

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1899. Andra Kammaren. N:o 32.

Torsdagen den 4 maj.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 27 nästlidne april.

§ 2.

Anmäldes och godkändes sammansatta stats- och lagutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 59, till Konungen, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition n:o 32, med förslag till lag angående vapenöfning för utrönande af härens krigsberedskap, dels Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjerde hufvudtiteln i punkten 34 gjorda framställning om anslag till försöksmobilisering, dels ock Kongl. Maj:ts proposition n:o 33, angående dagaflöning åt värnpliktig vid tjänstgöring i visst fall under år 1900.

§ 3.

Föredrogos, men blefvo åter bordlagda:
konstitutionsutskottets utlåtanden n:is 13, 14, 15, 16, 17 och 18;
statsutskottets utlåtanden och memorial n:is 80, 81, 82, 83, 84
och 85;
sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande n:o 8 och memo-
rial n:o 9;
bevillningsutskottets betänkande n:o 29; samt
lagutskottets utlåtanden n:is 58, 59 och 60.

§ 4.

Efter föredragning vidare af herr *P. P. Waldenströms* anhållan att till herr statsrådet och chefen för kongl. landtförsvarsdepartementet få framställa två spörsmål, lemnade kammaren till nämnda anhållan sitt bifall.

Andra Kammarrens Prot. 1899. N:o 32.

§ 5.

*Angående
ändrad lydelse af vissa
paragrafer i
strafflagen
för krigs-
magten.*

Till afgörande förelåg till en början lagutskottets utlåtande n:o 52, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 86, 87, 123 och 148 §§ i strafflagen för krigsmagten den 7 oktober 1881.

Genom proposition, n:o 51, af den 24 sistlidne februari hade Kongl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga ett propositionen jemväl bilagdt förslag till lag om ändrad lydelse af 86, 87, 123 och 148 §§ i strafflagen för krigsmagten den 7 oktober 1881.

Utskottet hemställde,

att Riksdagen, under förklarande att Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition ej kan i oförändradt skick bifallas, ville för sin del antaga ett inom utskottet uppgjort förslag till lag om ändrad lydelse af ofvanberörda lagrum.

I fråga härom anförde:

Herr Staaft: Herr talman, mina herrar! Jag erkänner, att det är med någon förundran, som jag finner, att ett lagförslag sådant som detta har lyckats komma igenom en enhällig högsta domstol utan anmärkning och ett enhälligt lagutskott utan annan än rent formell anmärkning. Jag har svårt att finna en annan förklaring till att så kunnat ske, än att tilläfventyrs högsta domstolen, öfverhopad som den är, befunnit sig i ett tillstånd af möjligen alltför stor hvila vid granskningen af lagförslaget, och att lagutskottet inför den med hvarje år återkommande politiska katastrof, som heter den femtonde maj, funnit sig så öfveransträngdt, att det ej kunnat egna tillräcklig uppmärksamhet åt detsamma.

Jag vågar emellertid tro, att en sådan uppmärksamhet varit af behovet synnerligen påkallad, ty för det första har ju i sjelfva verket regeringen icke låtit detta lagförslag åtföljas af någon verkligt saklig motivering. Icke kan man kalla det för en saklig motivering, att regeringen meddelar, att inom densamma pågå förarbeten för ändringar i disciplinstadgan, och att vid dessa förarbeten funnits nödigt, att jemväl dessa paragrafer i strafflagen för krigsmagten ändras, samt att de därför föreslås till ändring. Icke kan man väl anse, att, deri att Kongl. Maj:t säger sig finna vissa ändringar nödiga i en viss lagstiftning, som lyder under Kongl. Maj:ts envälde, och på samma gång uppgifver, att för dessa ändringars vidtagande behöfves, att vissa ändringar ske i en lagstiftning, som lyder under båda statsmagternas gemensamma välde, icke kan man väl säga, att deri ligger en tillfyllestgörande motivering. Om man skulle gått den vägen, skulle väl Kongl. Maj:t uppvisat, hvilka ändringar som Kongl. Maj:t afser att genomföra i disciplinstadgan, och tillika ådagalagt, hvilken logisk nödvändighet det är, som gör, att för dessa ändringar äfven de ändringar i strafflagen för krigsmagten, som föreslås, måste ske.

Men något sådant finnes som sagdt icke i Kongl. Maj:ts proposition, och man är således hänvisad att sjelf bilda sig ett omdöme i ifrågavarande sak.

För min del kan jag icke finna annat, än att förändringen, åtminstone i den form, som Kongl. Maj:t nu föreslår densamma, är alldeles för vidsträckt för att lämpligen kunna vidtagas.

Jag ber att få erinra herrarne om, att inom krigsmagten har den lydtnadspligt, som är i lag fastställd, hittills varit mycket olika bestämd för dem, som i egentlig mening höra till krigsmagten, de s. k. krigsmännen, och för dem, som utan att vara krigsmän likväl äro anställda hos eller på annat sätt tillhöra krigsmagten. Utaf krigsmannen fordrar lagen en hvad man kallar blind lydtnad, den fordrar en blind lydtnad för förmannen, en lydtnad, som icke får resonera, utan endast följa en gifven befallning, och det är den, som har befälsrätten öfver soldaten i tjensten, hvilken han skall visa denna lydtnad. Dessutom har krigsmannen sig ålagd en annan lydtnadspligt, den, som det här är fråga om, nemligen att om en öfverordnad för särskilda fall meddelar föreskrifter om hvad som rör allmän ordning, ordningen inom krigsmagten eller dess anseende, är krigsmannen äfven skyldig att lyda. Det är, som vi se, en ytterligt vidsträckt lydtnadspligt, alldenstund en krigsman är lydtnadspliktig under hvar enda krigsmagten tillhörande person, som har högre tjenstegrad än den i det ifrågavarande fallet lydtnadspligtige.

Helt annorlunda har lagen hittills stadgat för de s. k. civilmilitära personerna. En sådan person har icke haft någon blind lydtnadspligt, utan han har endast varit skyldig att åtlyda »hvad den, som enligt tjenstereglementet eller särskildt förordnande öfver honom har befälsrätt i tjensten, inom gränsen af denna rätt anbefalt», således något helt annat än krigsmans lydtnadspligt, och han har icke alls haft den lydtnadspligt, som är stadgad i den nuvarande 86 §, som jag nyss uppläste, och hvilken gör krigsman lydtnadspliktig under en hvar öfverordnad, som befäller något, som rör allmän ordning, ordningen inom krigsmagten eller dess anseende.

Det synes mig, att för att föreslå en så vidsträckt ändring, hade det erfordrats att framlägga verkligen talande skäl för, att det hittillsvarande tillståndet visat sig leda till ofullkomligheter eller origtigheter, men något sådant har icke skett.

Jag tror, att nuvarande 86 §, som under förändradt nummer af 87 § är föreslagen att utsträckas till sina verkningar, så att den skulle omfatta äfven civilmilitära personer, både i afseende på sjelfva de rättsliga föreskrifternas formulering och med afseende på det föreskrifna straffet, är sådan, att den icke bör utsträckas på sätt nu föreslagits. Ty om man ser på denna formulering, så hvad menas egentligen med dessa »i särskilda fall meddelade föreskrifter i hvad som rör allmän ordning, ordningen inom krigsmagten eller dess anseende»? Det är ju tydligt af formuleringen, att meningen icke är, att krigsmannen skall vara skyldig att ovilkorligen lyda hvarje öfverordnad, hvad helst denne än befäller utom tjensten, utan det är uppenbart, att man med denna formulering afsett att göra

*Angående
ändrad lydelse af vissa
paragrafer i
strafflagen
för krigsmagten.
(Forts.)*

*Angående
ändrad lydelse
af vissa
paragrafer i
strafflagen
för krigs-
magten.
(Forts.)*

en begränsning af den öfverordnades befallningsrätt öfver den underordnade.

Men huru skall det vara möjligt att i det särskilda fallet iakttaga denna begränsning? Icke lärer den underordnade få pröfva, huru vida befällningen är gifven till upprätthållande af hvad som rörer allmän ordning, ordningen inom krigsmagten eller dess anseende, utan det lärer nog den öfverordnade förbehålla sig att afgöra, och hvad blir det då i sjelfva verket annat än en fullkomligt obegränsad, utaf intet inskränkt lydnadspligt, som man här har ålagt äfven utom tjensten! Jag tror således, att formuleringen utaf lagrummet redan för närvarande är så misslyckad, att man, långt ifrån att föreslå bestämmelsens utsträckning, borde hafva föreslagit en omformulering af densamma äfven med dess nuvarande räckvidd.

Icke bättre kan jag finna den föreslagna utsträckningen af det slags bestraffning, som här är fråga om. Om herrarne se på nuvarande 87 §, så finna herrarne, att den bland civilmilitärer skiljer på dem, som äro att hänföra till embets- och tjenstemän, hvilka straffas efter 25 kapitlet 16 och 17 §§ i allmänna strafflagen, och öfriga civilmilitärer, som straffas efter allmänna strafflagen med högst straffarbete i två år.

Om man nu för brott emot sjelfva den lydnadspligt, som civilmilitärperson af den förstnämnda kategorien har i förhållande till den, som öfver honom eger befälsrätt, icke har ansett nödigt eller lämpligt att stadga ett allmänt straff, utan nöjt sig med ett öfverflyttande af 25 kapitlets bestraffning, som är böter, suspension eller afsättning, kan det då vara lämpligt att utan vidare för de civilmilitära personerna öfver en bank stadga ett disciplinstraff eller fängelse i högst sex månader, som den kongl. propositionen vill göra? Jag kan för min del icke finna, att denna paragraf, vare sig i ena eller andra afseendet, uppfyller fordringarna på en strafflag, vare sig så, att den är riktigt och noggrant formulerad, eller så att den följer det af strafflagen i öfrigt uppställda systemet.

Jag vågar för öfrigt hålla före, att det icke ligger ringa fara uti att på detta sätt krigskära och försvaga det civila elementet inom krigsmagten.

Det måste erkännas att, eftersom kriget möjligen kan bli ett nödvändigt ondt, så är också krigsmagten, såsom utgörande en förberedelse för kriget, ett nödvändigt ondt. Men den lagstiftning, som är nödvändig för detta militära område, den är utaf den beskaffenhet, att den i sjelfva verket utgör ett fullständigt undantag ifrån hvad samhället eljest ansett sig böra stadga för alla medborgare, och vid sådant förhållande bör man väl icke, synes det mig, utsträcka gränsen på ett sätt, som icke visats vara nödvändigt.

Jag tror, att detta gäller samtliga civilmilitära corpser och personer. Jag tror emellertid, att det kanske företrädesvis gäller en särskild corps bland de civilmilitära, och det är den, som kallas fältläkarecorpsen. Efter min mening är det nog högst nödvändigt, att t. ex. vid militärmagten anställda domarepersoner åtnjuta så mycket sjelfständighet som möjligt gent emot det militära elementet, men må hända är det ännu vigtigare, att fältläkarne, som hafva så vigtiga

uppdrag sig anförtrodda som att iakttaga och värja manskapet emot den mähända understundom, efter hvad erfarenheten visat, alltför stora militära ifvern, som tar alltför ringa hänsyn till manskapets förutsättningar, icke inskränkas eller försvagas i sin sjelfständighet gent emot det militära elementet.

Jag förnekar icke, att det är möjligt, att, särskildt med den utveckling, som vissa civilmilitära corpser på senare tider tagit, en lagstiftning i någon liknande riktning med den nu föreslagna kan vara behöflig. Men jag vågar påstå, att den då bör formuleras på ett helt annat sätt, att den bör inskränkas till att gälla det område, för hvilket verkligen behofvet har visat, att det måste lagstiftas på detta sätt, och att man icke bör utan vidare kasta det civilmilitära elementet inom krigsmagten under precis samma lydnapligt utom tjensten i förhållande till öfverordnade, som åligger det militära elementet.

Jag vågar på dessa grunder, herr talman, yrka afslag på den kongl. propositionen och utskottets förslag.

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet Annerstedt:
Herr grefve och talman, mina herrar!

Hvad till en början beträffar den förre talarens uppgift, att den kongl. propositionen skulle sakna motivering, föreställer jag mig, att i densamma finnes all den motivering, som behöfves, nemligen uppgift om anledningen till hela detta lagförslag. Anledningen var den, att den civilmilitära personalen inom armén i senare tider nått en utveckling, som var alldeles obekant, när strafflagen för krigsmagten 1881 stiftades.

Bland de olägenheter, som dervidlag tydligast trädt i dagen, är alldeles icke den, som den förre talaren framhöll, nemligen att de civilmilitära personernas ställning till sina förmän och öfverordnade skulle vara otydlig eller sådan, att förmännen icke öfver dem skulle hafva tillräcklig magt och myndighet. Nej, felet är i första rummet ett helt annat, nemligen det, att de civilmilitära personerna öfver dem, som äro ställda under deras befäl och lydning, sakna nödig befälsrätt och medel att mot tredskande underordnade göra sina befallningar åtlydda. Detta gäller om intendenturcorpser, som under vissa förhållanden kan få en betydlig personal, till och med krigsmän, under sig, detta gäller ock om sjukhusläkarne, som ha sjukhusen med sjukvårdssoldater under sig, såsom t. ex. garnisonssjukhuset. Under nuvarande förhållanden kan en sådan läkare, då han icke efter militärförfattningarne inordnas under de stadganden, som gälla om befälsrätt och förmanskap, icke erhålla den myndighet, som han är i behof af.

Af denna anledning uppstod i främsta rummet frågan att ordna disciplinstadgan på ett sätt, som öfverensstämde med de nu förändrade förhållandenas natur, och som skulle gifva dessa civilmilitära personer den magt och myndighet öfver underordnade, som de behöfva.

Om den förre talaren vill taga del af det förslag till ändringar i disciplinstadgan, som blifvit uppgjort, skall han finna, att hans far-

*Angående
ändrad lydelse af vissa
paragrafer i
strafflagen
för krigs-
magten.*

(Forts.)

*Angående
ändrad lydelse af vissa
paragrafer i
strafflagen
för krigs-
magten.
(Forts.)*

hågor för att de civilmilitära personerna skulle ställas i samma förhållande af öfver- och underordnade, som gäller krigsmän i allmänhet i fråga om denna omarbetning, äro ogrundade. Förhållandet är nemligen det, att man tänkt sig, att de civilmilitära personernas ställning skulle bli sådan, att förhållandet mellan förmän och underlydande i fråga om dem skulle ega rum, men att något förhållande såsom öfver- och underordnad utom förmanskapsförhållandet icke skulle komma i fråga.

Ordnade man på detta sätt deras ställning, ligger det i sakens natur, att om man ger de civilmilitära personerna magt och myndighet öfver sina underlydande, måste med afseende på dem kunna tillämpas samma regler, som gälla i afseende på militärer i fråga om det ansvar, som de ådraga sig, i händelse de obehörigt utöfva sin myndighet.

Detta var anledningen till att man ansåg sig böra föreslå Riksdagen ändringar uti strafflagen för krigsmagten. Jag är derjemte öfvertygad derom, att genomgår man de särskilda stadgandena i förslaget, skall man icke finna någon af den beskaffenhet, att den af den föregående talaren uttalade farhågan, att det civilmilitära elementet skulle komma att blifva obehörigt undertryckt af det militära, kan anses ha någon grund.

Hvad beträffar anmärkningen mot affattningen af dessa paragrafer i allmänhet, så saknar den tydligen befogenhet, då ju nu icke föreligger frågan om en ändring i dess helhet af strafflagen för krigsmagten eller af ifrågavarande paragrafer i deras allmänhet. Om så är, att behof af en sådan ändring yppar sig, blir den föremål för särskild behandling.

Sakens ställning är den, att om man vill skaffa de civilmilitära personerna den ökade myndighet, hvaraf de verkligen äro i behof, så finnes icke något annat medel därför än att antaga de paragrafer, som nu äro föreslagna af Kongl. Maj:t såsom ändringar af strafflagen för krigsmagten.

Förkastas förslaget, blir första verkan af kammarens beslut, att de civilmilitära personerna under den närmaste framtiden icke kunna få den större befogenhet, som det är meningen att med anslutning till dessa lagbestämmelser förskaffa dem.

Jag vågar hoppas, att kammaren måtte godkänna det framlagda förslaget.

Herr Svensson i Karlskrona: Herr talman, mina herrar! Såsom herrarne hörde af herr justitieministerns framställning, har den kongl. proposition, hvarom här är fråga, framkommit med anledning af den förändrade ställning, som de civilmilitära personerna nu skola komma att intaga genom en tillämnad omarbetning af disciplinstadgan för krigsmagten.

Herr statsrådet framhöll, hurusom det civilmilitära elementet nu kommit i en sådan ställning, som man icke hade någon tanke på 1868, då strafflagen för krigsmagten skrefs, och ej heller 1881, då den omarbetades. Man har bland annat — såsom han också nämnde — fått den stora intendenturcorpsen, som under sig har ett ganska

stort antal underordnade intendenturtjenstemän, förrådsförvaltare och soldater.

Det är naturligt, att om en intendent skall kunna fullgöra sin pligt, måste han ha förmanskap öfver de personer, som äro kommanderade att tjänstgöra under honom. Det är också lika naturligt, att om han har dylikt förmanskap eller befälsrätt och således kan pålägga disciplinstraff — hvilket är nödvändigt för att skapa den ovilkorliga lydnad, som måste förefinnas inom krigsmagten — bör han också vara underkastad de särskilda bestämmelser rörande missbruk af sådant förmanskap, som innehållas i den militära strafflagen.

Hvad 86 och 87 paragraferna beträffar, är det icke någon väsentlig skilnad mellan deras nu föreslagna och förutvarande lydelse. Det är hufvudsakligen i 123 paragrafen, som en dylik skilnad förefinnes. Ty der är det i gällande lag endast tal om öfverordnad *krigsman*, som missbrukar sin magt. Men här, i det kongl. förslaget, talas åter om öfverordnad, han må vara krigsman eller tillhöra den civilmilitära delen af krigsmagten, som missbrukar sin magt, vare sig med vett och vilja eller af oförstånd; samt föreskrifves, att han derför skall stånda ansvar. Det är i hufvudsak det nya, som förevarande kongl. proposition innehåller.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till lagutskottets förslag.

Herr Staaff: Herr talman! Båda de föregående talarne hafva ju bekräftat, hvad jag redan tillåtit mig säga, nemligen att jag trodde, att en ändring i strafflagen för krigsmagten i den rigtning, som här är i fråga, sannolikt vore den nödvändiga följden af den nya utveckling, som försiggått inom krigsmagten. Men ingendera af dessa talare har i ringaste mån vederlagt hvad jag yttrade derom, att den nu föreslagna förändringen gick mycket längre, än lämpligt och behöfligt vore.

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet lär väl icke vilja säga kammaren, att disciplinstadgans omarbetning går i den rigtning — förmodar jag — att icke en öfverordnad fortfarande är en öfverordnad, äfven om han icke har befälsrätt inom samma regemente eller afdelning. Och är det så, då är det tydligt, att lydnadsplikten i 86 paragrafen blir utsträckt på det ganska orimliga sätt, jag visat.

Det är alldeles naturligt, att en ändring bör göras i den rigtning, att förskaffa nödig auktoritet åt de civilmilitära personer, som hafva befälsrätt, och att öfver hufvud ordna de civilmilitäres befogenheter inom deras respektive regementen eller corpser. Men att deraf draga den slutsats, att de böra åläggas en absolut lydnadspligt till hvarje officer, som har högre tjänstegrad, synes mig vara alldeles orimligt, såvida icke disciplinstadgans omarbetning — som för mig och helt visst för kammarens ledamöter i öfrigt icke är känd, eftersom den ligger hos regeringens byråer — skulle ha grundat ett helt annat system i detta afseende än det nu rådande. Men det har jag svårt att tänka mig.

Jag vidhåller mitt afslagsyrkande.

Angående
ändrad lydelse af vissa
paragrafer i
strafflagen
för krigsmagten.
(Forts.)

Öfverläggningen i detta ämne var härmed slutad. Efter af herr talmannen å de derunder framställda yrkandena gifna propositioner blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

§ 6.

Vid föredragning derefter af lagutskottets utlåtande n:o 53, i anledning af väckt motion angående ändring af 27 § i förordningen om kommunalstyrelse på landet, begärdes ordet af

Herr Nydahl, som yttrade: Då jag väckte den motion, som föranledt detta betänkande, frågade mig en ärad vän bland kammarens ledamöter, om jag på gamla dagar blifvit reaktionär. Jag vet icke, i hvad mån han fann sig tillfredsstäld med det svar, han erhöi på denna fråga. Men jag förmodar, att han nu, sedan han funnit, att lagutskottet afstyrkt motionen, skall förstå, att åtminstone lagutskottet icke ansett den gå i reaktionär riktning. Utskottet har icke ens af det förhållande, att jag kunnat åberopa ett uttalande i motionens syfte af en bland det nya systemets grundläggare, professor Rydin, låtit förmå sig att skänka förslaget några sympatier. Nej, reaktionärt är nog mitt förslag icke.

Jag vill visserligen icke förneka, att hvad jag föreslagit, innebär en viss inskränkning i de kommuners sjelfbestänningsrätt, som med förslaget afses. Men jag tror, att den olägenhet, som kunde anses ligga deri, till fullo uppväges icke blott af de företräden, som det representativa systemet aldeles påtagligt och obestriddigt eger framför det primära, i synnerhet om det är fråga om mera folkrika kommuner, och hvilka företräden korteligen kunna sägas ligga i en större kontinuitet i ärendenas handläggning, en bättre garanti för lugna, utredande och öfvertygande öfverläggningar, mindre tidsödande voteringar och större ansvarskänsla hos vederbörande för de fattade besluten; — utan ock af den omständigheten, att kommunalfullmäktigeinstitutionen är mindre gynsam för ett oinskränkt utöfvande af ett öfvermåttigt fyrkvälde, än kommunalstämman visat sig vara. En person, som är tillräckligt fyrk stark för att kunna diktera besluten å stämman, kan visserligen få de personer, han önskar, utsedda till fullmäktige. Men han kan icke när som helst afdanka dessa, om de icke vilja i allt och alltid gå hans ärenden eller lyda hans order. Antingen han sjelf har säte och stämma bland fullmäktige eller icke, kan han icke — af flera skäl — kommendera de fullmäktige lika lätt och ogeneradt, som han kan kommendera öfver stämmans beslut. Han har, så till sägandes, stämman mera i sin hand, än han har fullmäktige.

Det bör vidare märkas, att de röstegandes deltagande i val af fullmäktige, såväl på grund af dessa vals synnerligen stora vikt och betydelse som ock emedan de icke så ofta behöfde förekomma, efter all sannolikhet skulle blifva långt mera allmänt och derför också de mindre röstegandes inflytande större, än förhållandet är vid de ofta återkommande stämmorna, vid hvilka — fåtaligt besökta, som de vanligen äro — det ofta är lätt nog för innehafvaren af ett jämförelse-

vis högt fyrktal att, ensam eller i förening med någon annan, tillvålla sig ett dominerande inflytande, som på intet sätt motsvaras af hans andel i kommunens samfälda fyrktal.

Jag tror således, att äfven af denna anledning det vore till fromma för den kommunala sjelfstyrelsen, om fullmäktigeinstitutionen lagstadgades såsom obligatorisk äfven för de folkrikare landskommunerna. Och jag undrar verkligen, om det icke just är detta förhållande, eller att fullmäktigeinstitutionen är ett mindre lämpligt organ för ett obegränsadt fyrkvälde, som är hufvudorsaken till att denna institution, ehuru det står landskommunerna fritt att införa den, förekommer inom ett så ringa antal landskommuner — äfven i fråga om de stora och största, der den dock vore så naturlig.

Jag har emellertid icke begärt ordet för att yrka bifall till motionen. I denna riksdagens sena timme vore det mindre lämpligt att, då det gäller en fråga, som — jag medgifver det gerna — icke har någon synnerligen stor betydelse, göra någon kraftansträngning för att få förslaget godkänt af denna kammare eller för att söka samla omkring detsamma något större antal röster. Jag skall därför icke heller ingå på någon granskning af lagutskottets kortfattade motivering, hvars hufvudargument synes bestå i det antagandet, att förhållandena kunna göra införande af kommunalfullmäktige önskvärdt äfven inom en eller annan kommun med ringa folkmängd — en åtgärd, som det naturligtvis stode en sådan liten kommun lika öppet att vidtaga efter mitt förslag, som det för närvarande står den öppet att så göra.

Jag skall, som sagdt, icke göra något yrkande, utan jag har endast velat yttra dessa ord, på det att icke den hemska misstanken måtte vidlåda mig, att jag mot slutet af min rikedagsmannabana gifvit mig den herskande reaktionen i våld.

Vidare anförde:

Herr Ljungman: Med anledning af herr Nydahls motion skall jag be att få nämna några ord.

I hela den bildade verlden — med undantag af Sverige och Finland — äro de åsigter, han uttalade, redan tillämpade: man har der representativa kommunalstyrelser. I de flesta länder är det så, att dessa institutioner äro nödtvungna, i några så, att endast vid ett visst minimiantal invånare inrättningar få användas, som motsvara våra kommunalstämmor. I England skall det finnas kommunalrepresentation, så snart invånareantalet uppgår till 300, i Preussen till 500. Hvad herr Nydahl yrkat, är således ytterst moderat.

För min del är jag öfvertygad om, att det icke kommer att dröja någon synnerligen lång tid, innan den uppfattning, som herr Nydahl här framlagt i sin motion, kommer att vinna Riksdagens gillande.

Jag har intet yrkande att göra.

Sedan öfverläggningen i detta ämne härmed förklarats afslutad, blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

§ 7.

Lagutskottets härefter föredragna utlåtande n:o 54, i anledning af väckt motion med förslag till lag om beräkning i vissa fall af tid, som afses i lagen om skydd för vissa mönster och modeller, blef af kammaren godkändt.

§ 8.

Angående
ändring i
bestämmel-
serna om de
ständiga
utskottens
sammansätt-
ning m. m.

Skedde föredragning af konstitutionsutskottets utlåtande n:o 12, i anledning af väckta motioner i fråga om ändring i bestämmelserna om de ständiga utskottens sammansättning m. m.

Till behandling i ett sammanhang hade konstitutionsutskottet förehaft dels en af herr *J. Byström* inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 239, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående ändring af 37, 39, 40 och 42 §§ riksdagsordningen, dels ock en af herr *A. V. Ljungman* i samma kammare framlagd motion, n:o 232, i hvad den afsåge inrättande af två lagutskott och dermed i samband stående förslag.

I förstnämnda motion, i hvilken fans intaget ett utkast till ändrad lydelse af §§ 37, 39, 40 och 42 riksdagsordningen, äsyftande, att å hvarje riksdag skulle tillsättas två statsutskott, två bevillningsutskott och två lagutskott, hemställes,

att Riksdagen måtte i skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t, för åstadkommande af en jemnare fördelning af arbetet inom Riksdagen, enligt de i motionen uttalade principer, låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till ändringar i riksdagsordningen.

Utskottet hemstälde:

1:o att herr *Byströms* motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda; och

2:o att herr *Ljungmans* motion, n:o 232, i hvad den afser inrättande af två lagutskott och dermed i samband stående förslag, icke heller måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer

dels af herr *Ljungman*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen, med anledning af motionerna i fråga, måtte till hvilande för vidare behandling i grundlagsenlig ordning antaga ett reservationen bilagdt förslag till ändrad lydelse af 53, 87, 88 och 89 §§ regeringsformen samt 37 och 42 §§ riksdagsordningen, äsyftande, att å hvarje riksdag två lagutskott måtte tillsättas;

dels af herrar *Alin*, *Blomberg* och *Johnsson*, beträffande vissa delar af motiveringen.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr Byström: Herr grefve och talman, mina herrar! Trots det att konstitutionsutskottet icke kunnat finna, att den förändring, som af mig föreslagits, är af behofvet påkallad, vågar jag dock vidhålla, att den har många och goda skäl för sig. För det första veta vi alla, att det är jembörelsevis få ledamöter af kammaren, som kunna inväljas i de ständiga utskotten, hvilka utskott dock hafva det tyngsta, mest betydande och tunggifvande riksdagsarbetet sig förelagdt. Jag har också hört dessa utskotts ledamöter — åtminstone en del af dem — antyda, att de haft allt för mycket att göra, då de haft träget arbete i utskottet och så dertill, särskildt mot slutet af riksdagen, mycket att göra äfven vid kamrarnes allmänna plena. Å andra sidan är det jembörelsevis många, som ej ha synnerligt mycket att göra vid riksdagen. De hafva visserligen att läsa och studera det riksdagstryck, som kommer, men det har ju för öfrigt *alla* ledamöter. Jag tycker då, att det skulle vara lämpligare, bättre och till sakens fromma att så mycket som möjligt taga vara på alla de krafter, som kunna finnas, för arbetet vid Riksdagen. Att somliga blott skola vara ett slags röstningsmaskiner, blir för dem i längden tråkigt. Vidare veta alla, att vid riksdagens början är här ytterst litet att göra vid de allmänna plena, och detta förhållande fortfar under hela förra hälften af riksdagen, då deremot arbetet mot slutet af riksdagen hopar sig så mycket mera — något, hvarom såväl gårdagens som denna dags, ja, hela denna veckas och nästa veckas föredragningslistor bära och komma att bära ett vältaligt vittnesbörd. Jag tror mig därför med fog kunna säga, att det inom denna kammare finnes en ganska stark opinion för att arbetsfördelningen måtte kunna ordnas på annat sätt, än nu är fallet; och skulle jag våga taga hänsyn till den opinion, som utom Riksdagen funnit uttryck i en del tidningsartiklar och dylikt, så har jag tyckt mig finna äfven der ett ganska varmt intresse för den uppfattning eller reform, för hvilken jag nu, så godt jag kunnat, sökt göra mig till tolk.

Jag skulle kunna hafva ännu åtskilligt att säga härom, men då flertalet väl gjort samma rön som jag derutinnan, skall jag ej dermed upptaga kammarens tid.

Frågan blir då: huru åstadkomma en förändring till det bättre med hänsyn till fördelningen af arbetet inom Riksdagen? Ett steg, som man kan taga, är att låta det verkliga arbetet börja så snart som möjligt efter det Riksdagen sammanträd; här har ju också i kammaren varit före ett förslag i sådan riktning, som blef af utskottet tillstyrkt och sedermera af Riksdagen antaget.

Vidare har jag ansett, att denna arbetsfördelning skulle väsentligt förbättras, om man finge flera utskott till stånd, och flere ledamöter kunde sålunda i dem inväljas. Då jag kastar en blick på riksdagsprotokollen, finner jag, att särskildt tre af dessa ständiga utskott hafva mera arbete än de andra, sådant arbete nemligen, som föreläges Riksdagen. Jag vet mycket väl, att de två andra ständiga utskotten, hvilkas delning jag ej föreslagit, äfven hafva mycket att göra — konstitutionsutskottet har ju särskildt mycket att läsa och granska

*Angående
ändring i
bestämmel-
serna om de
ständiga
utskottens
sammansätt-
ning m. m.
(Forts.)*

*Änående
ändring i
bestämmel-
serna om de
ständiga
utskottens
sammansätt-
ning m. m.
(Forts.)*

— men i allt fall kommer deras arbete icke sedan fram för Riksdagen så, att Riksdagen derigenom får synnerligen mycket göra eller att det i någon så väsentlig mån försenar arbetet eller gör, att detta måste särskildt forceras.

Deremot har jag tyckt mig finna detta vara fallet särskildt med statsutskottet, bevillningsutskottet och lagutskottet. Jag ber att få styrka detta med några få siffror, som framgå vid granskning af förra årets utskottsbetänkanden. Enligt protokollet hade de ständiga utskotten under nämnda år afgifvit följande antal utlåtanden eller memorial: konstitutionsutskottet 11 utlåtanden, omfattande i tryck 96 sidor; statsutskottet 108 utlåtanden, omfattande i tryck 2,060 sidor, och dessutom tillsammans med lagutskottet 12 utlåtanden, omfattande i tryck mera än 100 sidor; bevillningsutskottet 34 utlåtanden, omfattande 326 sidor i tryck; bankoutskottet 15 utlåtanden, omfattande i tryck något öfver 300 sidor; samt lagutskottet 87 utlåtanden, omfattande i tryck 637 sidor, och dessutom tillsammans med statsutskottet 12 utlåtanden om något mera än 100 sidor. Genom att nu dela dessa utskott, såsom jag föreslagit, och göra två af ett och genom att i dem invälja tillbörligt antal ledamöter, skulle flertalet af denna kammars ledamöter komma att insättas såsom ledamöter i dessa ständiga utskott. Kammarens öfrige ledamöter kunde vidare inväjas såsom suppleanter i dessa ständiga utskott eller ock insättas i de tillfälliga utskott, som väl i alla fall blefve behöfliga. På sådant sätt skulle i det närmaste alla kammarens ledamöter kunna mera aktivt deltaga i riksdagsarbetet, och Riksdagen tillgodogöra sig flera krafter för dess omfattande värf.

Emot denna min hemställan — som dock är blott ett utkast, ty jag har icke tilltrött mig att precisera, hurudan formen borde blifva — har konstitutionsutskottet anmärkt, att demot motionärens utkast i fråga om ärendenas fördelning mellan utskotten skulle äfven åtskilligt kunna vara att anmärka, såsom t. ex. att det statsutskott, som enligt hans åsigt borde erhålla befattning med frågor rörande samfärdseln, med all sannolikhet skulle i regeln erhålla ett vida mindre omfattande arbete än det andra statsutskottet, hvilket åter blefve öfver höfvan betungadt med vidlyftiga göromål. Om nu enligt konstitutionsutskottets mening det ena eller andra statsutskottet skulle blifva »öfver höfvan» betungadt med arbete, sedan arbetet mellan dem fördelats — hvad skall då, det må man väl med skäl fråga sig, det nuvarande statsutskottet vara, som har allt arbetet ensam? Så säger utskottet vidare i fråga om delningen af lagutskottet, hvarom äfven en annan ärad motionär väckt förslag: »Mot båda motionärernas framställningar kan dock — utöfver hvad här ofvan i allmänhet blifvit anfördt mot ökning af de ständiga utskottens antal — anmärkas, att en på förhand i grundlag bestämd fördelning af ärendena mellan de ifrågasatta två lagutskotten, hvilken indelningsgrund än härvid må begagnas, lätt torde komma att medföra det ena utskottets oskäliga betungande i jämförelse med det andra, beroende på tillfälliga förhållanden vid olika riksdagar.» Ja, jag tycker, att äfven här kan göras samma erinran, som jag nyss gjort mot utskottets anmärkningar mot arbetets fördelning på två statsutskott;

ty om också det ena lagutskottet får litet mera göra än det andra, skall väl dock intet af dem kunna få så mycket, som ett ensamt lagutskott nu har. Och det torde vara allmänt erkänt, att detta utskott nu har betydligt mycket arbete, ja, allt för mycket.

Hvad jag specielt grundat mitt utkast i fråga om lagutskottets delning på, är en af mig gjord beräkning angående det nuvarande lagutskottets utlåtanden. Jag har dervid funnit, att antalet af de utlåtanden rörande civil- och kriminallag, som af utskottet afgifvits, är ungefär lika stort som antalet utlåtanden rörande kommunal- och kyrkolag; och då har jag blott af denna grund uppgjort det förslag, jag här framställt. Men jag har, som sagdt, icke tilltrött mig att framställa ett i detalj acceptabelt förslag, utan blott antydt ungefärligen, huru jag tänkt, att det borde vara, i tro att uti denna fråga, om någon, Kongl. Maj:t vore den, som lättast kunde åstadkomma ett preciseradt förslag. Konstitutionsutskottet tycker nu, att så ej är förhållandet, utan att Riksdagen sjelf borde här taga initiativet. Mig synes emellertid, att man gått till Kongl. Maj:t med frågor af långt mindre genomgripande art än denna, och att därför den mening väl låte sig försvara, att man i detta fall borde gå med en skrivelse till Kongl. Maj:t.

Utom hvad jag här nu anfört, skulle jag äfven kunna erinra om hvad från andra håll här i kammaren framhållits i afseende å beskaffenheten af de olika utskottens motiveringar och utlåtanden, som för kamrarne framlagts — något, som i sin mån också visar, att det ej skulle vara ur vägen, om man finge mera arbetskrafter i utskotten.

Jag har nu sagt, hvad jag ansett värdt att upptaga kammarens tid med. Jag har icke af utskottets framställning och motivering blifvit öfvertygad om, att mitt förslag så aldeles saknar fog, som utskottet låtit påskina. Och liksom utskottet har sagt sig hafva åtskilligt att anmärka emot min motion, skulle jag vilja säga, att jag också har åtskilligt att anmärka emot utskottets framställning i detta fall. En del har jag redan anfört, och andra erinringar kunde vara att göra, men jag vill ej nu upptaga tiden dermed. I allt fall ber jag, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om en skrivelse till Kongl. Maj:t i denna fråga.

Herr *Nydahl* instämde häruti.

Herr *Ljungman*: Jag vill i denna fråga endast anmärka, att vår Riksdag är, utom Finlands ständer, den enda nationalrepresentation, der så ytterst få utskott finnas för ärendenas handläggning. Det är gifvet, att detta förhållande skall, när riksdagarne vara så kort tid, inverka i viss mån hämmande och skadligt på arbetet samt välla åtskilliga olägenheter. Man har två utvägar att afhjelpa detta. Den ena vore, att hvardera kammaren utsåge sina utskott för sig och behandlade frågorna på samma sätt som dem, hvilka förbereds af tillfälliga utskott. Detta låter sig dock icke göra hos oss, ty derigenom skulle riksdagarne förlängas i högre grad, än önskligt vore. Man har då endast kvar den andra utvägen — att öka de ständiga utskottens antal. Detta stöter emellertid på svårighet derutinnan, att

*Angående
ändring i
bestämmel-
serna om de
ständiga
utskottens
sammansätt-
ning m. m.*
(Forts.)

Angående
ändring i
bestämmel-
sorna om de
ständiga
utskottens
sammansätt-
ning m. m.
(Forts.)

kamrarne hafva så olika numerär — en omständighet, som lägger ett öfverstigligt hinder i vägen för ökande i tillräcklig omfattning af utskottens antal. Ty gifvet är ju, både att Andra Kammaren icke vill utan vederlag uppgifva sin öfvervigt i afseende å de gemensamma voteringarne, och att ett tillfredsställande vederlag med hänsyn dertill är svårt att åvägabringa.

Emellertid hindrar detta icke, att man skulle kunna öka utskottens antal med två. Jag har då tänkt först på det redan under 1840-talet ifrågasatta och af mig flere gånger återupptagna *granskningsutskottet*, som skulle kunna taga granskningen af statsrådsprotokollen från konstitutionsutskottet och granskningen af statsverket från statsutskottet samt derjemte ärenden rörande statens ordinarie inkomster och fasta egendom från statsutskottet. Statsutskottet skulle derigenom kunna få en riksgäldsafdelning och tre utgiftsafdelningar. Härigenom skulle således vinnas en ganska väsentlig lättnad för statsutskottet.

Jag har vidare tänkt på att dela lagutskottet så, att lagförslag, öfver hvilka högsta domstolen hade att yttra sig, ginge till det ena lagutskottet och öfriga lagförslag till det andra. Man finge då en lämplig indelningsgrund och på samma gång ett utskott till. I sådant fall skulle ju dessa utskott, som ha med lagstiftningen att göra, kunna, i händelse af behof, bestå af ett mindre antal ledamöter, så att hvardera lagutskottet hade blott 12 ledamöter och konstitutionsutskottet likaledes 12. Granskningsutskottet måste ha ett större antal ledamöter, helst 24.

Att det icke duger att dela statsutskottet så, som herr Byström tänkt sig, är klart deraf, att enligt hans förslag det första statsutskottet finge $8\frac{1}{2}$ hufvudtitlar, men det andra blott $\frac{1}{2}$ + revisionen. Detta är allt för ojemnt deladt, i synnerhet då dertill kommer, att det första statsutskottet skulle få blott 10 ledamöter från hvardera kammaren och sålunda knappt kunde arbeta på mera än två afdelningar.

Jag tror sålunda, att saken förtjenar allt beaktande och bör upptagas under en kommande period, tills den går igenom. Jag är ock öfvertygad om, att, huru stor erkänsla man än är skyldig lagutskottet för att det kunnat så lyckligt, som skett, behandla alla de många ärenden, det har att handlägga, man dock måste medgifva, att lagars affattning är en så synnerligen svår sak, att arbetet skulle i hög grad vinna på, att lagutskottet delades i tvenne.

Jag skall emellertid ej göra något yrkande, då saken redan fallit i Första Kammaren.

Herr Restadius: Herr talman! Jag vill nu ingalunda förneka, att vid första öfvervägande af just de motioner, som nu föreligga till behandling, man kan komma till den åsigten, att vissa skäl finnas för att vidtaga de af motionärerna önskade åtgärderna. Granskar man åter noggrannare samma motioner, lär man tvifvelsutän snart finna, att dessa skäl ej äro tillräckliga för den föreslagna ändringen.

Jag vill blott till en början anmärka, att hvad motionärerna åsyfta i viss mån redan är vunnet derigenom, att enligt gammal

praxis statsutskottet arbetar på fyra afdelningar och bevillningsutskottet på två.

För att det skall kunna styrkas, att något verkligt behof föreligger för det, motionärerna åsyfta, måste man ju kunna bevisa, att utskotten med sin nuvarande inrättning icke medhinna att på ett tillbörligt sätt fylla de kraf, som ställas på dem. Jag tror emellertid, att en sådan bevisning icke kan åstadkommas; säkert är åtminstone, att den ej blifvit presterad af motionärerna. Tvärtom har, såvidt min erfarenhet sträcker sig, under sista tiden aldrig inträffat, att icke ett utskott innan riksdagens slut afslutat sin verksamhet och fullgjort allt hvad som kan krävas af detsamma. Hvad nu det sista året särskildt beträffar, har jag sökt göra mig underkunnig om, huru det i detta fall förhåller sig, och fått den upplysningen, att lagutskottet, som herr Ljungman i sin motion närmast åsyftar, redan för mer än åtta dagar sedan fattat alla de beslut, som icke föranledas af återremisser. Att icke alla betänkandena ännu inkommit till kamrarna, beror naturligtvis endast derpå, att den kanslipersonal, utskottet haft till sitt förfogande, icke varit tillräcklig. Enahanda upplysningar har jag fått från såväl statsutskottet som bevillningsutskottet. Jag tror därför icke, att erfarenheten till fullo ådagalagt, att det är behöfligt att vidtaga några sådana ändringar, som motionärerna föreslå.

Det är vidare gifvet, att, om man begagnar sig af de åtgärder för vinnande af lättnad i arbetet, som grundlagen anvisar, nemligen att man i fall af behof tillsätter särskilda utskott, och vidare att de ständiga utskotten, då så erfordras, hos Riksdagen begära förstärkning af ledamöternas antal, de olägenheter, som motionärerna förmäna sig hafva funnit, kunna varda afhulpna.

Motionärerna hafva icke funnit någon annan utväg att förekomma de af dem anmärkta olägenheterna än att öka ledamöternas antal i vissa utskott, men förutom de sätt, som grundlagen erbjuder, finnes jemväl ytterligare ett, som flera gånger varit ifrågasatt, och jag hoppas, att den dag snart skall komma, då kraftiga stämmor höja sig för detsamma, nemligen att, då stora, vidt omfattande och i samhällslifvet djupt ingripande förslag framläggas och tiden icke medgifver att behandla dem så sorgfälligt som vederbör, Riksdagen måtte erhålla rätt att uppskjuta sådana ärenden till ett kommande riksmöte. Då tror jag, att alla mer eller mindre berättigade klagomål skulle af sig själfva försvinna.

Den fördelning af ärendena på de utskott, som herrar Byström och Ljungman föreslagit, tror jag för öfrigt alls icke är lämplig. Herr Ljungman har redan visat, att herr Byströms förslag i vissa delar lemna åtskilligt öfrigt att önska, och jag vill särskildt framhålla, att den fördelning af ärendena, som herr Byström föreslagit i fråga om lagutskottet, alldeles icke kan vara tillfredsställande.

Hvad i öfrigt herr Byström anført om den opinion, som inom Riksdagen och utom densamma skulle hafva gjort sig gällande i fråga om det förslag han framställt, så får jag säga, att den opinion, som finnes utom Riksdagen, känner jag icke så grundligt till, att jag vågar yttra mig om den, men visst är, att alla de ledamöter af utskottet, som jag talat vid, sammanstämmade förklarar, att något behof af en

*Angående
ändring i
bestämmel-
serna om de
ständiga
utskottens
sammansätt-
ning m. m.
(Forts.)*

Angående ändring i bestämmelserna om de ständiga utskottens sammansättning m. m. (Forts.) sådan fördelning, som här ifrågasatts, enligt deras åsigt icke finnes.

Hvad åter herr Ljungmans motion angår, så har han under sin långa riksdagsmannaverksamhet med sådan ifver och nitalskan samsatt sig med grundlagarnes omarbetning, att man ju alltid måste fästa vederbörlig hänsyn vid hvad han föreslår. Men jag vågar dock icke tro, att den vägledning, han i ty fall kan lemna, alltid är så säker och pålitlig, ty man har icke alltid med visshet kunnat förutsäga, huruvida den mening, han vid ett visst tillfälle visat sig i en sak omfatta, af honom vid ett senare tillfälle också vidhålls eller om han ej då kommit på annan tanke. Jag vill i detta afseende fästa uppmärksamheten derpå, att enligt den hans motion, som nu föreligger till behandling, skulle endast lagutskottet delas i två utskott, men, som herrarne nog känna till, har herr Ljungman sedermera framlagt en annan motion, på 126 sidor, angående omarbetning af våra tre grundlagar, regeringsformen, riksdagsordningen och tryckfrihetsförordningen, och då har han ej precis samma mening som i den första motionen, ty i denna sista motion föreslår han inrättandet af ett konstitutionsutskott, två statsutskott, ett beskattningsutskott, ett bevillningsutskott, två lagutskott, två ekonomiutskott och ett granskningsutskott. Om således herr Ljungman fortfarande vidhåller den åsigt, han uttalat i motionen n:o 244, så är det klart, att man icke kunnat så mycket fästa sig vid hvad han föreslagit i den motion, som nu föreligger till behandling.

Huru jag än ser ifrågavarande sak, mina herrar, kan jag icke finna, att dessa motioner, huru välmenande motionärerna än tro sig vara, i sig innebära något skäl för ändring af grundlagen, och därför, herr talman, skall jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ljungman: Då herr Restadius talar om, huru förträffligt lagutskottet sköter sitt arbete, vill jag ej bestrida detta, men jag vill vända mig till kammaren och fråga, huru många af kammarens ledamöter, som hunnit genomläsa utskottens betänkanden, när vi få in så många, som t. ex. i dag stå på listan. Jag tror, att de af kammarens ledamöter äro ganska lätt räknade, som hunnit genomgå hvarje betänkande, innan det föredragits.

Hvad beträffar det, som herr Restadius anförde emot den af mig senare väckta motionen, så är det sjelfklart, att när man väcker en motion om införande af en administrativ högsta domstol och såsom skäl därför anför, att om man får en sådan domstol och denna jemväl får till uppgift att afgifva yttranden öfver vissa lagar — det är klart, säger jag, att man då får en säker indelningsgrund för inrättande af två lagutskott; till det ena lagutskottet skulle då hänskjutas de lagfrågor, öfver hvilka den nuvarande högsta domstolen skulle få att yttra sig, och till det andra de, öfver hvilka den administrativa högsta domstolen skulle yttra sig. Jag hade då icke skäl att tala om delning af några andra utskott. Det hade legat alldeles utanför den motions område, som gälde den föreslagna administrativa högsta domstolen. Vidare är det en ofantlig skilnad mellan ett förslag, i hvilket man såsom i min motion, n:o 232, gör en framställning till Riksdagen,

och ett förslag, hvilket, på sätt i min motion n:o 244 skett, blott framläggas såsom en *bilaga* för att belysa motionen och för att hvad i den framhålles skall komma under öfverläggning, för den händelse man skulle vilja besluta sig för en förändring af grundlagarne i deras helhet.

Slutligen är det icke riktigt, hvad herr Restadius yttrade om att jag föreslagit inrättandet af såväl ett beskattnings- som ett bevillningsutskott, utan jag har endast föreslagit ett beskattningsutskott och jag har kallat detta utskott *beskattningsutskottet*, därför att *bevilning* är ett tvetydigt ord, som med vida större skäl kunde användas för att beteckna beviljandet af anslag än beviljandet af skatter.

Hvad saken i öfrigt beträffar, tror jag icke den löses genom en rätt för Riksdagen att *uppskjuta inkomna ärenden* till en kommande riksdag. En mängd ärenden skulle på det sättet endast hamna i sumpen och läggas på hög från det ena året till det andra alldeles som åtskilliga Riksdagens skrivelser ligga hos Kongl. Maj:t, tills de blifva så gamla, att ingen människa vidare vet af dem.

Icke heller tror jag det är lämpligt att ordna saken så, att frågor endast skulle få hvila under t. ex. en treårsperiod, ty följden häraf skulle endast blifva den, att vi under den sista Riksdagen i perioden finge så mycket att göra, att vi alldeles icke kunde sköta oss.

Slutligen vill jag fästa uppmärksamheten på en sak, som är ganska vigtig. Enligt den fördelning, som här ifrågasättes mellan de föreslagna två lagutskotten, skulle det ena få civilrätt och straffrätt och det andra sådana administrativa författningar, som stiftas af Kongl. Maj:t och Riksdagen gemensamt. Mellan dessa områden förefinnes ju en väsentlig skilnad, som fordrar i viss mån olika kunskaper. Gifvet är ju, att då samma personer år efter år sitta i ett utskott och utskottet behandlar likartade frågor, förvärfva de en viss sak- och detaljkunskap, som tvifvelsutan är af mycket stort värde för ärendenas behandling.

Hvad det nuvarande lagutskottet beträffar, så är det allt för olikartade ärenden, som hänvisas dit; och då man vet, hvilket ofantligt arbete kräfvades för formulerandet af lagparagrafer på ett tillfredsställande sätt, är det säkerligen icke för mycket, att man har två utskott för behandling af lagärenden. Jag tror, att i andra länder har man, åtminstone i regel, vida flere.

Då frågan emellertid redan fallit i Första Kammaren, skall jag fortfarande icke göra något yrkande.

Herr Ernst Carlson: Herr greve och talman, mina herrar! Det må så vara, som en ärad ledamot af konstitutionsutskottet i sin kritik af båda de föreliggande motionerna nyss yttrade, att de i detaljerna äro behäftade med vissa formella brister. Jag tror likväl, att deras syfte är för Riksdagens verksamhet så pass viktigt och betydelsefullt, att de äro väl värda att tillvinna sig vår uppmärksamhet.

Vore man icke så van att ifrån konstitutionsutskottet gång efter annan få mottaga temligen svagt och ytligt motiverade afslagsyrkanden, tror jag det skulle hafva väckt någon förvåning, att utskottet så pass nonchalant och lättvindigt som skett affärdat tvenne så vigtiga

Angående
ändring i
bestämmel-
serna om de
ständiga
utskottens
sammansätt-
ning m. m.
(Forts.)

och af ett verkligt behof framkallade motioner som herrar Byströms och Ljungmans om inrättande af flere utskott. De invändningar — skäl kan jag icke kalla dem — som af konstitutionsutskottet anförts mot motionerna, återfinnas på sidd. 10 och 11 i betänkandet. Jag skall tillåta mig att något närmare granska dem.

Den första invändningen mot reformen består deri, att utskottet anser de utvägar till underlättande af utskottsarbetet, som finnas angifna i riksdagsordningen, vara för ändamålet fullt tillräckliga. Dessa utvägar äro väsentligen tvenne: *antingen* tillsättandet af särskilda utskott *eller* ock att Riksdagen, i händelse af behof, kan besluta förstärkning af utskottsledamöternas antal.

Men hvad den förra af dessa utvägar beträffar, nemligen tillsättandet af särskilda utskott, så begagnas den icke på långt när i den utsträckning, som vederborde. Jag vill t. ex. blott erinra herrarne om något, som hände i går. Hade neutralitetsmotionen blifvit hänvisad till ett särskildt utskott i stället för att behandlas af statsutskottet, är det väl otvifvelaktigt, att vi hade fått mottaga ett betänkande, som till sin motivering varit vida mera vederhäftigt och med Riksdagens värdighet öfverensstämmande än hvad som nu var fallet. Mot själfva klämman i betänkandet var från min sida ingenting att anmärka; men motiveringen menar jag lemnade åtskilligt öfrigt att önska, såsom under debatten tydligt nog påpekades. Sådant vill jag ingalunda lägga statsutskottet till last, då detta utskott ju är öfverhopadt af strängt arbete. Men jag vill framhålla, att själfva arbetsättet är så ordnad, att det lätt nog kan hända, att ledamöterna af utskottet ej hinna med att fästa sig vid annat än klämman, medan de öfverlåta åt underordnade kanslistar att sörja för motiveringen. Detta endast såsom ett i ögonen fallande exempel.

Den andra i riksdagsordningen anvisade utvägen att underlätta arbetet, nemligen att antalet ledamöter i ett utskott kan vid behof förstärkas, har tillämpats så ytterst sällan, att man kan säga, att den, åtminstone i praxis, saknar betydelse.

Vidare påstår utskottet nederst på sid. 10, att »rigtigheten af motionärens påstående, att, framför andra, statsutskottets, bevillningsutskottets och lagutskottets ledamöter skulle vara i behof af lättnad i utskottsarbetet, torde icke vara allmänt erkänd». Jag får dock säga, att jag hört åtskilliga ledamöter af de ständiga utskotten, som mot slutet af Riksdagen klagat öfver, att arbetet varit betungande. Och säkert är, att om arbetet att åstadkomma utskottsbetänkanden icke är särdeles betungande för vissa utskottsledamöter, så blir arbetet att samvetsgrant studera nämnda betänkanden ganska ansträngande för kammarens ledamöter, då vårt bord öfverhopas af så många betänkanden på en gång, som i slutet af riksdagen nästan alltid plägar vara fallet.

Hufvudskälet till utskottets afstyrkande återfinnes väl emellertid i slutet af utlåtandet, der det heter, att »vårt representationsskick numera nått den utveckling och stadga, att skälig anledning till förändring i utskottens sammansättning eller verksamhetsområden ej synes vara för handen». Men detta är egentligen intet skäl alls, utan endast ett påstående, som smakar väl mycket af behård kon-

servatism. Med andra ord, man tycker, att det är bra som det är; man vill ingen ändring. Det kan sägas ofta!

Nu kan det väl hända, att man inom konstitutionsutskottet icke vill erkänna, att ärendenas förberedande behandling inom Riksdagen lemnar åtskilligt ofrigt att önska. Men säkert är att utom utskottet och utom Riksdagen den åsikten är ganska allmänt utbredd, att så är förhållandet. Detta kan bero på många orsaker. Ett par sådana tror jag t. ex. kan spåras i brist på tid och brist på krafter för utskottsarbetets vederbörliga handläggning. Det dröjer vid riksdagens början länge, innan utskotten komma i gång. Och mot slutet af riksdagen måste arbetet gå undan med en sådan iltägsfart, att hvarken utskotten hinna vederbörligen förbereda eller kamrarnes ledamöter tillräckligt göra sig till godo de betänkanden, som komma in på bordet.

Jag tror knappast någon på allvar skall våga bestrida, att i de påpekade förhållandena verkligen föreligga brister, som behöfva afhjelpas. Men sedan kan naturligen frågan om sättet, hvarpå detta lämpligast bör ske, blifva föremål för ganska olika meningar. Närmast ligger då till hands, att — såsom de båda motionärerna önskat — föreslå, att utskottens antal skulle ökas.

Jag skall likväl tillåta mig påpeka, att det äfven fins andra och måhända enklare sätt att lösa frågan. Ett sådant är redan framhållet af en ärad medlem af konstitutionsutskottet på vestgötabänken, nemligen att i grundlagen borde stadgas, att vissa frågor, särskildt lagfrågor, skulle kunna få hvila från en riksdag till en annan inom samma valperiod. Ett annat ganska praktiskt sätt vore, att helt enkelt öka det nuvarande antalet medlemmar i de ständiga utskotten, särskildt i stats-, bevillnings- och lagutskotten, som äro mest betungade af arbete. Man behöfde därför icke göra dubbla utskott, såsom motionärerna föreslagit, utan endast föreskrifva, att antalet medlemmar skulle, t. ex. i statsutskottet, ökas från 24 till 30. Utskottet kunde då arbeta på flera afdelningar än nu, och man sluppe ifrån den formella svårighet, på hvilken motionerna strandat, nemligen att åstadkomma en lämplig fördelning af utskottsarbetet mellan de båda utskotten af samma slag. Den saken kunde utskottet sjelf ordna, sedan det fördelat sig på afdelningar. Ytterligare en utväg vore att upprätta ett nytt ständigt utskott, utom de fem, redan nu befintliga, i stället för det gamla afskaffade »ekonomi- och besvärsutskottet».

Sålunda, mina herrar, äfven om man icke kan känna sig tillfredsstäld med de föreliggande förslagen, så kunna dock andra utvägar i samma syfte påtänkas. Och jag anser, att man af ett så framstående utskott som konstitutionsutskottet, hvilket är utrustadt med initiativ och inom sig huser så stora förmågor, borde kunna förvänta, att utskottet med meranämnda motioner till utgångspunkt skulle sjelft kunnat framställa ett i formelt afseende mera tillfredsställande förslag, i stället för att utskottet, såsom nu skett, helt förnämt visat saken ifrån sig.

Man hade haft så mycket mer anledning att förvänta detta, som utskottet å sid. 10 i betänkandet säger, att enligt dess förmenande »Riksdagen sjelf bör bäst vara i tillfälle att utreda frågan rörande arbetssättet vid riksmöten». Så tycker jag ock. Men för hvem

*Angående
ändring i
bestämme-
lserna om de
ständiga
utskottens
sammansätt-
ning m. m.
(Forts.)*

Angående
ändring i
bestämmel-
serna om de
ständiga
utskottens
sammansätt-
ning m. m.
(Forts.)

borde det då inom Riksdagen ligga närmare till hands att utreda detta än just för konstitutionsutskottet? Jag menar således, att vi derifrån kunnat hysa hopp om att få ett förslag, som i formelt afseende varit mer tillfredsställande än motionärernas. Men vi ha hoppats förgäfvets.

Såsom frågan nu föreligger, då Första Kammaren redan bifallit utskottets hemställan och sålunda afslagit motionerna, kan vid denna riksdag ingenting vidare i saken åtgöras. Jag har med dessa ord endast velat påpeka frågans vigt och den otillfredsställande behandling den rönt i konstitutionsutskottet. Men jag hoppas lifigt, att frågan vid en kommande riksdag måtte återupptagas och då med bättre framgång.

Herr talman! Jag har intet yrkande att framställa.

Häruti instämde herr *Lundell*.

Herr Boëthius: Min ärade vän på göteborgsbänken fann utskottets motivering ytlig. Det må nu vara hans mening; om tycke och smak skall man icke disputeras. Men ett af de skäl han anförde för att visa, att den vore ytlig, tror jag dock just icke håller streck. Den ärade talaren klandrade, att utskottet mot motionerna anfört den möjlighet Riksdagen eger att tillsätta särskilda utskott och att förstärka utskottsledamöternas antal. Denna utväg användes, förklarade herr Carlson, så sällan. Men hvem beror det på? Det beror ju på Riksdagen sjelf. Och om det är ett behof för Riksdagen att få en sådan anordning som här föreslagits, så har ju Riksdagen redan medlet i sin hand. Om Riksdagen då icke använder det, så tyckes det tyda på, att behofvet icke är så stort. Jag tror således, att utskottets resonnement i det hänseendet är fullt befogadt.

Jag vill vidare påpeka, att enligt min uppfattning man icke bör bifalla herr Byströms motion att till Kongl. Maj:t aflåta en skrifvelse i denna fråga. Jag kan visserligen för min del vara rätt god vän af patriarkaliska förhållanden, men jag tycker dock icke, att det är riktigt lämpligt, att Riksdagen går och säger: »Snälla Kongl. Maj:t, tala om för oss, huru vi skola arbeta och huru vi skola fylla de pligter, som äro oss ålagda»; utan det borde väl Riksdagen sjelf kunna betänka. Det insåg ock herr Carlson, men förmenade, att konstitutionsutskottet bort finna på den rätta utvägen. Jag ber då att få påpeka, att dessa motioner kommo in mycket sent under riksdagen, så sent att konstitutionsutskottet verkligen icke hade tid att göra en sådan utredning, emedan konstitutionsutskottet af eget initiativ hade tagit sig före andra frågor i vår grundlag, som utskottet ansåg behöfva behandlas. Hade motionerna blifvit väckta vid riksdagens början, så hade naturligtvis konstitutionsutskottet kunnat ordna sitt arbete på annat sätt. Men som förhållandet nu var, gick det knappast för sig.

Jag har, herr talman, intet vidare att tillägga.

Herr Restadius: Utskottets ärade vice ordförande förklarade, att anledningen hvarför han i sin sista motion framställt yrkande om helt andra utskott än i nu föreliggande motion vore den, att han i

den sista motionen påyrkat införandet af en regeringsrätt. Det kan ju vara svårt för herr Ljungman att komma ihåg allt hvad han motionerat om; men visst är, att det icke var i den sista af honom väckta motionen han först framställde förslag om införande af en regeringsrätt. Detta om detta.

Herr Carlson började sitt allvarliga inlägg mot konstitutionsutskottets betänkande dermed, att det vore svagt och yligt motiveradt. Jag fann mig först djupt upprörd öfver denna klandertalan, men kände mig betydligt lugnare, då jag hörde de skäl, han för detta påstående anförde. Och jag vill nu blott med några få ord bemöta dem och dervid först framhålla, att jag hört enahanda omdöme om ett utlåtande, som i denna kammare förekommit med mycket större anspråk än konstitutionsutskottets förevarande enkla betänkande. Densamme ärade talaren påstod, att utom och inom Riksdagen skulle finnas en allmän opinion för genomförandet af det ifrågasatta ändringsförslaget. Kan detta bevisas, skall jag ock vara med derom. Men jag anser det icke vara bevisadt derigenom, att personer, som stå utanför dessa utskott påstå det eller det. Komma deremot ledamöterna i de ständiga utskotten och förklara, att de icke medhinna att på tillbörligt sätt utföra det arbete dem åligger, skall jag vara en bland de förste att omfatta med lifligt intresse de förslag, som här blifvit framlagda. Men till dess det skett, anser jag detta vara ett tal allenast, ett tal, som icke bör hafva så stora anspråk. Jag ser emellertid på åtskilliga ärade grannar, att de tycka mera om att talet om denna motion afslutas, och jag skall därför inskränka mig till det sagda.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Friherre von Knorring: Herr talman, mina herrar! Jag kan ej underlåta att i viss mån instämma i den kritik, som af talaren på göteborgsbänken rigtats mot konstitutionsutskottets utlåtande i denna fråga. Under den tid, jag tillhört Riksdagen, har det åtminstone för mina ögon visat sig, att lagutskottet varit betungadt af flera ärenden än det kunnat behandla med fullständig noggrannhet. Jag framställer icke därför någon beskyllning emot utskottet, utan jag vet allt för väl, att utskottet gjort allt hvad det kunnat. En medlem af konstitutionsutskottet, som nyss talat, framhöll, att lagutskottet icke vid denna riksdag varit särskildt betungadt. Jag tror också, att så varit förhållandet, men under de föregående fem riksdagar jag bevisat har det varit på motsatt sätt, och dertill bör man naturligtvis taga hänsyn.

Nu kan man tänka sig, att saken kunde ordnas så, att man antingen får två lagutskott eller också ökar antalet medlemmar i lagutskottet, så att utskottet kunde fördela sig på två afdelningar, hvarigenom en lättnad i arbetet skulle uppkomma. Hvad det senare alternativet beträffar, som nu ej föreligger, men som förut varit på tal, så tror jag visserligen, att alla ärenden derigenom skulle komma att behandlas med fullständig noggrannhet, men deremot icke, att ärendena skulle komma in till Riksdagen tidigare än nu brukar vara förhållandet. Sålunda kan enligt min åsigt icke återstå annat än att

*Angående
ändring i
bestämmel-
serna om de
ständiga
utskottens
sammansätt-
ning m. m.*
(Forts.)

Angående ändring i bestämmelserna om de ständiga utskottens sammansättning m. m. tillsätta två lagutskott, och jag kan ej förstå, hvarför obenägenhet deremot skall förefinnas.

Emot den motion, som herr Byström väckt, har jag dock åtskilligt att invända. Den grundar sig enligt min uppfattning icke på hvad man kallar ett länge känt behof, ty ingalunda har jag under den tid jag haft äran tillhöra bevillningsutskottet märkt, att detta utskott varit särskildt betungadt af arbete. Hvad angår statsutskottet, så har det visserligen till behandling en ofantlig mängd ärenden, men dessa ärenden äro af en helt annan beskaffenhet än de som lagutskottet har att handlägga. De behöfva visserligen pröfvas med mycken noggrannhet, men det kräfvades dock icke dervid ett sådant djupare begrundande som vid behandlingen af de till lagutskottet hörande ärendena.

Talaren på göteborgsbänken anmärkte, att den motivering, som utskottet använt för afslag å herr Ljungmans motion, vore intetsägande. Jag kan ej annat än instämma i detta yttrande. Det heter nemligen: »Då för öfrigt vårt representationskicket, i hvad angår ej mindre de ständiga utskottens sammansättning och arbetssätt än äfven ärendenas fördelning dem emellan, numera nått den utveckling och stadga» etc. Ja, att representationskicket med afseende på utskottens sammansättning och arbetssätt nått större *utveckling*, är något, som jag ej känner till. Det är dock möjligt, att så förhåller sig. Att det nått större *stadga* med afseende på utskottens sammansättning och arbetssätt är möjligen sant, men denna stadga beror naturligtvis på de för närvarande gifna faktiska förhållandena, och det är dessa förhållandens utmärkta beskaffenhet, som kanske är tvifvelaktig.

Denna motivering, som utskottet begagnar, hade utskottet också kunnat använda, om utskottet velat afslå till exempel den kongl. propositionen om anordnande af ett nytt departement. Utskottet hade endast behöft ändra ordalagen något litet. Utskottet kunde till exempel hafva sagt: »Då för öfrigt vårt regeringsväsende, i hvad angår ej mindre statsrådets sammansättning och arbetssätt än äfven ärendenas fördelning emellan departementen, numera nått den utveckling och stadga» etc.

Samma skäl kunde således hafva användts emot detta förslag. Jag anser alltså, att denna motivering är ganska klen.

Jag vill icke med detta hafva sagt, att jag instämmer i herr Ljungmans motion med afseende på fördelningen af ärendena emellan de tvenne lagutskotten. Denna fördelning kunde ju möjligen göras på något klokare sätt än han föreslagit; jag vill dock ej försöka att ingå i bedömande deraf. Hade utskottet emellertid velat göra något, så kunde utskottet hafva sjelf föreslagit en bättre fördelning än den herr Ljungman ifrågasatt.

Jag har intet yrkande att framställa.

Herr Ljungman: Hvad beträffar herr Restadius' sista anmärkning, vill jag endast erinra, att jag i den första af de två motioner, jag väckt, icke hade ringaste anledning att behandla frågan om utskottsarbetets fördelning å skilda utskott annat än med afseende

på det samband, hvori förslaget om införande af två lagutskott skulle stå till förslaget om en s. k. *regeringsrätt*.

Vidkommande frågan om ökande af antalet ledamöter i lagutskottet, så hade man redan under ståndstiden, då man icke alls var njugg på att tillsätta stora utskott, klart för sig, att lagutskottet icke rimligen kunde bestå af mera än sexton ledamöter, och detta är också orsaken, hvarför lagutskottet aldrig begärt förstärkning, ty en sådan skulle icke underlätta och påskynda arbetet utan tvärtom endast tynga och försena detsamma. Det enda utskott, som kunde vinna något på att hafva ett större antal ledamöter, vore *bevillningsutskottet*, ty om detta finge tjugofyra ledamöter i stället för tjugu, kunde man tänka sig, att det skulle kunna arbeta på tre afdelningar.

Hvad angår frågan om inrättande af ett *ekonomiutskott*, så har kammaren afslagit framställning derom, och jag tror, att detta var rätt; jag tror nemligen, att det är större fördel af att hafva tillfälliga utskott. Skulle man emellertid låta ständigt utskott behandla de ärenden, som nu beredas af de tillfälliga utskotten, vore det ej lämpligt att föra så många och olikartade ärenden till ett enda utskott, utan man borde då inrätta åtminstone två eller helst kanske tre utskott, på sätt jag i bilagan till min motion n:o 244 antydt.

Jag tror verkligen, att konstitutionsutskottet skulle kunnat utreda frågan rörande afskiljandet af nya utskott från de redan befintliga, om det blott funnits intresse därför hos utskottets majoritet, och min motion i ämnet var visst icke så sent väckt, att konstitutionsutskottet icke skulle medhunnit det, om utskottet velat. Jag vet, att flera ledamöter af lagutskottet voro mycket intresserade för att en delning deraf skulle ega rum, och det hade icke varit omöjligt att anordna ett gemensamt sammanträde för att öfverenskomma om fördelningen af ärendena emellan de båda lagutskotten, men då intresse för saken icke fans inom utskottet, kunde intet genomföras.

Utskottet har för öfrigt icke haft andra förslag, som upptagit dess tid, än dem, som kammaren har reda på genom de väckta motionerna.

Herr Fredholm: Då denna fråga för denna riksdag torde vara fallen, kunde det vara obehöfligt att nu yttra sig derom, men jag har ändock velat göra det, därför att jag länge varit af den åsigten, att det är ett trängande behof, att Riksdagen ökar antalet af sina utskott, och detta på grund deraf att ärendenas antal de senare åren betydligt ökats. Jag skall ej tillåta mig att upptaga till granskning hvad konstitutionsutskottet anfört till stöd för en motsatt uppfattning. Men jag vill dock bemöta ett yttrande, som här falts af herr Restadius, nemligen att en sådan reform som denna vore hvarken nödig eller nyttig, förrän utskottens ledamöter förklarar sig icke medhinna utarbetandet af till dem hänvisade ärenden. Jag tror, att om man skall vänta till den stunden, får man vänta länge, ty icke lär det ögonblick komma, vill jag hoppas, då utskottens ledamöter förklara, att de ej medhinna utreda hvad Riksdagen till dem hänvisat. Men jag är af den åsigten, att, äfven om utskottsledamöterna icke klaga, bör man ändock lindra det, enligt min mening, verkligen betungande ar-

Angående
ändring i
bestämmel-
serna om de
ständiga
utskottens
sammansätt-
ning m. m.
(Forts.)

*Angående
ändring i
bestämmel-
serna om de
ständiga
utskottens
sammansätt-
ning m. m.
(Forts.)*

bete, som nu åligger utskotten. Denna mening fasthåller jag trots hvad en ärad granne, på grund af sin erfarenhet, förklarar derom, att han icke funnit arbetet inom bevillningsutskottet vara betungande. Jag vågar till och med gent emot honom påstå, att arbetet äfven inom detta utskott stundom är ganska betungande.

Deremot tror jag ej, att man kan afhjelpa denna olägenhet genom att öka antalet medlemmar inom utskotten. En sådan åtgärd kunde visserligen möjliggöra en fördelning af ärendena på afdelningar, men ärendena skulle dock en gång behandlas af utskottet i plenum, och det blefve sannerligen då ej någon lättnad för utskottet.

En omständighet, som jag ej funnit tillräckligt betonad, vill jag särskildt framhålla, och det är, att när man blifvit vald till representant inom Riksdagen, så är det ens oafvisliga pligt att så godt sig göra låter sätta sig in i de ärenden, som förekomma till Riksdagens behandling, och jag vågar påstå, att detta är omöjligt för de ledamöter, som tillhöra de ständiga utskotten och hufvudsakligen få sysselsätta sig med de ärenden, som dit hänvisas. Ty ärendenas behandling inom utskotten tager så mycket arbete i anspråk, att det icke blir tillräcklig tid öfver för de många gånger mycket viktigare ärenden, som ligga utom området för det utskott man tillhör. Detta är en omständighet, som jag tror vara förtjent af uppmärksamhet. Denna olägenhet skulle likväl mycket lätt kunna afhjelpas, om antalet utskott ökades och kamrarnes ledamöter fördelades på utskotten. Derigenom skulle utskottens medlemmar beredas tillräcklig tid för att med noggrannhet behandla de ärenden, som hänvisats till utskotten, och tillika kunna följa med riksdagsärendena i sin helhet.

Jag har velat säga detta, därför att jag tror, att det är en omständighet af vigt, som bör tagas i betraktande vid denna frågas afgörande. I likhet med talaren på göteborgsbänken hoppas äfven jag, att denna fråga skall komma upp igen i annan form och vid en annan riksdag.

Herr Johnsson från Bollnäs: Då jag först tog del af ifrågasvarande motioner, tilltalades jag i hög grad af syftet att fördela arbetsbördan och på samma gång befordra riksdagsarbetets fortgång. Men tränger man djupare in i frågan, stöter man strax på svårigheter, som göra en betänksam att tillstyrka förslagen. Om jag endast tager hänsyn till förslaget om delning af lagutskottet i tvenne, så framställer sig den frågan: huru skulle ärendena mellan dessa båda utskott fördelas? Den ene motionären har föreslagit, att de ärenden som böra behandlas enligt 87 § regeringsformen skulle gå till det ena utskottet och de ärenden, som falla under 89 § regeringsformen, till det andra utskottet. Tro icke herrarne då, att det skulle möta stora svårigheter för Riksdagen att redan vid remissen af en motion bestämma, huruvida den skall komma under 87 eller 89 § regeringsformen. Kan man icke hysa farhågor för, att ärendena på detta sätt kunna förryckas, så att frågor, som borde höra till 87 §, komma under den administrativa lagstiftningen? Endast denna omständighet har varit tillräckligt skäl för mig att sluta mig till dem, som afstyrka motionerna.

I likhet med den näst föregående talaren anser äfven jag, att ett ökande af ledamöternas antal i utskotten icke skulle befördra ärendenas fortgång. Man skulle då på samma gång stadga den bestämmelsen, att utskotten skulle kunna arbeta på afdelningar. Men då möter man samma svårighet, nemligen att ärendena skulle föredragas i plenum, då kanske lika lång tid fordrades för behandlingen af frågorna som för närvarande är fallet.

icke heller kan jag gilla konstitutionsutskottets uppfattning att olägenheterna kunna afhjelpas genom tillsättandet af särskilda utskott. Såsom erfarenheten visat, hafva särskilda utskott af Riksdagen tillsatts endast för behandling af större frågor, och förmodligen blir fallet så äfven härnäst. Men det förhållandet, att icke några särskildt stora frågor förekomma till Riksdagens behandling, utgör icke något bevis för, att icke ett utskott i alla fall kan få flere frågor under sin behandling, än det är möjligt för utskottet att under den tid, det har sig tillmätt, behandla dem på ett grundligt och tillfredsställande sätt. Jag medgifver således, att frågan tål att tänka på. Men till dess man funnit ett sätt att lösa frågan, hvarigenom man icke skulle råka ut för den svårigheten, att ärendena förtrycktes i den ena eller andra rigtningen, tror jag att man bör afslå dessa förslag.

Jag yrkar alltså, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr Waldenström: Herr talman, mina herrar! Jag har bergärt ordet för att uttala mina sympatier för den tanke, som ligger till grund för nu ifrågavarande motioner. Jag tror, att utskottens antal behöfver ökas, och det af flera skäl. Herr Fredholm framhöll, huru svårt det är för ledamöterna i utskotten, så betungade som de nu äro, att hinna sätta sig in i andra frågor än dem, som höra till deras respektive utskott. Det är en sida af saken. En annan sida är, att det vore af ganska stor vigt för flertalet af Andra Kammarens ledamöter, om också ej för alla, att blifva satta i tillfälle att deltaga i ärendenas förberedande behandling inom ett eller annat utskott, så att de icke behöfde gå här år ut och år in, utan att hafva tillfälle att deltaga i ärendenas behandling förrän i plena, då vanligen utgången redan på förhand är gifven. Det skulle vara för hvar och en ledamot af Riksdagen af uppfostrande betydelse att vara ledamot af utskott.

Härtill kommer, hvad som redan framhållits, att utskottens arbete oupphörligt ökats. Jag ber de herrar, som varit med någon längre tid, att, när de komma hem, taga fram riksdagshandlingarne till exempel från 1884. Det är de första jag har. Och när jag sammanställer utskottsbetänkandena från detta år med utskottsbetänkandena från 1898, så frågar jag med undran: »huru är det möjligt, att Riksdagens arbetskraft kunnat växa så otroligt, att den förmått åstadkomma så mycket mera nu än för femton år tillbaka?» Herr Boëthius sade, att han i många fall vore vän af patriarkaliska förhållanden, men icke ansåg det lämpligt, att Riksdagen ginge in till Kongl. Maj:t med en skrifvelse och sade: »Snälla Kongl. Maj:t, hjälp oss och visa, huru vi skola arbeta!» Ja, icke tror jag heller, att man

*Angående
ändring i
bestämmel-
sorna om de
ständiga
utskottens
sammansätt-
ning m. m.
(Forts.)*

*Angående
ändring i
bestämmel-
serna om de
ständiga
utskottens
sammansätt-
ning m. m.*
(Forts.)

bör säga på det sättet, det kan jag väl gifva honom rätt i. Men jag tror, att man kan i denna fråga liksom i många andra viktiga ärenden gå in till Kongl. Maj:t med en skrifvelse och anhålla att få ett förslag utarbetadt. Detta icke därför, att icke konstitutionsutskottet skulle kunna utarbete ett sådant, utan därför att konstitutionsutskottet i allmänhet icke visat eller visar några tendenser till att i något som helst stycke komma ifrån den ståndpunkt, på hvilken vi nu stå.

För resten vill jag härtill lägga en annan sak, nemligen att det icke är tänkbart, att uti en så viktig fråga någon medlem af vare sig Första eller Andra Kammaren skulle kunna med sådan auktoritet väcka en motion, att den hade utsigt att i begge kamrarna gå igenom. Ett förslag om en viktig grundlagsändring kan icke gerna gå igenom i begge kamrarna, derest det icke framkommer från Kongl. Maj:t. Jag tror därför, att det vore mycket lämpligt att i denna fråga skrifva till Kongl. Maj:t, lika lämpligt som när Riksdagen i andra ärenden skrifer till Kongl. Maj:t.

Herr Boëthius sade, att man ju har särskilda utskott, och att man har rättighet att öka utskottsmedlemmarnes antal. Det senare har man emellertid här redan visat vara ganska olämpligt. Och hvad speciellt de särskilda utskotten angår, så användas de ju ganska sällan. Hvarför? — frågar herr Boëthius. Jo, därför att Riksdagen icke anser sådana behövas, eller rent af icke vill hafva dem utom i nödfall. Och hvarför är så förhållandet? Jo, se herrarne, här hafva åtskilliga synpunkter framhållits, men det är en synpunkt, som icke alls blifvit vidrörd, men som dock är för herrarne allesammans bekant och för allmänheten icke heller okänd. Man talar aldrig om den synpunkten här i kammaren och sannolikt icke heller i Första Kammaren. Ja, det är kanske rent af icke lämpligt att omtala den nu heller här. Om herrarne känna sig besvärade, då jag talar derom, så ber jag herrarne på förhand om ursäkt. Det är nemligen så, att tillsättningen af utskotten blifvit helt enkelt en magtfråga; man begagnar den ofta såsom ett medel att belöna eller att pricka.

Jag skall på tal om detta be att få berätta en liten historia. En af de första riksdagarna jag var med här i kammaren, blef jag invald i ett tillfälligt utskott. En af förtroendemännen i landtmannapartiet kom till mig och sade: »Vi hafva valt in lektorn på mitt förord; jag har tagit lektorn på mitt ansvar och jag hoppas, att lektorn icke förverkar förtroendet». Emellertid kom den der grundskatteafskrifningsfrågan fram, och jag uttalade mig då på ett sätt, som icke behagade Andra Kammarens pluralitet. Då kom ånyo samme förtroendeman till mig och sade som så: »Några kamrater från södra Sverige skola nu resa hem till extra landsting för att välja riksdagsman i Första Kammaren — det är några landtmän — och de ha bedt mig fråga, om lektorn skulle vilja taga emot ett inval i Första Kammaren». Han trodde nu icke, att jag genomskådade honom, och jag låtsade icke om det heller, utan svarade: »Nej tack, jag sitter bra, där jag sitter». — »Men», invände han, »lektorn får ju utsigt att sitta längre qvar i Riksdagen, om lektorn kommer in i Första Kammaren.» »Ja», svarade jag, »men vilja icke gefleborna hafva mig längre qvar i Andra Kammaren, så kan jag mycket gerna

stanna hemma.» — »Men» invände han ånyo, »det kan behöfvas friska krafter i Första Kammaren». — »Så få de väl taga någon annan än mig», svarade jag. Och dermed skildes vi åt. Men den, som nästa riksdag icke kom in i något utskott, det var allt jag, det.

Detta är ju ingenting annat än ett exempel bland de oräkneliga fakta, som jag tror, att herrarne allesammans varit i tillfälle att konstatera. Det kunde därför vara godt, att vi finge det så stäldt här i Riksdagen, att ett större antal af kamrarnes ledamöter måste deltaga i utskottsarbetena.

Herr Restadius yttrade, att det kunde vara tid på att öka utskottens antal, när de, som finnas, sjelfva komma och förklara, att de icke hinna med, hvad de hafva att göra. Jag tror, att herr Fredholm besvarade denna invändning på ett alldeles tillfredsställande sätt, ty det vill väl till, innan ett utskott kommer med en sådan anmälan, då det ju alltid kan vänta att få det svaret: »Nå, arbeta då mera och ät mindre».

Att jag nu icke kan yrka bifall till motionen, är klart, men jag har i alla fall velat göra detta uttalande om en del saker, som kunna tåla att tänka på. Frågan har nog alltid sina sidor, och icke bör man siffarda den så fasligt lättvindigt, som herr Restadius tog sig för att göra. Låt vara, att herr Ljungman arbetar mycket på grundlagstrågor och skrifer långa motioner, och att det icke dröjer länge, sedan en hans motion kommit fram, innan man får ett tilläggsblad, innehållande många rättelser och ändringar, men nog tror jag, att det ibland kan vara skäl att fundera en smula på det han föreslår.

Häruti instämde herrar *Centerwall* och *Lundblad*.

Herr Ernst Carlson: Herr grefve och talman, mina herrar! Blott några ord för att bemöta, hvad som yttrats af ett par föregående talare.

Min ärade vän, representanten för Upsala, förklarade, att, om man tillgrepe den redan nu medgifna utvägen att öka utskottsledamöternas antal, vore inrättandet af flere utskott icke af behovet påkalladt. Nämnda utväg har också bara ett fel, nemligen det, att den icke begagnas. Ty eljest skulle man väl hafva försport, att de af alltför mycket arbete betungade utskotten sjelfva framställt anhållan om förstärkning, hvilket de såsom bekant icke gjort. Och orsaken, hvarför de icke gjort detta, den har min ärade vän, representanten för Gefle, nyss på ett måsterligt humoristiskt sätt antydt; orsaken är helt enkelt — *en magtfråga*.

Vidare yttrades af herr Boëthius, att de ifrågavarande motionerna kommit fram så sent, att konstitutionsutskottet icke kunnat begagna sig af sin rätt att framställa ett eget förslag i den vägen. Men vi hörde nyss af samma utskotts ärade vice ordförande, att utskottet mycket väl kunnat hinna med något sådant, om det bara velat. Der är det således, mina herrar, i *viljan*, som felet sitter, icke i bristen på tid.

En annan ärad medlem af konstitutionsutskottet, herr Restadius, påstod, att det icke blifvit bevisadt, det utskotten icke till fullo hinna

*Angående
ändring i
bestämme-
lserna om de
ständiga
utskottens
sammansätt-
ning m. m.*
(Forts.)

Angående
ändring i
bestämmel-
serna om de
ständiga
utskottens
sammansätt-
ning m. m.
(Forts.)

med att behandla de till dem remitterade ärendena. Detta har jag aldrig åsyftat. Ty frågan är här icke den, om utskotten hinna med sitt arbete, utan *huru* de hinna med det? Männe kvaliteten verkligen motsvarar kvantiteten? Jag vill dock i detta afseende visst icke skriva felet på utskottens, utan på sjelfva arbetssättets konto, och därför gäller det att hitta på ett sätt att afhjelpa bristerna i det hittillsvarande arbetssättet. Vill man utreda en sådan fråga, bör man naturligen icke, såsom herr Restadius tyckes ha gjort, utfråga enskilda utskottsledamöter, utan man bör infordra yttranden i vanlig form från utskotten sjelfva; först så kan det blifva en verklig utredning af.

Yttermera påstod herr Restadius, att de af utskottet för dess afslagsyrkande anförda skäl vore tillfredsställande. Jag har påstått motsatsen, eller att de icke äro tillfredsställande, och för denna min åsigt har jag anført åtskilliga grunder, hvilka af honom icke blifvit bemötta. Således står mitt påstående *med* grunder gent emot hans *utan* grunder.

För öfrigt vill jag erinra denne ärade talare derom, att man på längden icke kommer någon väg med blott försäkringar, ja, icke ens med insinuationer. I konsten att säga elakheter kan jag icke upptaga täflan med herr Restadius, och detta af två skäl: det ena, att här icke torde vara rätta platsen för sådan täflan; det andra, att han är så förfaren i den konsten, att hvar och en, som i detta afseende försökte en sådan täflan, måste komma till korta.

Jag påstår alltså fortfarande, att det från konstitutionsutskottets sida icke är påvisadt, att icke förändringar i det ifrågasatta syftet vore både nödiga och nyttiga. Det är endast det närmare sättet för dessa förändringars genomförande, som det gäller att utreda, och jag hoppas, att detta vid en framtida riksdag, då sådana motioner som herrar Byströms och Ljungmans nog lära återkomma, skall gifvas vid handen.

Herr Bergendahl: Herr talman! Blott några få ord. Jag vill icke upptaga frågan till behandling i dess helhet eller uttala mig om lämpligheten eller icke lämpligheten af att flere utskott skulle till sättas för att derigenom bereda tillfälle åt så många ledamöter af kamrarna som möjligt att mera aktivt deltaga i riksdagsförhandlingarne. Jag har begärt ordet på grund af herr Fredholms yttrande om det betungande arbete, som ålåge utskotten, bland hvilka man väl får anse, att han äfven inbegrep bevillningsutskottet. För min del får jag då förklara, att, efter hvad jag kunnat finna, har under de två senaste riksdagarne såväl som vid denna bevillningsutskottet icke varit betungadt med mera arbete, än som detta, med en så samvetsgrann behandling som möjligt, kunnat medhinna. Men det är helt naturligt att t. ex. herr Fredholm anser, att arbetet i bevillningsutskottet är betungande. Jag föreställer mig nemligen, att han med sitt påstående menar, att det är för honom, som arbetet är betungande. I betraktande af hans förmåga och den omfattning, i hvilken han satt sig in i alla bevillningsutskottets göromål, kan detta till en början låta litet märkvärdigt. Men jag ber att få fästa kam-

marens uppmärksamhet på att herr Fredholm samtidigt med ledamotskapet af bevillningsutskottet är ledamot af en kunglig komité, nemligen skattekomitéen, hvilken arbetar under samma tid som Riksdagen, och att han dessutom tillhör ett särskildt utskott, der han är vice ordförande. Då är det icke så underligt, att han kan anse sig betungad af göromål, och möjligen icke är i tillfälle, att, så som han skulle önska, sätta sig in i bevillningsutskottets förhandlingar. Men detta rör ju icke riksdagsordningen för, utan det är helt andra förhållanden, som spelat in.

Jag har med dessa ord velat påpeka, att jag för min del icke anser åtminstone bevillningsutskottet hafva under de tre senaste riksdagarna varit betungadt med mera göromål, än som det kunnat ordentligen medhinna.

Herr Hammarlund: Under den mycket intressanta debatt, som i denna fråga blifvit förd här i kammaren, har det roat mig att taga reda på, huru mycket obrukad arbetskraft går för kammaren förlorad, särskildt i början af riksdagen.

Vi få väl antaga, att det förhåller sig så, att ingen väljes in i Riksdagen, som icke är skicklig och lämplig att sitta i ett Riksdagens utskott. Om vi då se till, huru saken för närvarande gestaltar sig, så finna vi, att af Första Kammarrens 150 ledamöter endast 101 användas i ordinarie eller tillfälliga utskott, vare sig såsom ledamöter eller suppleanter. Det är således 49 af Första Kammarrens ledamöter, som, särskildt under den första delen af riksdagen, icke hafva något nämnvärdt att göra.

Här i Andra Kammarren ställer saken sig ännu ofördelaktigare. Trots de här förekommande många tillfälliga utskotten med deras många medlemmar och många suppleanter är det ändock endast 152 af kammarrens ledamöter, som under riksdagens första del äro upptagna af utskottsarbete. Och det är således icke mindre än 78, hvilka, såsom vi här pläga uttrycka oss, tillhöra ledighetskomitéen.

Jag tror, att detta är ett missförhållande, som förr eller senare kräver sin rättelse, och det är helt visst i ganska få länder, der saken ställer sig så som här, eller att det egentliga arbetet i riksdagen utföres af ett fåtal ledamöter. I vårt grannland, Norge, t. ex. eger det förhållande rum, att hvarje stortingsman måste ovilkorligen tillhöra ett utskott eller, såsom det der heter, »komité». Dessas antal uppgår till icke mindre än 14 stycken. Det kan kanske roa herrarne att höra namnen på alla dessa »komitéer»: Budget-, Gage- och Pensions-, Jernbane-, Justits-, Kirke-, Konstitutions-, Landbrugs-, Militär-, Närings- n:o 1 och Närings- n:o 2, Protokol-, Social-, Told- och Veikomitéerna.

Hvad jag skulle vilja anmärka mot de föreliggande båda motionerna är snarast det, att de icke gå så långt som önskligt vore. Skall man vidtaga reformer på detta område, så synes det mig lämpligt, att man toge hänsyn äfven till de tillfälliga utskotten och ordnade frågan i dess helhet. Det kan sättas i fråga, huruvida icke hela utskottsarbetet lämpligen skulle kunna fördelas på t. ex. 10 olika utskott, hvardera med 8 à 10 ledamöter från hvardera kammaren

*Angående
ändring i
bestämmel-
serna om de
ständiga
utskottens
sammansätt-
ning m. m.
(Forts.)*

Angående
ändring i
bestämmel-
sorna om de
ständiga
utskottens
sammansätt-
ning m. m.
(Forts.)

och ett lagom antal suppleanter. Då skulle snart sagdt de allra flesta ledamöterna af kamrarna blifva upptagna af utskottsarbete.

Nu har en ärad ledamot af konstitutionsutskottet såsom skäl häremot anmärkt, att det vore med synnerligen stor svårighet förenadt att lämpligen fördela arbetet mellan utskotten, ifall man ökade deras antal. För min del hyser jag den förhoppning, att vill man sjelfva saken, nog skall man hitta utvägar för frågans ordnande. Det är nog icke så svårt att finna ut en lämplig fördelning af ärendena, blott man har den goda viljan.

Jag har i likhet med flera föregående talare i frågans nuvarande läge intet yrkande att göra.

Herr Fredholm: Jag har begärt ordet med anledning deraf, att en ledamot af bevillningsutskottet förklarar, att bevillningsutskottet, enligt hans mening, icke vore så synnerligen betungadt med arbete, åtminstone icke under de senaste begge åren. Detta må nu vara sant, hvad det innevarande året beträffar, men jag vågar påstå, att det icke är sant med afseende å det förra året. Gå vi ännu längre tillbaka, skola vi finna, att bevillningsutskottet ofta nog varit synnerligen betungadt med arbete. Exempelvis hade det år 1892 att behandla hela tulltaxan, hvilket kräfde ett betydligt arbete, och år 1893 hela bevillningsförordningen. Dessa två ärenden äro hvar för sig af så stor omfattning, att de kunnat taga ett eget utskott i anspråk.

För öfrigt vill jag tillägga att man kan behandla ärendena på olika sätt; man kan taga sakerna lätt och bara besluta. Men skall man verkligen utreda frågorna, så tager detta en ganska rundlig tid i anspråk, och det är då, som arbetet kan blifva betungande.

Öfverläggningen i detta ämne var härmed slutad. I enlighet med de gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag derå och bifall i stället till den af herr Byström i ämnet afgifna motion, och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering likväl begärdes, skedde nu uppsättning, justering och anslag af en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad konstitutionsutskottet hemställt i förevarande utlåtande n:o 12 röstar

Ja;

Den det vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren bifallit den af herr Byström i ämnet väckta motion.

Omröstningen utvisade 114 ja mot 87 nej; och hade alltså utskottets hemställan af kammaren bifallits.

§ 9.

Vid föredragning vidare af bankoutskottets memorial:

n:o 12, angående beviljande af byggnadsanslag för riksbankens kontor i Halmstad, Kristianstad, Falun och Luleå; och

n:o 13, angående väckta förslag om ändringar i bankoreglementet och aflöningsstaten,
biföll kammaren hvad utskottet i nämnda memorial hemställt.

§ 10.

Lagutskottets utlåtande, n:o 55, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående registrering af jemväl andra föreningar än sådana, som hafva ekonomisk verksamhet till sin uppgift, hvilket härefter föredogs, blef jemväl godkändt.

§ 11.

På föredragningslistan fans derefter upptaget *lagutskottets* utlåtande, n:o 56, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående inskränkning i aktiebolags rätt till förvärf af fastighet å landet.

I berörda inom denna kammare afgifna motion, n:o 173, hade herr *E. G. H. Åkerlund* hemställt,

att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t ville anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke, till tryggande af vårt lands sunnda utveckling och vårt oberoende af främmande inflytande, inskränkning uti aktiebolags rätt till förvärf af fast egendom å vår landsbygd finnes erforderlig, och att, derest Kongl. Maj:t pröfvar så vara fallet, Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och förelägga Riksdagen förslag till lagstiftning härför.

I fråga om inskränkning i aktiebolags rätt till förvärf af fast egendom å landsbygden.

Utskottet hemställde

att Riksdagen med anledning af herr Åkerlunds förevarande motion må i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke, till tryggande af vårt lands sunnda utveckling och vårt oberoende af främmande inflytande, inskränkning uti aktiebolags rätt till förvärf af fast egendom å vår landsbygd finnes erforderlig, och att, derest Kongl. Maj:t pröfvar så vara fallet, Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och förelägga Riksdagen förslag härom.

Sedan herr talmannen låtit uppläsa utskottets hemställan anförde

Grefve Hamilton: Herr talman! Jag skall anhålla att få yrka afslag å detta lagutskottets betänkande. Då jag gör det, så är det ingalunda för mig någon särdeles angenäm uppgift, ty den ärade motionären har ju i början af sin motion rent af antydt, att motståndet mot hans motion ytterst skulle bero på egennyttiga motiv. Jag vet äfven, att förevarande förslag är i denna kammare synnerligen

*I fråga om
inskränk-
ning i aktie-
bolags rätt
till förvärf
af fast egen-
dom å lands-
bygden.*

(Forts.)

populärt och af många anses såsom afseende en synnerligen vigtig reform. Då jag detta oaktadt tagit till orda, har det skett egentligen därför att jag velat hafva till protokollet antecknad, att jag åtminstone icke med min röst bidragit till att detta förslag blifvit kammarens beslut. Jag är för min del öfvertygad om att, med hänsyn till det mål man vill vinna, förslaget är fullkomligt ändamålslost, men väl medför det i andra hänseenden ganska afsevärda faror och betänkligheter.

Jag skall icke vända mig mot min värderade vän, den ärade motionären; jag kan ganska väl förstå hans framställning. Till grund för denna framställning synes ligga en uppfattning, för hvilken man alltid hyser en viss sympati, den uppfattning, som alltid med ovilja och vemod ser en utveckling och anledningen till en utveckling, som hejdlöst och hänsynslöst sopar bort gamla förhållanden, som varit en kära. Det moderna associationsväsendet har väl gjort detta i större omfattning och mera hänsynslöst än något annat.

Om jag skulle vända mig till den ärade motionären och citera några ord, som han yttrat angående associationsväsendet, samt fråga honom, hvar han tror, att vi här i landet skulle stå i detta ögonblick, om vi icke tillåtit associationsväsendet att utveckla sig, och hvar vi i sådant fall skulle befinna oss i fråga om kommunikationer, handel, industri och jordbruk, så skulle han utan tvifvel helt lugnt svara mig, att vi då skulle vara förflyttade femtio år tillbaka i tiden i de då rådande patriarkaliska förhållandena, och att detta enligt hans åsigt skulle vara det bästa som kunde hända oss. Härpå skulle jag kunna svara honom, att det väl icke är så säkert, att dessa patriarkaliska förhållanden *alltid* förefunnos. Detta så mycket prisade förhållande emellan husbonde och arbetare fans och kunde finnas under den gamla goda tiden, men det kunde också icke finnas. Det berodde på hvilka personer det gälde. Den moderna tiden har satt något annat i stället och efter min erfarenhet tror jag, att, om också strider och åtskilliga obehagligheter hafva förekommit, man dock i det stora hela skall finna, att hvad som förr i världen utträttades på grund af dessa personliga förhållanden, det har nu på ett annat sätt vunnits, därför att arbetare och arbetsgifvare funnit med sin förmån förenligt att behandla hvarandra väl och menskligt. Jag skall därför icke i någon mån upptaga till bemötande hvad den ärade motionären yttrat eller granska den skarpa förkastelsedom, som han utslungat öfver associationsväsendet; vi utgå från alldeles olika synpunkter. Jag kan dela hans smärta i vissa fall, men jag är lifligt öfvertygad om, att hvad vi vunnit, det är i det stora hela bättre, och än mera är jag öfvertygad derom, att den naturliga utvecklingen står icke att hejda genom några lagparagrafer.

Jag vänder mig därför mot lagutskottet, och jag får då säga, att jag äfven i viss mån kan förstå lagutskottets ställning. Det är här fråga om svåra missförhållanden, hvilka öfverklagats i denna kammare och i hela vårt land, och utskottet vet, att den allmänna opinionen inom Riksdagen ganska starkt uttalat sig för att något borde göras. Vid sådant förhållande har det icke förefallit mig så synnerligen underligt, att utskottet kunnat enas om en hemställan, som i själfva

verket faktiskt ingenting säger, annat än att man anmodar Kongl. Maj:t att undersöka, huruvida något bör göras, samt anmodar Kongl. Maj:t att, om denna undersökning gifver vid handen att något bör göras, framkomma med förslag derom. Men när man för en sådan hemställan uppställer sådana motiv, som utskottet gjort, så får saken omlikorligen ett helt annat utseende. Ty, om Riksdagen skulle antaga denna hemställan, så är det, huru len sjelfva klämman än är affattad, likväl tydligt, att Riksdagen skulle bestämdt fordra, att aktiebolags rätt att förvärfva fastighet skulle inskränkas så väl på landsbygden som, enligt hvad utskottet äfven framhållit, i städerna.

I fråga om inskränkning i aktiebolags rätt till förvärf af fast egendom å landsbygden.

(Forts.)

Jag frågar nu: hvarför skulle detta ske? Utskottet har anfört två skäl derför. Det första af dessa är det, att, ehuru uti vår nuvarande aktiebolagslagstiftning det finnes stadgande derom att bolag, som egas af utländingar, d. v. s. hafva utländsk styrelse, icke få finnas här i landet, det i denna lagstiftning icke förekommer något som helst korrektiv deremot, att dessa aktiebolags aktier öfvergå i utländingars händer. Detta vill nu utskottet bota genom att för framtiden förbjuda, att aktier ställas på innehafvare och få öfverlätas på utländingar utan Kongl. Maj:ts medgifvande.

Innan jag yttrar mig om sjelfva saken, så vill jag framhålla, att det synes temligen dunkelt, hvad utskottet i sjelfva verket härmed menar. Utskottet talar om att öfverlåtelsen skulle vara ogild, om den icke sker med Kongl. Maj:ts medgifvande. I hvilket afseende och mot hvem skulle den vara ogild? Är det mot den person, som sålt aktien, eller hvad menar utskottet? Det kan man icke förstå. Och å andra sidan: vill man verkligen förbjuda utländingar att köpa aktier, hvarför öfverlemnna frågan till Kongl. Maj:ts pröfning? Hvarför icke helt enkelt förbjuda att utländingar få köpa aktier? Om man gör detta, hvarför då föreslå en inskränkning i aktiebolags rätt att förvärfva fastighet? Förbjuder man att aktier få öfvergå till utländingar, så behöfver man väl icke ur den synpunkten förbjuda aktiebolag att förvärfva fastighet.

Emellertid säger utskottet, efter att hafva erinrat derom, att aktiebolagslagen icke innehåller något korrektiv mot att aktier säljas till utländingar: härigenom kan således egande rätten till vår jord i ganska stor omfattning öfvergå till utländingar. Ja, detta är alldeles obestridligt. Och eganderätten till mycket annat här i landet kan öfvergå till utländingar, därför att det icke är förbjudet. Men det är väl icke det, som skall bevisas. Utan det skall visas, att det finnes någon fara för att vår jord håller på att öfvergå till utländingar i större omfattning. I det hänseendet kan jag icke finna, att utskottet presterat något bindande bevis. Utskottet säger visserligen, att verfahrenheten ådagalagt, så väl att utländska kapitalister ingalunda förbisett den sålunda befintliga möjligheten för dem att blifva fastighetsegare i vårt land, som ock att det sätt, hvarpå de tillgodogjort sig de af dem förvärfvade fastigheterna, icke alltid torde hafva ländt till landets sanna bättnad.

Jag vet icke och har icke ens samtalsvis lyckats utröna, hvad det är för bolag utskottet syftar på. Det finnes förvisso äfven inhemska bolag, hvilka tillgodogjort sig den jord de köpt på ett sätt,

I fråga om inskränkning i aktiebolags rätt till förvärf af fast egenom å landsbygden.

(Forts.)

som icke är förenligt med fosterlandets sanna båtad. Men kunna vi verkligen säga, att vi här i landet hafva i större omfattning bolag, som egas af utlänningar, och hvilka uppfört sig på det viset? Jag känner intet sådant. Icke heller har jag hört talas om att vi märkt någon stark rusning af utlänningar att köpa svenska aktier. Vore det så, vore det för oss synnerligen glädjande, ty det skulle innebära, att vår kredit på den utländska marknaden stode synnerligen högt, då utlänningen här ville placera sina penningar. Jag erinrar mig, att jag under slutet af sistlidne år eller början af detta år hört, att ett stort sågverksbolag i Norrland öfvergått i utländska händer. Jag vet det. Men jag vet också, hurusom många rent utländska bolag funnits här i landet, stora och mäktiga, hvilkas aktier och obligationer åter öfvergått i svenska händer. För min del kan jag icke se någon yttring i vårt ekonomiska lif, som tyder på att utlänningar skulle sträfva att genom aktieköp komma i besittning af den svenska jorden. Och jag får verkligen säga, att när jag tänker på åtskilliga af de bolag, som vi hafva, Vieille Montagne och andra, och tänker på huru de skött sig, så tycker jag, att efter den erfarenhet, som vi hafva, de snarare visat sig som föredömen för våra svenska bolag i sättet att sköta sig än tvärtom.

Men hufvudsaken i min gensaga är det, att det måste vara mycket tvingande skäl, när ett land som har behof af utländskt kapital visar ett sådant misstroende mot utlänningar, att det rent af förbjuder dem att hafva aktier i bolag inom landet. Det är en ytterst extraordinär och exceptionell åtgärd, som ovilkorligen måste i utlandet väcka den största uppmärksamhet. Men enligt min åsigt kan man icke påvisa, att vi stå inför en verklig fara för den svenska jorden endast därför, att vår aktiebolagslagstiftning för närvarande är sådan, att utlänningen kan köpa aktier; det återstår att visa, att han verkligen gör det.

Detta var det ena skälet, som utskottet anført. Det andra består i hänvisning till det kända förhållandet, att under det aktiebolagen på landsbygden och särskildt i norra och mellersta Sverige allt mera utveckla sig och slå under sig jord, så sker detta notoriskt på den sjelfgande hemmansegareklassens bekostnad. Det är därför utskottet anser, att man borde förbjuda bolagen att köpa jord af hemmansegarne. Man kan ju vända om saken och säga, att utskottet vill förbjuda den svenska hemmansegaren att sälja sin fastighet till aktiebolagen, om han finner sådant med sin fördel förenligt. Här står man utan tvifvel inför en mycket allvarlig fråga, som förtjenar beaktande, och ingen skall lifligare än jag erkänna, att det är en bekymmersam och smärtsam sak i många hänseenden, om det börjar gå derhän, att de mindre hemmansegarne skulle visa tecken till att försvinna här i landet. Men manne man icke, då man kommer med en sådan lagstiftning som denna, för att bota detta, totalt förväxlar tvenne saker, förväxlar sjukdomsymptomet med sjukdomsorsaken? Det är icke ovanligt, att så händer. Hvad som har skett här i landet och i alla länder och i alla tider, det är, att under en stark utveckling af näringarna, ett starkt framåtgående på det ekonomiska området, ha näringar uppstått, som för att på det bästa och fördel-

aktigaste sätt kunna drifvas, haft behof af stora jordkomplexer; då slå de så småningom under sig dylika, och de små trängas undan. Detta har skett i alla tider och i alla länder. Men icke har det skett endast därför, att man fått bilda aktiebolag. Finge man icke bilda aktiebolag, så kunde förbudet lätt kringgås; det skulle kunna ske på det viset, att en person köpte hemmanet n:o 1, n:o 2 o. s. v., tills han fick så stor possession, som han behöfde, och sedermera hade han ett aktiebolag bakom sig som förläggare. Så komme det också att gå, i fall man förbjöde aktiebolagen att köpa jordbruksfastigheter.

I fråga om inskränkning i aktiebolags rätt till förvärf af fast egendom å landsbygden.
(Forts.)

Det är ju här egentligen förhållandena i Norrland och Dalarne, man syftar på. Der är, så vidt jag har mig bekant, förhållandet det, att dessa stora aktiebolag ingalunda köpa inegojord därför att de önska få den, utan helt enkelt därför att de enligt gällande lagstiftning varit tvungna att köpa den för att få skogen. Men nu hafva vi helt nyligen antagit en lag angående hemmansstyckning, hvarigenom denna svårighet är undanröjd. Ännu veta vi väl icke, huru den skall verka. Skola vi då, innan vi veta, huru lagen kommer att verka, förklara: den duger icke; nej, vi måste gå så långt, att vi förbjuda hemmansegarne att sälja sina hemman till aktiebolagen.

Jag kan icke se, att vi dermed kunna vinna något som helst. Det skall, såsom jag redan framhållit, ovilkorligen fortgå precis på samma sätt. Är det så, att en näring behöfver stora egovidder, så skall den också på ett eller annat sätt skaffa sig dem. Om upplåtelsen icke får göras till aktiebolag, skall man därför utfinna andra former. Vill man skydda den själfständige, mindre jordegaren, så måste detta ske genom lagstiftningsåtgärder i helt annan riktning. Vi hafva för några år sedan vidtagit en sådan åtgärd; man kan tänka sig andra. Man vinner målet, om man kan utfinna ett sätt, hvarigenom det för den mindre hemmansegaren blifver ekonomiskt fördelaktigt att behålla sin jord och att odla den väl, men för de stora aktiebolagen mindre fördelaktigt att förvärfva den. På den vägen kan man vinna målet, men man vinner det icke genom att endast förbjuda aktiebolagen att tillköpa sig sådan jord.

På grund häraf är det, som jag för min del icke kan vara med om denna hemställan. Dertill kommer något, som hvar och en måste inse — och jag är öfvertygad, att lagutskottet ovilkorligen skall gifva mig rätt deruti, äfven om utskottet anser sitt förslag vara synnerligen lyckligt — nemligen att genomförandet af ett sådant förslag ovilkorligen måste på andra områden medföra ganska stora svårigheter. Det kan leda till svårigheter, då det gäller att skaffa kapital; det kan medföra svårigheter för en person, som står på branten af sin ruin, men som skulle kunna rädda sig genom att sälja sin egendom till den högstbjudande, derest icke lagstiftningen utestängde honom derifrån genom att bjuda: ni får icke sälja till hvem ni vill; skall ni sälja, så måste ni sälja till någon annan. Om man å ena sidan tänker på dessa följder af förslagets genomförande och å andra sidan besinnar, att man på detta sätt absolut icke kan vinna det åsyftade målet, så kan jag icke förstå, huru man kan blifva så

I fråga om förälskad i denna reform, som, efter hvad jag vet, i verkligheten
 inskränk- många äro.
 ning i aktie- Herr talman! Jag har härmed redogjort för min uppfattning af
 bolags rätt till förvärf frågan. Den innebär i korthet, att man vinner icke hvad man vill,
 af fast egen- men man vinner åtskilligt annat, som man visst icke vill. På grund
 dom å lands- häraf ber jag att, som jag i början af mitt anförande yttrade, få yrka
 bygden. afslag å utskottets förevarande hemställan.
 (Forts.)

Herr Petersson i Fräntorp: Jag får bekänna, att jag för egen del icke haft någon olägenhet af aktiebolagen, och det har nog icke den föregående talaren heller, att döma efter den framställning han här gjort. Han yttrade emellertid, att han icke kände till någon olägenhet af att bolag bildades för inköp af stora jordkomplexer. Derom ha vi dock hört något annat i Riksdagen, synnerligast norr ifrån. Öfver denna sak har klagats riksdag efter riksdag, och detta styrker behovet af en utredning. Hvad som kan vara fördelaktigt att i saken åtgöra, låter sig icke säga på förhand, men det är att hoppas, att Kongl. Maj:t skall kunna utreda frågan.

Nu säger den föregående talaren, att han förvänar sig öfver att en utländing icke skulle få utan Kongl. Maj:ts tillstånd köpa aktier, när det gäller fastighet. Men då en utländing skall inköpa fast egendom, kan detta icke ske utan Kongl. Maj:ts tillstånd, och hvarför skall han hafva större rättighet i det ena fallet än i det andra?

Att aktiebolagen tilltaga i oroväckande grad, kan icke förnekas, och säkert är, att utländingar ha de allra mesta aktierna i dessa bolag. I detta afseende påfordras sålunda en utredning, så att man kan få klart, hvilka det är som egentligen inneha aktierna.

Det finnes äfven en annan anledning, som ytterligare motiverar en utredning. Genom de stora jernvägsanläggningarna i Norrland komma grufvorna i denna del af landet att väsentligt stiga i värde; och säkert är, att, om ingen inskränkning sker, komma utländingar att skörda fördelen af dessa grufvor. Detta skulle vara en nationalförlust, som icke vore ringa.

Den föregående talaren nämnde zinkgrufbolaget. Det bolaget har gått bra, men huruvida Sverige af rörelsen dragit samma fördel, som skulle ha varit fallet, derest bolaget varit svenskt, läser hvarken den föregående talaren eller jag kunna afgöra. Sjelf tror jag dock, att Sverige skulle hafva dragit större nytta af företaget, om denna förtjenst fått stanna inom landet.

Vidare nämnde samme talare något derom, att den enskilde egaren icke skulle få sälja sin jord till aktiebolagen. Jag har icke hört, att något dylikt förslag blifvit väckt, men det har föreslagits, att bolagens rätt att förvärfva fastighet skulle blifva inskränkt, så att de icke kunna slå under sig huru mycket som helst. Ty säkert är, att om bolagen få fortsätta såsom hittills, blifva de ett slags fideikommiss; egendomarne hänga ihop och kunna icke skiljas, och detta är icke fördelaktigt för jordbruket. I min hemtrakt finnas många små jordegare, och när der ett mindre hemman säljes, betalas det proportionsvis mycket bättre än ett större hemman. Således är det icke fördelaktigt för fastigheternas värde, att de slås tillsammans i

stora komplexer, utan det är bäst, att de olika jordlotterna äro små. Icke endast i norra delen af Sverige hör man denna klagan, att bolagen tillvälla sig alltför mycket; i Skåne är förhållandet enahanda. Jag tror icke, att det kan vara någon fördel, att vårt gamla odalmannaslägte utrotas, så att de forna småbönderna blifva statkarlar under aktiebolagen. Jag vill fråga den föregående talaren, om han anser det vara rätt och tillbörligt och till fördel för Sverige, att det får fortgå på samma sätt som hittills.

Jag tror sålunda, att utskottet haft goda skäl för sitt förslag och ber därför att till detsamma få yrka bifall.

Herr Waldenström: Då denna fråga förut inom Riksdagen förelegat till behandling, har jag alltid väntat att få höra en sida af saken beröras, som för mig synes vara viktig, men som aldrig, så vidt jag märkt, kommit fram förrän nu i slutet af grefve Hamiltons anförande, den nemligen, att förbudet för aktiebolag att köpa jordbruksfastigheter skulle innebära ett förbud för innehafvare af dylika att sälja dem till aktiebolag. Hvart skulle detta leda? Jo, svarar grefve Hamilton, antag t. ex., att en person innehar en fastighet. Han kan ekonomiskt räddas, om han får sälja den till det högsta pris, som bjudes. Men detta pris bjudes af ett aktiebolag; han får emellertid icke sälja egendomen till aktiebolaget, och således kan han icke reda sig. Detta är ju en ytterst viktig fråga; huru skall man kunna från utskottets synpunkt tillfredsställande besvara den? Men jag behöfver ju icke tänka mig, att egaren skall befinna sig uti en sådan der kritisk situation. Det kan ju vara andra orsaker som göra, att han behöfver sälja sitt hemman. Då bjuder ett bolag 25,000 kronor och en enskild person 20,000 kronor. Men så kommer lagen och säger: »du får icke sälja ditt hemman för 25,000 kronor; ty du får icke sälja det till bolaget; utan du måste sälja det till den enskilde för 20,000, i fall du ej vill behålla det». Hvilken grund kan man anföras för sådant, och hvarest skall man bestämma gränsen för ett aktiebolags jordförvärf, så att man kan säga: du får icke köpa mera?

Men det kan ju vara äfven en annan situation. Der dör en person, som lemnar efter sig jordegendom och en massa med fordringsägare. Dessa fordringsägare vilja naturligtvis göra sig betalda för sina fordringar. Det kunna de göra, om konkursmassan får sälja hemmanet till ett aktiebolag, som kan bjuda högre pris, men de kunna det icke, om hemmanet skall säljas till enskild person. Då frågas: hvilken rättslig grund finnes det för att förbjuda hemmanets försäljning till ett aktiebolag? Jag kan rakt icke begripa det. Man må beklaga sig huru mycket man vill deröfver, att de stora aktiebolagen utvidga sig allt mer och mer. Den tiden torde dock komma, då de falla sönder. Ändrade industriella förhållanden, ändrade industriella hjälpmedel kunna vålla det. Man har sett, hurusom stora jordegendomar samlat sig på enskilda händer genom uppslukande af små hemman. Men man ser nu, huru dessa stora jordegendomar just äro de, som hafva allra svårast att reda sig i dessa tider, under det att de små jordegarnen draga sig fram ganska bra. Det är just

I fråga om inskränkning i aktiebolags rätt till förvärf af fast egendom å landsbygden.
(Forts.)

I fråga om de stora jordegendomarna som kämpa med de allra största svårigheterna och hafva det allra största behovet af alltjemt ökade tullar på jordbrukets produkter och annat sådant för att kunna reda sig. Så kan också den dag komma, då industriens ställning förändras, då aktiebolagen uppfyllt sin tid för att lemna rum för andra former för industriell verksamhet.

inskränkning i aktiebolags rätt till förvärf af fast egendom å landsbygden.

(Forts.)

För min enskilda del kan jag därför icke annat än instämma i grefve Hamiltons yrkande, att kammaren måtte afslå utskottets föreliggande hemställan. Om jag icke misstager mig, har Första Kammararen redan fattat ett sådant beslut.

Herr Nilsson i Skrafvelsjö: Jag erkänner, att början af grefve Hamiltons anförande var aldeles korrekt. Ty hvad skulle jordbruket och allt annat hafva varit, särskildt för oss i Norrland, om icke trävarurörelsen der tagit fart? Jag kan emellertid icke gilla senare delen af hans anförande, och jag vill särskildt i en punkt besvara detsamma.

Så vidt jag uppfattade grefve Hamilton rätt, frågade han: kan man verkligen säga, att bolagen i större omfattning, än som är erforderligt, köpa fastigheter? Jag tror verkligen, att detta är förhållandet. Särskildt i Vesterbottens läns lappmark hafva bolagen förvärfvat sig en ganska stor del af fastigheterna, till och med så mycket, att bolagen dominera vissa socknar, under det att de enskilde jordegarna genom bolagens öfvervalde blifvit aldeles utslutna. Det är endast för skogens skull som bolagen köpt dessa fastigheter, och detta hindrar således kultiveringen inom trakten.

Jag för min del skulle gerna se, att något gjordes i syfte, att bolagen icke må förvärfa fastigheter i så stor omfattning, som nu sker. Jag ber därför att få yrka bifall till lagutskottets förslag.

Grefve Hamilton: Af det anförande, som hölls af den ärade ledamot af lagutskottet som här uppträdde och försvarade utskottets hemställan, fick jag upplysning om något, som jag förut icke hade reda på, nemligen att man inom utskottet tyckes utgå från den tanken, att man skulle kunna lösa denna fråga på det sättet, att man bestämde ett visst maximum af jord, som ett aktiebolag skulle få ega. Den ärade talaren sade, att man icke vill förmena bolagen att besitta jord, men att man icke vill tillåta dem att besitta huru mycket jord som helst. Det förvånar mig verkligen, att en så praktisk man som min ärade vän, icke tänker på huru enkelt det skulle vara att kringgå en dylik bestämmelse. Vore det t. ex. bestämdt, att ett aktiebolag icke skulle få besitta mer än 12,000 tunnland, så kunde man helt enkelt, när man komme till det trettonde tusendet, bilda ett nytt aktiebolag. Det skulle gå som en dans att på det sättet slå under sig hela Sveriges rike.

Jag vill vidare fråga min ärade vän, huru man borde ställa sig gent emot sådana fall, då aktiebolag lånat ut penningar och fått in-teckning i fast egendom. Det synes vara utskottets mening, att, fastän egendomen blifvit pantsatt till bolaget, detta icke skulle få

göra sin panträtt gällande, om derigenom omfånget af den för bolagen stadgade besittningsrätten skulle öfverskridas. Nu kan min ärade vän säga: för dylika fall få vi stifta en ny lag, som ålägger bolagen att genast tvångsvis försälja de intecknade egendommar, som sålunda kommit i bolagens ego. Det skulle äfven kunna ifrågakomma att bestämma, att två särskilda bolag icke finge hafva samma styrelse o. s. v. Ja, om man börjar på det sättet, är man snart inne på en liten treflig lagstiftning.

I fråga om inskränkning i aktiebolags rätt till förvärf af fast egendom å landsbygden.
(Forts.)

Herr Eriksson i Elgered: Då två af de föregående talarne påstått, att skrivelseförslaget skulle innebära något sådant som att, i och med antagandet af ett dylikt förslag, enskilda personer skulle förhindras att sälja fast egendom till aktiebolag, så tror jag, att dessa talare gjort sig skyldiga till någon öfverdrift. Förslaget är ju hållet i så omfattande ordalag som möjligt, och ju vidsträcktare ett begrepp är, i desto högre grad synes det mig kunna inrymma olika möjligheter. Jag kan här vid lag tänka mig, att den komité, som skulle få i uppdrag att utarbete ett förslag i ämnet — hvilket förslag Riksdagen sedan hade tillfälle att förbättra i önskvärd rigtning — kunde komma att med stöd af egostyckningslagen lemna de norrländska bolagen tillfälle att förvärfva så stora skogsområden som möjligt, något som för öfrigt i och för dessa bolags verksamhet är behöfligt och derjemte, så vidt jag kan förstå, skulle gagna allmänheten och dess intressen. Men på samma gång som dessa bolag blefve berättigade att i sin rörelse omfatta skogsbruk, borde de äfven vara begränsade med hänsyn till sitt öfriga jordförvärf, hemman och inegor. Antagom sålunda, att man med afseende å dylikt jordförvärf stadgat ett maximum, exempelvis 10,000 tunnland. Då menar grefve Hamilton, att när bolaget komme upp till dessa 10,000 tunnland, skulle bolaget icke kunna köpa mer. Nej, bolaget behöfver icke någonsin komma upp till denna siffra, utan man kan stanna t. ex. vid 5,000 tunnland. Men då återstå 5,000 tunnland, som bolaget har rätt att inköpa. Detta lemnar rum för bolagen att köpa skogar i oändlighet. Sedan ett bolag inköpt den i mantal satta jorden med tillhörande skog, behåller bolaget skogen, men är genom egostyckningslagen satt i tillfälle att afhända sig jorden, möjligen i förening med något mindre skogsområde. På detta sätt skulle sålunda enligt mitt förmenande möjlighet beredas bolagen att förvärfva så mycket skog de behagade, och det skulle med hänsyn till jorden stå bolagen öppet att realisera densamma till enskilde. Då detta är hvad utskottet egentligen vill och då skrivelseförslaget lemnar möjlighet öppen för ett dylikt förfarande, hvilket också synes mig stå i öfverensstämmelse med allmänhetens intresse och det svenska folkets bästa, så ber jag, herr talman, att på grund af dessa skäl få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Styrländer: Den ärade talare, som inledde debatten i denna fråga, gjorde sig mycket arbete med att för oss framvisa associationens betydelse. Jag ber att få säga honom, att vi alla, som önska en skrivelse till Kongl. Maj:t i förevarande sak, hafva nog

*I fråga om
inskrän-
ning i aktie-
bolags rätt
till förvärf
af fast egen-
dom å lands-
bygden.
(Forts.)*

klart för oss, hvilken betydelse associationen har både på det ideella och det pekuniära området. Det var således alldeles öfverflödigt, att han sökte utveckla detta för oss. Vi bestrida icke, att associationen har stor betydelse.

Jag ber dock att få erinra samme talare om att i gällande lag om aktiebolag står föreskrifvet, att i stiftelseurkunden skall föremålet för aktiebolagets verksamhet finnas angifvet. Hvad beträffar de sågverksaktiebolag, som existera i Norrland, är naturligtvis föremålet för deras verksamhet drifvande af trävarurörelse, förädling af trävaror. Men när sågverksbolagen, som hafva detta till föremål för sin verksamhet, slå sig på att inköpa smärre jordbruk och sedan börja misshandla dessa jordbruk, såsom jordbruk betraktade, så fylla bolagen icke sitt ändamål. Då ha de kommit in på en afväg, och detta bör mana lagstiftaren att försöka vidtaga några åtgärder till rättelse härutinnan. Associationens goda betydelse kan icke utsträckas så långt, att ett sågverksaktiebolag skall få gifva sig in på andra områden, som äro främmande för sjelfva föremålet för dess verksamhet.

Samme talare tillade den nya egostyckningslagen en stor betydelse. Mången har så gjort, och äfven från annat håll har i denna kammare samma sak blifvit ytterligare framhållen. Jag tror dock, att man ser frågan för mycket teoretiskt, om man tilldelar lagen denna stora betydelse. För oss norrländingar — jag tror icke, att detta skall bestridas af någon enda norrlandsrepresentant, som är inne i dessa förhållanden — står det alldeles klart, att egostyckningslagen snarare är till skada än till nytta för den norrländska befolkningen. Ty till följd af denna egostyckningslag skulle en bonde, som säljer sitt hemman, kunna köpa tillbaka jorden, under det att sågverket behåller sjelfva skogsmarken. Men det är klart för oss alla, som känna till dessa förhållanden, att det är nästan absolut omöjligt att i våra trakter existera på ett jordbruk utan att hafva skog till det, ja, det är till och med nödvändigt att hafva skog till afsalu. Ingen norrlandsrepresentant skall jäfva detta påstående.

Samme talare sade, att det skulle blifva så svårt för den jordbrukande befolkningen att anskaffa kapital, om man gjorde inskränningar i sågverksbolagens rätt att förvärfva fastighet. Jag tror dock, att detta icke är så farligt. Ty se vi på förhållandena, sådana de gestalta sig för närvarande, är det icke de fattiga böndernas hemman, som sågverksbolagen vilja åt. Det finnes nemligen i regel ingen skog på dessa hemman. Det är snarare de förmögna böndernas hemman, der det finnes skog — hvilken just bildar sjelfva förmögenheten på ett bondehemman i Norrland — som sågverksbolagen vilja åt. Dessa bönder behöfva icke detta kapital, och om de behöfva det, så kunna de få det genom in-teckning af sina hemman eller hjälp af sina vänner och bekanta.

När jag såg utgången af denna fråga i Första Kammaren, visste jag icke, om jag skulle gråta eller skratta. Jag tänkte visserligen på att sätta mig ned och gråta, ty när jag erfor den stora röst-öfvervigt, hvarmed Första Kammaren förkastat lagutskottets förslag, var det för mig tydligt, att det är omöjligt att med tillhjälp af

Första Kammaren få någon lösning af denna, särskildt för oss norr-ländingar, så viktiga lifsfråga. Men jag är i allmänhet icke pessimistisk till min natur, utan jag vill se allting från den ljusa sidan, och jag kom då att erinra mig ett yttrande, som jag fälde, när vi för en tid sedan behandlade en motion om dubbel bevillning för aktiebolag, som hafva jordbruksfastighet. Jag sade då — och det syntes nästan vara en profetia — vi skola få se, att vi komma derhän, att Andra Kammaren måste taga denna fråga i sin egen hand. Jag hoppas, att det beslut, som Första Kammaren har fattat i denna fråga, då kammaren har med stor majoritet förkastat ett förslag från ett enhälligt lagutskott, skall ännu mer öppna ögonen på Andra Kammarens ledamöter och ådagalägga, att jag har rätt i mitt påstående, att vi få aldrig någonsin från Första Kammaren hjälp med denna frågas lösning. Om vi verkligen vilja se frågan löst, måste vi taga den i vår egen hand, i Andra Kammarens hand, måste vi söka att föra den fram på den väg, som jag föreslagit, nemligen såsom en bevillningsfråga, som kan afgöras genom gemensam votering, eller kanske på något annat liknande sätt. När jag ser saken från denna sida, är det nästan med en viss tillfredsställelse, som jag betraktar Första Kammarens beslut i denna fråga, ty jag erinrar mig det gamla ordspråket, att det icke finnes något ondt, som icke har något godt med sig.

Jag är visserligen icke fullt belåten med utskottets hemställan, ty jag hade väntat och hoppats, att särskildt ledamöterna från denna kammare skulle hafva velat uttala sig i en något kraftigare och bestämdare form. Enligt utskottets förslag skulle nemligen Riksdagen i sin skrivelse till Kongl. Maj:t anhålla, att, *derest* Kongl. Maj:t finner en inskränkning i förevarande afseende ertorderlig. Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета förslag härom. Men Andra Kammaren har redan uttalat såsom sin åsigt, att något bör göras i denna fråga, och jag hade därför väntat mig ett kraftigare uttalande. Jag förstår emellertid mycket väl anledningen till att denna kammares ledamöter i lagutskottet gått med på ett sådant uttalande som detta. Det har naturligtvis varit i förhoppning att få Första Kammarens ledamöter med sig och i förhoppning, att ett enigt lagutskotts utlåtande skulle godkännas af hela Riksdagen. Nu har det emellertid visat sig, att denna förhoppning icke förverkligats. Jag ber dock att på det varmaste få yrka bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Nydahl, Norberg, Eriksson* i Qväcklingen och *Nordin* i Hammerdal.

Herr Redelius: Jag ber först få nämna, att jag icke ämnat i afton uppträda i denna fråga, till en början därför, att jag trott, att ärendet icke skulle här framkalla någon opposition eller föranleda någon diskussion. Sedan jag fick veta utgången i Första Kammaren, var jag heller icke benägen att uppträda, emedan jag haft såsom regel att icke yttra mig i frågor, som icke kunna gifva anledning till någon Riksdagens åtgärd. Från denna princip har jag emellertid afvikit, då jag nu begärt ordet, och jag har gjort det, därför att jag

I fråga om inskränkning i aktiebolags rätt till förvärf af fast egen-dom å landsbygden.
(Forts.)

*I fråga om
inskränkn-
ing i aktie-
bolags rätt
till förvärf
af fast egen-
dom å lands-
bygden.
(Forts.)*

anser denna fråga vara så pass stor och viktig, att ett uttalande från Andra Kammaren — låt vara, att det är blott ena delen af representationen — kan hafva betydelse för framtiden. Ty förhållandena äro enligt min åsigt sådana, att de mer och mer trängå sig på representationen och tvinga Riksdagen att förr eller senare taga i tu med frågan. Jag förmenar, att också Kongl. Maj:t skall finna anledning att egna denna sak uppmärksamhet.

Det har visserligen yttrats åtskilligt mot förslaget, särskildt af en ärad talare och vän här midt emot. Detta är också alldeles naturligt. Jag väntade mig det, och jag har icke kunnat tänka mig annat än att, om man är motståndare till förslaget, man också skall kunna hafva åtskilliga befogade invändningar att göra. Jag medgifver sålunda, att utskottets hemställan kan gifva anledning till befogade invändningar. Ingen af oss lärer bestrida, att bolagen i åtskilliga fall gjort nyttiga och goda verk i landet och att förenade krafter, äfven i form af bolag, kunnat uträtta sådant, som enskilde icke mäktat åstadkomma. Sålunda är det helt naturligt, att man, såsom här förekommit från ett par talares sida, kan göra opposition mot en sådan hemställan som den föreliggande.

Men jag vill också erinra derom, att, för så vidt det hade stannat vid inhemska bolag, större eller mindre, så torde det hafva händt, att en sådan motion, som gifvit anledning till detta betänkande, icke hade framkommit, åtminstone icke i den nu föreliggande formen.

Men saken har allvarligare sidor än dem, som, för så vidt jag kunnat döma af diskussionen, blifvit beaktade. Som alla veta, har man fått bevittna en utveckling af bolagsväldet, hvilken hotar de svenska jordbrukarnes bestånd. Bolagsväldet växer och växer, och man kan häpna öfver den stora magt, som bolagen redan vunnit, i all synnerhet då den utväxt på det viset, att under skyddet af aktier egendomar öfvergå i utländingars händer utan att Kongl. Maj:t vet derom, i trots af den lag vi hafva, att utländingar icke få besitta svenska egendomar utan Kongl. Maj:ts särskilda tillåtelse. Min uppfattning af saken är den, att stora egendomar i vårt rike egas och tillgodogöras af utländingar, utan att Kongl. Maj:ts tillstånd begärts att få besitta och ega dem. Detta kan icke vara sundt. Det för också med sig en olägenhet, som icke kan vara främmande för denna kammare eller svenska folket i sin helhet, skulle jag tro, nemligen att ärendena i åtskilliga kommuner afgöras af andra än svenska män. Nominelt är det nog svenska män, ty det måste finnas någon som står för bolaget, en eller flere svenska män som utöfva rösträtten. Men i vissa fall, då det är större bolag som egas af utländingar, äro dessa svenska män ingenting annat än ombud, som icke kunna eller låta tala vid sig, eller — om jag kanske skall uttrycka mig bättre — ett bolag, som eges af utländska män, kan man icke tala med, det tager ingen reson, man kan icke tala förnuft med det, och detta kan man ej af det skäl, att det icke är tillstädes. Den som är tillstädes, måste lyda order. Deraf följer — såsom lättfattligt är — att ärendena i vissa kommuner afgöras af en främmande magt, som man icke känner. Detta är tydligen en olägenhet; den är det både politiskt och ekonomiskt. Det är en politisk fara, att landet på denna

fredliga väg så att säga obemärkt glider öfver ur svenske mäns händer i utländingarnes våld. Det kan icke vara till nytta för vårt land på det stora hela taget, äfven om man kan uppvisa, att utländska män äro redbara personer. Det kan icke med framgång påstås, att de skola med samma intresse, nit och ihärdighet vinnlägga sig om vårt lands bästa som om sitt eget. Detta samma gäller också be- träffande den ekonomiska sidan.

Min öfvertygelse är således, att ärendet bör tagas under allvarlig ompröfning, och man kan icke med skäl — tror jag — begära af lagutskottet, att det skall framlägga ett i detalj utarbetadt lag- förslag, som här skulle kunna granskas och möjligtvis antagas. Utskottet har icke tänkt sig saken så, och jag tror, att man i all- mänhet icke begär eller skäligen kan begära det af utskottet, utan i dylika svåra frågor, mångsidiga och invecklade som de äro, der det gäller att med den största noggrannhet pröfva och väga den ena faktorn mot den andra, behöfs en utredning, mycket mera vidt- gående och grundlig, än ett Riksdagens utskott kan åstadkomma. Jag påstår, att om vi, mina herrar, skulle vilja sitta här några dagar och med hvarandra diskutera denna fråga, så skulle vi icke — det är åtminstone min uppfattning — kunna åstadkomma någonting, som vi sjelfva skulle vilja förorda såsom lag. Vi behöfva hjälp af Kongl. Maj:t i detta fall, mina herrar, och Kongl. Maj:t har medel, tror jag, att med dugliga och sakkunniga mäns bistånd åstadkomma en be- lysning af frågan, så vidt görligt är, och se till, om något kan göras för att hämma detta öfverhandtagande bolagsvälde och den hotande faran, att vårt lands resurser och magt glida öfver i utländingarnes händer, under det att vi, svenske män, sjelfva endast blifva tjenare åt främmande magter. Det behöfver tagas under öfvervägande. Jag hemställer därför, om det icke är riktigt och försigtigt att besluta en skrifvelse till Kongl. Maj:t, följderna må nu blifva hvilken som helst — det kan ingen på förhand säga.

Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Persson i Stallerhult: Då denna fråga i fjol förelåg till behandling af Riksdagen, yttrade jag mig i densamma, och jag kunde icke då vara med om att bifalla densamma. Då jag äfven nu har samma uppfattning, kommer jag att yrka afslag å utskottets hem- ställan.

Om man läser lagutskottets motivering på sidan 9, första stycket, som handlar om jordbruksfastighet, kan man verkligen förvänas öfver att lagutskottet kommit till det slut, det gjort. Ty der göres ett det allra tydligaste uttalande af erkännande åt sådana bolag, som hafva jordbruksrörelse — och detta med rätta, ty efter hvad jag har mig känt, sköta de jordbruket så, att de i många fall äro en föresyn för enskilda jordegare. Men det oakadt vill man sedermera vara med om att förbjuda bolagen att köpa mer fastighet, än de för närvarande hafva, och vill knappt låta dem behålla det de ha.

Enda orsaken dertill, att utskottet kommit till detta slut, finnes angifven med några få ord af följande lydelse: »Emellertid kan ju ej förnekas, att aktiebolagens förvärf af jordbruksfastighet kan innebära

*I fråga om
inskränkn-
ing i aktie-
bolags rätt
till förvärf
af fast egen-
dom å lands-
bygden.*

(Forts.)

*I fråga om
inskränkn-
ing i aktie-
bolags rätt
till förvärf-
af fast egen-
dom å lands-
bygden.*

(Forts.)

afsevärda betänkligheter derutinnan, att derigenom den sjelfegande jordegareklassen minskas». Ja, det är ju alldeles sant, ty i händelse att bolag köper en egendom och lägger den under sitt valde, är det klart att jordegarnes antal minskas. Men jag tänker, att om en enskild jordegare förstorar sitt jordagods genom inköp af en när- liggande egendom, minskas äfven då jordegareklassen. Derom talas dock icke det ringaste i lagutskottets utlåtande och ej heller i motionen; det är icke fråga om något förbud för den *enskilde* att förvärfva hur stora jordagods som helst.

Herr Waldenström gjorde ett antagande, hvars rättighet ingen kan bestrida, beträffande enskilda jordegare, som äro i behof af att sälja sina jordegodomar och önska göra det, men då kanske hafva dem så belägna, att bolag uppträda såsom spekulanter på dem.

Jag är i tillfälle att anföra — icke ett antagande, utan ett verk- ligt exempel derpå från min hemtrakt. I närheten af den finnes ett stort bolag, som så att säga ryckt upp hela orten — och bara därför är det icke möjligt för mig att med min röst bidraga till att fatta ett beslut, som är rigtadt emot bolagen. Detta bolag, hvilket — som sagdt — ryckt upp nästan hela den kringliggande trakten, har i vinter för 75,000 kronor af en hemmansegare köpt en jordbruks- fastighet, som för endast några få år sedan af honom, om jag ej missminner mig, inköptes för 29,000 kronor. Jag är viss om att icke någon enskild person kunnat betala mycket utöfver hälften af denna köpesumma, som bolaget nu betalt. Nu invändes, att denna säljare har i alla fall mistat sitt hemman, nu är han icke sjelfegande jordbrukare längre, och därför vore det olyckligt för vårt land, att bolag få köpa jordbruksfastighet. Jag är viss om att denne hemmans- egare icke känner det så, att han icke, som det sagts att det sker i Norrland, gör öfver med pengarne och blir ruinerad. Nej, han kommer att köpa ett annat, lika stort hemman för hälften af pengarne och blir en välbergad man. Jag anser, att det är väl handladt.

Men icke nog dermed. Då man frågade detta bolag, hvars affärer voro så lysande: hur är det möjligt, att ni kunna betala så mycket för egendomen, så svarades, att bolaget ämnade använda egendomen till egna hem för sina arbetare, för att de icke skulle bli missnöjda med bolaget eller ha den ringaste anledning dertill. Således kommer den bofasta klassen att ökas i stället för att minskas. Om hundra arbetare få egna hem, så har ju ingen olycka skett, och man har ju ingenting att förebrå bolaget. Då har det ju gått i den rigtning, som vinden börjat blåsa i på de senare åren, nemligen att göra allt hvad man kan både allmänt och enskildt för att skaffa egna hem åt arbetare. Jag kan därför icke instämma i det klander, som uttalats mot bolagen.

När man vill lagstifta och skrifva till Kongl. Maj:t om utredning, får man åtminstone icke uteslutande se på det onda, som skett genom det, man vill vända sig emot, utan man får väl äfven tänka på det goda, som blifvit uträttadt; men man söker alltid dölja det goda. Hvarför endast se på den sidan af saken, som icke är till lags? Hvarför icke äfven se på den andra sidan?

Jag hoppas, att kammaren i likhet med Första Kammaren afslår detta skrivelseförslag och dermed uttalar den åsigten, att man icke har så ofantligt stor orsak att klandra bolagen, som i motionen och äfven från öfriga håll gjorts. Jag yrkar afslag å utskottets hemställan.

I fråga om inskränkning i aktiebolags rätt till förvärf af fast egendom å landsbygden.
(Forts.)

Herr Olsson i Stockholm: Den siste talaren anmärkte såsom en brist i detta utskottsbetänkande, att der icke är föreslaget något förbud för *enskild* person att förvärfa stora fastigheter. I det afseendet kan jag gifva talaren rätt, att det nog kunde vara önskligt, att någon inskränkning äfven i detta afseende komme till stånd. Men så vidt jag förstår, kan denna anmärkning icke utgöra något hinder för dem, som önska inskränkning för bolagen, att vidtaga en åtgärd för att inskränka *bolagens* rätt att besitta fastigheter.

Den första talaren, grefve Hamilton, gjorde sig mycken möda att visa, att det icke skulle förefinnas någon fara för att utlänningarne komme i besittning af fastigheter här i Sverige, och han tyckte anse, att det skulle åligga dem, som framlagt detta förslag, att visa, att verkligen några faror hafva uppstått derigenom, att utlänningar i större utsträckning kommit i besittning af aktier i fastighetsbolag. Ja, det kan ju hända, att denna beviskyldighet åligger dem, som väckt förslaget. Men jag tror icke, att det är så särdeles svårt att visa, att det verkligen föreligger fara, om utlänningar i större utsträckning komma i besittning af fastighetsaktier. Vi kunna blott tänka på hvilken ofantligt stor magt bolagen hafva i *kommunens* angelägenheter. Antag nu, att en större del af aktierna i ett sådant bolag befinna sig i utlänningars händer. Hvart skall det leda, om dessa utlänningar vilja begagna sin magt i kommunens angelägenheter! Utlänningar kunna ju icke ha det ringaste intresse af att vid sina beslut iakttaga de moraliska synpunkter, som böra göra sig gällande vid behandlingen af kommunens angelägenheter, utan tänka naturligen uteslutande på huru stor vinst de skola kunna skaffa sig. Jag tänker mig t. ex. att det är fråga om att inrätta utskänkning i en kommun; antag att ett bolag der kastar sin stora röstöfvervigt i vågskålen för att inrätta utskänknigen. Naturligtvis bryr sig en utlänning öfver hufvud taget icke om att tänka på hvilka stora moraliska olägenheter en sådan utskänkning skulle medföra för kommunen. Jag hemställer till den ärade talaren, huru vida det icke verkligen innebär en fara och en ganska allvarsam fara, om vi låta utlänningar komma i besittning af allt för stor magt i kommunens allmänna angelägenheter.

Det är äfven en annan synpunkt, som man härvidlag får taga i betraktande. Jag tänker på större utländska bolags ställning gent emot sina arbetare. Det fins ju redan ganska ledsamma exempel på hur utlänningar begagnat sin magt emot svenska arbetare, såsom exempelvis i Halmstad, der ett bolag, som till större delen eges af utlänningar, uppträdte emot de svenska arbetarne på ett sätt, som jag tror man svårligen skall kunna försvara. För öfrigt är det ju redan i lag stadgadt, att utlänning icke utan Kongl. Maj:ts tillstånd får besitta fastighet; och så vidt jag förstår, är det endast en enkel konsekvens af detta redan gällande lagstadgande, att man äfven i

I fråga om inskränkning i aktiebolags rätt till förvärf af fast egendom å landsbygden. större eller mindre grad stadgar inskränkning eller förbud för utländing att besitta aktier i fastighetsbolag. Jag tror icke, att den förste talaren skall kunna bestrida det logiska i denna konsekvens. Hvad vidare beträffar de inhemska stora bolagen, så tror jag icke heller, att det är svårt påvisa olägenheter af att dylika bolag förvärfva större fastigheter. Jag vet icke, om den förste talaren känner till förhållandena exempelvis i Dalarne, der en del stora skogsbolag existera. Men ett faktum är, att dessa bolag der utöfva, man kan nästan säga, ett skräckvälde gent emot den öfriga befolkningen. Jag har i flera rättegångar haft tillfälle lära känna, huru dessa bolag begagnat sin magt; och jag får säga, att det för enskilda personer, såsom smärre hemmansegare och skogsegare, nästan rent af varit omöjligt att gent emot bolagen kunna få någon rätt. Dessa bolag, som, åtminstone för några år sedan — jag vet icke om förhållandet är så för närvarande — bildade en slags ring, hade derigenom förskaffat sig fullständig enväldsmagt i snart sagdt alla frågor, och denna sin magt begagnade de så, att, när det t. ex. var fråga om gemensam skog, de blott tillämpade den enkla regeln: att hugga ned skogen samt sedan låta de öfriga eärarne deraf stämma sig bäst de ville. Det har till och med gått så långt — derpå kan anföras flera exempel — att dessa bolag kunnat öfva inflytande till och med på Kongl. Maj:ts befallningshafvandes beslut.

(Forts.)

Jag kan visserligen icke neka till att det, såsom herr Waldenström anförde, kan vara förenadt med ganska stora svårigheter att åstadkomma en lagstiftning på detta område och att det, såsom han också gaf exempel på, finnes åtskilliga kinkiga frågor, som måste lösas i sammanhang härmed. Men dessa omständigheter synas mig icke kunna utgöra något giltigt skäl för Riksdagen att ej försöka sig på en lösning, då obestridligen missförhållanden förefinnas, som behöfva afhjelpas. Och om något annat än ett försök är här icke fråga.

Grefve Hamilton sökte utmåla saken för oss, som om det redan nu skulle vara meningen att helt och hållet afklippa utlänningars rätt att besitta fastighetsaktier eller bolags rätt till oinskränkt förvärf af fastighet. Men något sådant förslag föreligger icke, utan här är ju endast fråga om en helt beskedlig skrivelse till Kongl. Maj:t, deri anhålles »det Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke, till tryggande af vårt lands sunda utveckling och vårt oberoende af främmande inflytande, inskränkning uti aktiebolags rätt till förvärf af fast egendom å vår landsbygd finnes erforderlig, och att, derest Kongl. Maj:t pröfvar så vara fallet, Kongl. Maj:t täcktes låta utarbete och förelägga Riksdagen förslag härom». Jag hemställer, om det verkligen kan anföras något enda giltigt skäl mot att icke besluta en så moderat skrivelse till Kongl. Maj:t.

På grund af hvad jag nu anført anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets betänkande.

Herr Ivar Månsson: Herr talman, mine herrar! Jag tror ej, att det finnes många i denna kammare, som vilja bestrida, att bolag och associationer i vårt land varit till ofantlig nytta för landet.

* Jag tycker därför, att den saken kunna vi vara ense om och lemna å sido. En annan sak deremot är, huruvida bolagen böra ha rätt att, i hvilken utsträckning som helst, ega och besitta fast egendom och jordbruksfastighet på landet. Denna rättighet anse många innebära en fara för landet i flera afseenden, och jag får öppet bekänna, att äfven jag hyllar den åsigten. I Skåne ha vi redan fått bevitna, huru bolagsväldet börjat gripa omkring sig på ett sådant sätt, att det rent af är *oroande*. Jag känner icke förhållandena i detta afseende i Norrland, men af de målningar deraf, som gjorts, såväl från djupet som från höjderna, har man fått höra de allra förfärligaste beskrifningar på huru det der tillgår. Det är, mine herrar, icke angenämt att höra omtalas sådana saker som exempelvis den, hvilken herr Carl Persson omnämnde, eller att i hans hemort finnes ett bolag, som vore så mäktigt, att det för en egendom kunde bjuda dubbelt mera än en privat person kunde göra. Detta visar fullkomligt, hvilken ställning bolagen kunna intaga gent emot enskilda. Denna omständighet, att den enskilde icke kan i afseende på kapital täfla med ett mäktigt bolag, gör, att ett bolag kan köpa huru stora områden som helst i en kommun, för att sedan helt och hållet blifva herskare i kommunens angelägenheter. Tro herrarne att sådant befordrar en god och sund utveckling af vårt land? Jag tror det åtminstone icke.

Man talar om att vi här i landet äro lyckliga, som ha en fast besuten jordegareklass, och att vi böra verka för en utveckling af egna hemstanken o. s. v. Ja, mine herrar, försöka vi icke att inskränka bolagsväldet, då blifver det så, att de svenska jordbrukarne komma att få gå såsom arrendatorer under bolagen.

Jag kan i likhet med herr Styrländer icke annat än beklaga, att Första Kammaren fattat beslut om att förkasta skrifvelseförslaget om en utredning i förevarande hänseende. Här är ju icke fråga om annat än en utredning, icke fråga om annat än en inskränkning i aktiebolags rätt till förvärf af fastighet å landet. Man vill ju icke hindra bolagen från att utöfva fabriksverksamhet eller att verka på annat sätt. Man vill endast söka göra en inskränkning i deras rätt att kunna förvärfva hela Sveriges jord. Detta vill Första Kammaren ännu icke gå med på, emedan den anser att tiden härför ännu ej är inne. Ja, mine herrar, kanske det är för tidigt att taga i tu med denna sak, men jag är rädd för att, om vi dröja, det kan blifva för sent; och det vore värre. Det är detta *för sent*, som jag och många med mig här i landet äro rädda för; och jag skulle därför önska, att kammaren nu antoge det föreliggande moderata skrifvelseförslaget. Man får väl hoppas, att Första Kammaren ett annat år kommer till bättre resultat. Annars vet jag icke, att vi ha annat att göra, än att följa herr Styrländers råd, ty nog äro dessa bolag med den ställning och den magt, som de, enligt hvad herr Carl Persson visat, ega, mera i stånd att betala skatt än annat folk i landet.

Emellertid anhåller jag nu att få yrka bifall till utskottets förslag, hvilket jag hoppas, att denna kammare, så enhälligt som möjligt, måtte antaga.

I fråga om inskränkning i aktiebolags rätt till förvärf af fast egendom å landsbygden.
(Forts.)

I fråga om
inskränkn-
ing i aktie-
bolags rätt
till förvärf
af fast egen-
dom å lands-
bygden.

(Forts.)

Häruti instämde herrar *Sandquist, Holmlin, Olsson* i Sörnäs.
Olsson i Mårdäng, *Sundblad, Nilsson* i Sorröd, *Olsson* i Åsak, *Nordin*
i Sättna, *Wiklund, Persson* i Killebäckstorp, *Olsson* i Wäsby och
Ericsson i Wallsta.

Herr Meyer: Herr talman! Den nu förevarande motionen har, likasom alltid då dees föregångare varit före här i kammaren, kommit i åtnjutande af en synnerligen stor popularitet. Jag kan icke förklara denna popularitet på annat sätt, än att man låtit bedåra sig af den vackra inskription, som står att läsa på motionen. Enligt denna skulle motionen vara rigtad mot storkapitalet, hvilket för närvarande tyckes vara socialdemokraternas och Andra Kammarens gemensamme buse. Men ser man närmare på motionen, så skall man finna, att det icke är storkapitalet eller aktieväldet, som genom densamma är utsatt för någon synnerligen stor fara. Ty äfven om man går så långt, att man positivt förbjuder bolag att ega någon svensk jord, gör det storkapitalet rakt ingenting. Får det icke placera sig i jord, vänder det sig på annat håll, så att det träffar man verkligen icke, åtminstone tillfogar man det icke någon skada. Men deremot träffar man jordegarna och särskildt jordegarna i Norrland. Dem sätter man genom ett bifall till denna motion under förmynderskap, ehuru det just är deras intressen, som man vill bevaka. Man säger, att det är så ytterst angeläget att bibehålla dessa frie odalmän vid den fäderneärfda jorden. Men huru skulle dessa frie odalmän komma att se ut, om motionen blefve lag? Jo, de blefve »tvångshemmansegare», emedan de blefve de enda menniskor i Sveriges rike, som icke egde rätt att fritt disponera öfver sin egendom. Och detta skulle vara typen för frie odalmän!

Om man nu ser på de skäl som anförts för motionen, så nära nog drunknar man i öfverdrifter, hvartill åtskilliga talare, som yttrat sig till förmån för densamma, gjort sig skyldiga. Man började med att säga, att bolag i och för sig icke var något ondt. Så gick man vidare och sade, att största delen af aktierna i våra bolag egdes af utlänningar. Detta vågar jag betvifla. Men sedan man väl kommit derhän, att man fått största delen af aktierna till att hafva öfvergått i utlänningars händer, sade man, att utlänningarne fingo all magt här i landet och att de på fredlig väg eröfrade Sverige. Men tro ni verkligen, mine herrar, att utlänningar ega så mycket i svenska aktier, att det verkligen förefinnes någon fara för att de här komma att få ett dominerande inflytande. Det är möjligt att de, såsom här anförts, i några kommuner kunna få en sådan magt och att deras förvaltare kunna missbruka den i afseende på försäljningsrätten af brännvin och dylikt. Det är såsom sagdt möjligt, men det kan också hända, att, om en enskild man eger större delen af en kommun, han kan göra på samma sätt. Det kan icke undvikas, att den, som inom en kommun har magten, alltid kan tillåta sig sådana saker; men hvarför just utlänningar skulle mindre än svenske män sätta sig mot att få något sådant till stånd, kan jag icke förstå. Jag tror, att industriidkarne i allmänhet äro synnerligen belåtna, om de slippa några

brännvinsförsäljningsställen i närheten af sina etablissement, ty dessa ställen lända alltid till skada.

Så gjordes en anmärkning, som vi förut hört och som alltid kommer fram, när detta ämne är före, en anmärkning, som berör ett för mig alldeles oförklarligt förhållande, den anmärkningen nemligen, att, om i Norrland en hemmansegare säljer sitt hemman till ett aktiebolag och sedan återköper det utan skog, han då icke kan existera; d. v. s. så länge han har sitt hemman med skogen, som icke afkastar någonting, orörd, så länge kan han existera, men när han sålt hemmanet med skog och sedan återköpt det utan skog och sålunda i stället för skogen fått ett kapital, då kan han icke existera. Det kan jag icke förstå, hur man skall kunna förklara. En förklaring, som vid ett föregående tillfälle lemnats mig, är den, att i summa ögonblick en hemmansegare får ett stort kapital, så gör han sig af med det. Jag känner icke, om norrländingarne äro så beskaffade, att de icke kunna taga vara på sina penningar. Kunnade de icke det, då kunna vi icke hjälpa dem genom att förbjuda dem att sälja sina hemman till bolag.

Då går det väl så, att de sälja skogarne styckvis och få mindre betaldt för dem. Det lilla, som de få för dem, går väl på samma väg, som allt det stora de få af bolagen.

Herr Ivar Månsson yttrade, att han fann det ytterst betänkligt, att bolagen äro i tillfälle att för en egendom betala mer än någon enskild. Men det måtte väl icke vara något betänkligt för egaren af egendomen, det förefaller mig, som om det tvärtom vore en ganska stor fördel för honom att få sälja sitt hemman till högre pris, och hvaruti det betänkliga skulle ligga, kan jag icke riktigt förstå.

Herr Ivar Månsson förklarade slutligen, att det nu icke återstode någonting annat än att följa det råd, som herr Styrländer och hans medmotionärer i början af denna riksdag gifvit oss, nemligen att med dubbel stämpel belägga de köpehandlingar, hvilka äro utfärdade för bolag, som ega fastighet, samt att fördubbla deras bevillning. Jag tror emellertid icke, att detta hjälper, ty om ett bolag vill köpa en egendom, och det ej finnes annat hinder därför, än att det måste betala dubbel bevillning, så lär det icke afhålla bolaget från att köpa, utan då tager bolaget denna sak i beräkning och följden blir, att jordegaren får så mycket mindre. Men vill man utveckla systemet derhän, att man icke stannar vid dubbel bevillning, utan fordrar 3, 4 och ända till 100 gånger högre bevillning, så lyckas man nog — det medgifver jag — utrota bolagen, men jag kan icke gerna tro, att Riksdagen i alla händelser skulle vilja gå så långt och använda bevillningsförordningen på ett sådant sätt.

Dessutom vill jag påpeka en sak, som förefaller mig ganska egendomlig. I de motioner, som väcktes i början af denna riksdag rörande just den ökade bevillningen och stämpelbeläggningen, förklarade motionärerna, att de hade väckt dessa motioner utaf omtanke för hemmansegarna, särskildt uppe i Norrland, d. v. s. för de »besuttne» deruppe. När man besinnar, att de som väckt dessa motioner just äro våra mycket ärade kamrater inom folkpartiet, hvilka — huru utomordentligt älskvärda och angenäma kamrater de än äro för

I fråga om inskränkning i aktiebolags rätt till förvärf af fast egen- dom å landsbygden. öfrigt — dock icke gjort sig kända för någon särskild välvilja mot de »besuttnen», så tycker jag verkligen, att herr Ivar Månsson borde tänka litet på saken, innan han tager emot en present från det hållet.

Slutligen vill jag tillägga, att om man skall skriva till Kongl. Maj:t, skall man väl något så när hafva reda på hvad man skriver om, men det har redan af föregående talare blifvit visadt, att derom har utskottet icke sagt annat, än att det är mycket svårt att finna en praktisk lösning af frågan. Ja, jag tror det är omöjligt att i denna fråga finna någon praktisk lösning, d. v. s. en sådan, att man verkligen når det mål man vill, utan att på samma gång få något som man icke vill. Skrifva vi blott till Kongl. Maj:t och anhålla, att Kongl. Maj:t skall gissa denna gåta, som vi sjelfva förgäfves brytt våra hjernor med, så är det ett mycket stort bevis på vårt förtroende till Kongl. Maj:ts klokhet och uppfinningsförmåga. Men jag tror, att vi icke få ställa allt för stora anspråk på Kongl. Maj:t. Om vi aflåta en sådan skrifvelse till Kongl. Maj:t, så kan det hända, att, när Kongl. Maj:t läser denna, Kongl. Maj:t — liksom vi, när vi få besynnerliga enskilda skrivelser, säga: »Hvad i all världen vill karlen egentligen?» — säger, naturligtvis i allra djupaste underdånighet, att hans nådiga Riksdag blifvit aldeles oresonlig. Jag anser, att vi äfven böra tänka på den saken.

För min del ber jag, herr talman, att få yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr Waldenström: Herr talman, mina herrar! Jag ber om ursäkt, att jag begärt ordet en gång till i denna fråga, men här har åtskilligt blifvit sagt, som uppkallat mig.

Herr Redelius sade, att om vi skulle sitta här och resonera i flera dagar om detta ämne, så skulle vi dock icke kunna åstadkomma något, som vi sjelfva ville ha upphöjdt till lag. Ja, det är rätt, men jag tror ock, att om vi skriva till Kongl. Maj:t, så är det mer än tvifvelaktigt, om han heller kan åstadkomma något, som Riksdagen sedan vill upphöja till lag.

Herr Eriksson i Elgered sade, att jag gjort mig skyldig till öfverdrift, men det är alldeles misstag; ty så snart man lägger band på en person, det må nu vara en enskild person eller ett bolag, och säger, att han ej får köpa någonting, så lägger man på samma gång band på den som har att sälja, och förbjuder honom att sälja, hvad den andre vill men är förbjuden att köpa. Det vore ju märkvärdigt, om jag skulle säga, att A. icke får köpa B:s hemman, och ändå påstå, att jag dermed alls icke förbjudit B. att sälja sitt hemman, såvidt nemligen A. är den ende, som bjuder så högt pris, som för B. är möjligt att antaga. Jag är också alldeles säker på, att om herr Eriksson i Elgered hade ett hemman, som han ville och behöfde sälja, och ett bolag bjöde honom 20,000 kronor för detsamma, under det att en enskild person icke kunde bjuda mer än 10,000 kronor, och om det då funnes en lag, som förbjöde honom att sälja till bolag, så skulle han ändra åsigt. Hvarför skulle han envisas med att

behålla en orimlig åsigt, när han finge betala den med 10,000 kronor. *I fråga om inskrän-*

Det är således icke blott *svårigheter*, som här äro påpekade, såsom herr Olsson från Stockholm sade, utan det är *rena omöjligheter*. Det gifves saker, som kunna vara förenade med *svårigheter*, men det gifves också saker, som stöta på *omöjligheter*. Herrarne veta, huruledes Kongl. Maj:t utlemnade ett omöjligt problem till att lösas af våra studenter i deras sista studentskrifning. Det var icke blott svårt, utan det var rent omöjligt, emedan det ledde dertill, att delen skulle blifva större än det hela, och någonting ditåt tror jag, att här ifrågavarande förslag också skulle bära. *ning i aktiebolags rätt till förvärf af fast egendom å landsbygden.*

(Forts.)

Nu sades, att bolagen köpa jord men sedan misshandla den, och det vore därför, som man borde lagstifta i denna fråga. Ja, mina herrar, skola vi lagstifta för alla dem, som misshandla jorden, trösta då bönderna i vårt land! Ty det är ofantligt mycket jord, som bönder låta ligga för fåfot, under det att det är många andra, som skulle vilja ha en jordbit, men icke kunna få det. Skall Riksdagen lagstifta om huru man skall sköta jorden, då få herrarne något att göra, det vill jag lofva. Är det från den sidan man vill taga bolags-saken, då skall man stadga, att hvar och en, som köper jord, skall sköta och bruka den ordentligt. Det måste då bolagen också göra, såvida de fortfarande vilja ega jorden; men man kan inte förbjuda dem att köpa.

Herr Styrländer sade, att Andra Kammaren måste taga denna fråga i sin hand genom att göra den till en bevillningsfråga. Ja, det är bra: när man har tvåkammarsrepresentation, och den ena kammaren uti en lagfråga icke vill gå den andras ärenden, så säger den andra kammaren: »Vi skola göra den till en bevillningsfråga, så få vi taga den i vår egen hand». Alldeles som om Första Kammaren icke spelade någon rol i de gemensamma voteringarna! Men det måtte väl herrarne ha lärt af de voteringar, som vi hade förra lördagen.

För resten har herr Meyer alldeles riktigt påpekat, att om man belägger bolagens köpehandlingar med dubbel stämpel och beskattar aktiebolagens jord med dubbel bevillning, så sänker det jord-egendomens pris. Men hvem förlorar på det? Är det bolaget? Nej, det är bonden, som säljer hemmanet, och som kanske behöfver sälja det för att kunna reda sig. Herrarne böra väl taga någon hänsyn till detta. Skall icke den, som eger en fastighet, hafva rättighet att sälja den till den högst bjudande, så vore det väl märkvärdigt. Den, som är intresserad af att egaren icke säljer sin jord till ett bolag, kan ju skynda dit och köpa den sjelf för samma pris, som bolaget bjuder.

Nu säger man, att utlänningar kunna på detta sätt blifva egare till en stor del af Sveriges jord. Ja, kära hjertandes, nog kan man se syner; hallucinationer är det godt om. Ha herrarne hört, att utlänningarna äro intresserade af att slå under sig Sveriges jord? Alls icke. När de köpa aktier i svenska företag, så är det industriaktier; och att de blifva fastighetsegare, beror derpå, att industrien behöfver dessa fastigheter för sin rörelse. Jag tror icke, att man i allmänhet

I fråga om inskränkning i aktiebolags rätt till förvärf af fast egen- dom å landsbygden.

(Forts.)

kan klaga öfver att utlänningar köpa jordbruksfastigheter i vårt land; men om det någon gång skulle ske, så står det ju också svenskar fritt att i främmande land förvärfva jordegendom. Man har icke skäl att stänga ut utlänningarne på det sättet. Om man räknade efter, huru många millioner kronor af utlänningar förts in i vårt land, och huru många millioner som de fört ut ur landet, hvem vet, huru räkningen skulle slå ut. Och om man skulle fråga, huru stor nytta Sverige haft af utländskt kapital, och huru stor skada det har lidit af detsamma, hvem af herrarne kan räkna ut svaret på det problemet? Herrarne veta ju allesammans, att i alla händelser en högst väsentlig del af hypoteksbankens obligationer ligga uti utlänningars händer. Ha våra jordbrukare lidit någon skada deraf, att utländska penningar genom hypoteksbankens obligationer sålunda kommit in i vårt land; och har icke utlänningen derigenom i sin hand en vida större del af vår jord, än han någonsin kan få genom att vara aktieegare i industribolag, som för sin verksamhet behöfva större eller mindre jordområden? För öfrigt kan man ju aldrig hindra utlänningar att ega in-teckningar och att, när helst de vilja, göra dessa in-teckningar gällande mot jordegare.

Det har från åtskilliga håll sagts, att man borde besinna, att utlänningarne genom att ega aktier i ett bolag kunna komma att få ett välde i de kommunala angelägenheterna, inför hvilket bönderna stå alldeles magtlösa. Men jag frågar herrarne, om detta förhållande endast inträffar genom bolag, som ega fastigheter. Är det icke samma förhållande med alla andra stora bolag? Äfven om dessa senare icke ega en kvadratfot jord, äro de dock upptaxerade till stora inkomster och utöfva derigenom lika stort välde som jordegande bolag. Huru skall man då gå till väga? Skall man förbjuda utlänningar äfven att ega industriaktier? Finnes det då, mina herrar, ingen annan utväg att afhjelpa det påpekade missförhållandet? Det förvånade mig på det högsta att höra en talare på stockholmsbanken, herr John Olsson, upprepa detta argument; ty han bör väl veta, att den enda utvägen är att *ändra den kommunala rösträtten på landet* så att den blir rättvisare, men alls icke att hindra bolagen att köpa aktier i företag, som äro belägna i den eller den socknen.

Herr talman, på grund af detta och annat, som andra talare an- fört, skall jag fortsätta i mitt yrkande om afslag. Jag tror också, att när denna kammares medlemmar hunnit närmare tänka på saken, så skola de finna, att detta är det enda riktiga.

Herr Eriksson i Elgered: Herr talman! Då man tänker på verkningarne af att bolag slå under sig jord, bör man skilja mellan de fall, då de förvärfva skog och då de förvärfva jordbruksfastigheter i egentlig mening. Med hänsyn till förvärfvet af skog vågar jag vidhålla mitt förra påstående, nemligen att jag tror, att, med den verksamhet som i synnerhet de större bolagen utöfva och på det sätt dessa sköta sina skogsaffärer, det långt ifrån att vara en förlust för Norrland i stället ländertill gagn. Om jag nemligen går till den trakt, der jag har min hembygd, och jemför huru det största

bolag, som der finnes, nemligen Iggesunds aktiebolag, drifver sin skogsrörelse med det sätt, hvarpå enskilde der handhafva sin skog, så skall jag, då jag färdas öfver de sträckor, som egas af Iggesunds aktiebolag, finna, att detta sköter sina skogar bättre än hvad som är fallet med dem, som egas af enskilde. När nu detta är ett faktum, kan jag icke finna, att det är rimligt, att man skall, på sätt här ifrågasättes, göra det omöjligt för sägverksegare att drifva skogsrörelse och dermed åtföljande industri.

I fråga om inskränkning i aktiebolags rätt till förvärf af fast egen- dom å landsbygden.
(Forts.)

Frågar jag åter, hvad följden blir deraf att bolagen slå under sig vårt jordbruk, så är jag öfvertygad om, att deraf komma att uppstå olyckliga förhållanden för Norrland. Följden blir nemligen den, att den bofasta jordegande befolkningen kommer att upphöra, och i stället blir det bolagen och bolagsfolket, som blifva de rådande; och i stället för att befolkningen förr kunde lifnära sig och var nöjd med de förhållanden, som rädde, kommer motsatsen att blifva fallet. Frågan blir då: huru skall man råda bot för detta onda? Hvad jag uttalade och hvad för öfrigt också lagutskottet i sitt moderata skrivelseförslag uttalat, tror jag vara den rätta vägen.

Här uttalades af lektor Waldenström, att jag skulle hafva påstått något som icke vore riktigt, men att hans påstående deremot vore fullt exakt. Jag hade trott, att jag skulle få höra honom ingå i detaljer för att bemöta mig, men det gjorde han icke. Jag upprepar ännu en gång, ehuru i en annan form, hvad jag sagt. Om jag, för att hålla mig till i mantal satt jord, antager, att gränsen ställes så, att ett bolag får förvärfva 100 mantal, nemligen för jordbruk, inegor och hemskog — jag talar nu icke om jordförvärf af skogsmark — och bolaget begagnar sig af denna rätt genom att inköpa 75 mantal, så återstå ju 25 mantal. Men inom gränsen för dessa 25 mantal kan ju bolaget gång efter annan inköpa hemman med stora skogssträckor för att, när utskogen blifvit fränskiftad, åter sälja dem, då hemmanen kvarstå med proportionelt skattetal och mantal som förut, men med betydligt förminskadt skogsområde.

Herr Styrländer anmärkte vidare, och jag har hört flere upprepa detsamma under enskilda samtal, att det vore omöjligt för jordbrukarne der uppe att existera, om de icke hade kvar sin skog. Detta påstående synes mig vara klart bemött af herr Meyer, och jag vill till hvad han anmärkt endast tillägga, att om skogen är en valuta, som af bolagen i hvilket ögonblick som helst kan realiseras till kapital, är det då icke möjligt äfven för de enskilde att successivt afverka och i penningar förvandla sin skog och såmedelst undan för undan misshushålla med densamma äfven utan att bolagen inköpa den och derigenom förstöra fastigheten? Felet ligger nog endast hos den enskilde och i hans oförmåga att hushålla, och den tror jag icke lagstiftningen kan hjälpa.

Den uppfattning jag kommer till är sålunda den, att jag anser, att det går för sig att få en lagstiftning till stånd sådan, att bolagen få förvärfva skog till obegränsadt omfång såsom nu, men jord deremot endast till ett begränsadt område; och skall jag på denna grund yrka bifall till utskottets hemställan.

*I fråga om
inskränkning
i aktiebolags rätt
till förvärf
af fast egen-
dom å lands-
bygden.
(Forts.)*

Herr Nordin i Hammerdal: Jag begärde ordet i föreliggande fråga endast för att bemöta herr Carl Perssons yttrande. Han hade den erfarenheten ifrån sin ort, att bolag, som der inköpt mark, hade förvandlat den till verkliga mönstergårdar för jordbrukare. Jag kan ingenting säga emot detta, ty jag känner icke dessa trakter, men hvad de norra orterna vidkommer, så ber jag Gud bevara norrländingarne för sådana mönstergårdar, ty då derstädes de stora bolagen i ett tiotal af år innehaft jorden, så finnes der en hel hop om icke fullständigt så åtminstone till hälften vordne tiggare och en mängd förfallna och nedruttna hus. Folket bor på det mest ömkliga sätt, och jordbruket har helt och hållet fått förfalla, så att till och med åkrar och ängar på vissa ställen blifvit igensådda med skogsfrö. Är detta mönstergårdar, då beklagar jag norrländingarne för dem.

Vidkommande den insinuation, som utkastats mot norrländingarne, att de icke skulle på ett förståndigt sätt använda de pennningar, som de fått för den skog de sålt från sina hemman, så tillbaka-visar jag den.

Norrländingarne hafva till allra största delen för lång tid sedan sålt sina bästa skogshemman för så godt som ingenting och de ha ofta icke ens erhållit hundraledelen af hvad de voro värda. Jag känner en by, hvilken sålt sin skog till ett bolag för 12,000 kronor och 20 år efteråt hade skogen så stort värde, att ett aktiebolag ville betala 500,000 kronor för densamma, och då hade ändock mycket af byns skog blifvit afverkad. Emellertid skall jag nog medgifva, att många finnas, som på sista tiden fått betaldt för sina hemman till fulla värdet, men som icke gjort sig all den nytta med penningarne som önskligt hade varit. Men hvad den saken vidkommer, tror jag icke, att man därför bör mera tillvita norrländingarne än befolkningen i andra delar af vårt land.

Vidkommande vidare påståendet att folkpartiet, som ju anses synnerligen socialistiskt, skulle hafva gjort så mycket ondt i denna fråga, så visar jag också det tillbaka, ty det är ett så försmädligt yttrande, att det icke borde få passera i en riksförsamling.

För öfrigt tror jag, att hvilken lagstiftningsåtgärd vi än vidtaga i denna fråga, så kommer den icke att hafva något praktiskt gagn, förr än bolagen bli ålagda att häfda jorden till de hemman, som de inköpa. Nu har emellertid en talare sagt, att äfven denna åtgärd skulle vara omöjlig, och följaktligen kan jag icke se någon utväg qvar att råda bot för de öfverklagade missförhållandena i Norrland.

Herr Emthén: Såsom representant för en ort inom vårt land, der sågverksbolagen förvärfvat stora jordbruksfastigheter, har jag varit i tillfälle att se de stora såväl sociala som kommunala faror, som uppkomma genom detta bolagsförvärf. År 1896 utkom en ego-styckningslag, som skulle vara till fromma för att bevara en själfständig hemmansegareklass, men förhållandena hafva icke gestaltat sig så, utan tvärtom har den visat sig leda derhän, att bolagen genom densamma blifvit i tillfälle att förvärfva ytterligare hemman.

Då emellertid detta och ännu mera blifvit framhållet af före-

gående talare, skall jag endast be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Söderberg: Då föreliggande skrifvelseförslag blifvit afslaget af Första Kammaren, så kunde det ju vara öfverflödigt att förlänga diskussionen i denna fråga, då densamma ändock icke kan lösas i öfverensstämmelse med utskottets förslag. Men då denna fråga är af så stor vikt för hela vårt land, anser jag det icke vara betydelselöst, huruvida den diskuteras eller ej. Derför har jag, herr talman, också velat bidraga med ett par ord.

På den ort, som jag representerar, hafva vi den erfarenheten, att bolagen sträfva efter att köpa in såväl jordbruks- som skogsfastigheter, och vi hafva vidare den erfarenheten, att när ett bolag kommit i besittning af en jordbruks- eller skogsfastighet, är det nästan omöjligt att få återköpa en enda kvadratfot af bolaget, utan behåller det fastigheten hel och hållen. Hvad blir följden häraf? Jo, följden blir den, att bolagens magt och myndighet i kommunerna tillväxa allt mer och mer, under det att den sjelfegande jordbrukareklassen allt mer och mer förminskas. Detta åter har till följd, att bolagen bli helt och hållet dominerande inom kommunerna. Jag vill exempelvis nämna en liten kapellförsamling i min valkrets, der det lär finnas endast några få sjelfegande bönder kvar, under det att bolagen rå om nästan hela kapellförsamlingen. I moderförsamlingen, som ligger strax intill, tenderar det också åt samma håll.

Kastar jag nu en blick på de arrendatorer, som sköta bolagens jordbruksfastigheter, och ser efter, huru de hafva det, så befinnes deras ställning visserligen icke vara afundsvärd. Nej, ingalunda. Deras arrenden äro visserligen icke stora, men deras kontrakt äro dock så affattade, att de äro bundna i många afseenden. Och hvad vidare sjelfva skötseln och häfden af jorden beträffar, så vill jag väl icke påstå, att de hafva hemmanen helt och hållet vanhäfdade, men icke kan jag instämma med den ärade representant på skaraborgsbanken, som yttrade, att bolagens hemman skötas mönstergildt. Det kan jag icke tillämpa på förhållandena der uppe, utan det är snarare tvärtom.

Dermed vill jag ingalunda förneka den stora nytta, som bolagen hafva gjort, den stora insats, som de ävägabrägt till höjande af vårt ekonomiska välstånd. Jag är villig erkänna detta. Men frågan har dock en sådan innebörd — och dervid tänker jag på alla de anmärkingar, som i ett flertal anföranden här i afton framstälts mot bolagen och deras förvärf af jordbruksfastigheter — att jag för min del icke anser det vara oförståndigt, utan tvärtom skulle önska, att denna kammare åtminstone ville biträda lagutskottets förslag om en skrifvelse till Kongl. Maj:ts regering.

Och derför skall äfven jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson i Skrafvelsjö: Jag begärde ordet med anledning af ett yttrande, som herr Meyer fälde.

Herr Meyer påstod, att här sagts, att hemmansegarne skulle kunna existera, om de blott hade sina hemman kvar utan att afverka

*I fråga om
inskrän-
ning i aktie-
bolags rätt
till förvärf
af fast egen-
dom å lands-
bygden.*
(Forts.)

I fråga om inskränkning i aktiebolags rätt till förvärf af fast egendom å landsbygden. någon skog till afsalu, men att de deremot icke skulle kunna existera, om de endast hade åkerjorden i behåll.

Ett dylikt påstående har jag icke fält, ej heller har jag hört någon annan göra det.

Hvad jag ville framhålla var, att om hemmansegarne hafva sin skog kvar, kunna de existera på sina hemman, men att lefva blott på åkerbruk, det går icke, åtminstone ej i fjelltrakterna. Det var min mening.

Medan jag har ordet, ber jag att få säga ännu en sak. En talare på skaraborgslänsbanken sade, att, när bolagen i hans hemtrakt köpte fastigheter, de stälde så till, att en del af det inköpta området användes till »egna hem». Tro herrarne, att, när bolagen köpa hemman i Lappmarkerna, det blir några egna hem? Nej! Det uppstå endast arrendatorer, som få lefva af hvad bolagen behaga ge dem.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr Boëthius: Jag ber om ursäkt, mina herrar, att jag nu begärt ordet. Men det kan ju ha någon betydelse, att äfven en person, som med sina intressen står alldeles utanför denna sak, får säga något om den.

Herr Meyer sade, att här i kammaren det tycktes vara fiendskap mot storkapitalet. Jag vågar bestämdt påstå, att det är det i allmänhet icke.

Herr Meyer sade vidare, att, om man hindrade storkapitalet att förvärfva dessa små jordegendomar, skulle storkapitalet vända sig åt annat håll. Ja, det är ej något annat vi begära. Vi önska storkapitalet all lycka, men vi fordra blott, att det ej skall tära bort grunden för vårt statskick: vårt fria, sjelfegande bondestånd.

Det är ett statsintresse att bevara detta. Och det innebär en stor fara, om detta fria bondestånd går under.

Den faran har Sveriges rike en gång förut stått inför: på frälseköpens tid under 1600-talet, när storkapitalet höll på att slå under sig vår jord. Tack vare en stor konung, blef Sveriges folk och Sveriges land räddadt från de olyckliga verkningarna häraf. Men det skedde under svår kris och svåra lidanden. Det vore godt, om man i tid kunde förebygga dylika faror.

Herr Waldenström sade: Skall man hindra bolagen att bjuda bra betalning för jorden? Nej! Men det kan vara ett statsintresse att hindra en sådan affärsutveckling, en i viss mån osund affärsutveckling att uppstå, hvarigenom egarne af Sveriges jord lockas att afhända sig densamma.

Jag medger gerna, att det är mycket svårt att lösa denna fråga — svårt, därför att den association af kapital, som bolagen innebära, verkligen har varit och ännu är till stor nytta för landets utveckling. Men just därför, att det är svårt, är det också skäl att skriva till Kongl. Maj:t.

Herr Waldenström yttrade nyss: Om vi hölle på i dagar och resonerade om denna fråga, skulle vi icke kunna lösa den. Skola vi ändå skriva till Kongl. Maj:t? Då kan väl icke heller han lösa den. Samme man yttrade emellertid för ett par timmar sedan angående

en fråga, som vi dock om några sjelfva böra söka lösa, nemligen om sättet för våra arbeten: Eftersom vi icke kunna lösa den, är det mycket riktigt, att vi be Kongl. Maj:t att lösa den. Då ansåg han, att vi kunde få vända oss till Kongl. Maj:t, men icke nu, när det gäller en så stor och viktig fråga.

Jag anser, att det verkligen är skäl att i denna sak göra en hemställan till Kongl. Maj:t, visst icke för att göra slut på hela bolagsväsendet i vårt land, men för att, om möjligt, finna en utväg, hvarigenom, på samma gång man bibehåller nyttan af bolagen, dock en hämsko blir lagd på denna tendens hos bolagen att uppsluka vårt fria sjelfegande bondestånd.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Med herr Boëthius förenade sig herrar *Wavrinsky, Zetterstrand, Zotterman, Hazén, Sjöberg* och *Zakrisson*.

Grefve Hamilton: Herr talman! Blott ett par ord med anledning af den siste ärade talarens anförande.

Om herr Boëthius här talat för en motion, som ginge ut på att till Kongl. Maj:t aflåta en skrifvelse, i hvilken man framhöll de betänkliga vådorna deraf, att Sveriges besutna, jordegående klass förminskades, och anmodade Kongl. Maj:t att taga i öfvervägande, huru åtgärder deremot skulle vidtagas, då skulle jag hafva bedt att få instämma med herr Boëthius.

Herr Boëthius höll hela sitt tal så, som om det här vore fråga om detta — han liksom flere föregående talare. Men det är icke fråga om detta, utan om att aflåta en skrifvelse till Kongl. Maj:t i syfte att förbjuda hemmansegarne att sälja sin jord till bolagen. Då skall man visa, att målet på den vägen kan vinnas, men det har hittills ingen ens försökt att visa.

Herr Branting: Herr talman! Det har för mig varit af särskildt intresse att åhöra den långa och oväntadt vidlyftiga debatten i denna fråga. Ty den visar, huru förändrade förhållanden drifva fram åsikter, hvilka för icke länge sedan skulle ha betraktats såsom högst samhällsvådliga och hädiska — drifva fram dessa åsikter äfven på mycket konservativt håll.

Här kan ingen bestrida — och det har af herr Meyer med allt skäl framhållits — att det ligger en försvarsrörelse från hemmansegarerklässens sida mot bolagsväldet bakom hela denna motion och den starka anslutning, som densamma erhållit. Jag hoppas, att, när nu hemmansegarne så talrikt — särskildt från de provinser, der bolagsväldet är starkast representeradt — insett nödvändigheten af att anlita statens hjälp för att stäcka de hotande farorna af detta kapitalvälde, de å andra sidan också skola med något mera sympati, än hvad ofta sker, förstå och uppskatta de stråfvanden, som från arbetareklässens sida göras för att söka stäcka vådorna för arbetarnes del af samma öfvermåttiga kapitalvälde.

Detta är en lärdom, som vi kunna hemta af denna debatt. En annan är den, att de skyddsprinciper, för hvilka socialismen är den konsekventa representanten då det gäller de mångas bästa, åberopas

*I fråga om
inskränkning i aktiebolags rätt till förvärf af fast egendom å landsbygden.*
(Forts.)

I fråga om inskränkning i aktiebolags rätt till förvärf af fast egendom å landsbygden.
(Forts.)

ganska lätt och ganska gerna äfven från andra klasser, när de för dessa andras klassintressen äro behagliga. Vi borde dock kunna enas derom, att det samhällsskydd, som med fog begäres, bör vara till fördel för de många och icke för de få, såsom alltför ofta har varit fallet.

Grefve Hamilton började sitt anlopp mot den tankegång, som ligger till grund för motionen, med att framhålla, hvilken storartad utveckling kapitalets och bolagsväldets utbredning medfört för vårt land. Ja, för visso har det varit en storartad utveckling, det har han rätt uti; denna bolagsväldets tid har varit en nödvändig genomgångstid för att komma till denna ekonomiska uppblomstring, utan hvilken de stora nationalinkomster, som vi nu ha, skulle vara fullkomligt otänkbara. Men man skall icke stanna dervid, såsom grefve Hamilton och hans meningsfränder gjort, och ensamt prisa fördelarne af bolagsväldets lössläppande. Man skall gå vidare och tänka på, om det icke kan behövas mot deras öfvervigt en starkare kontrollerande samhällsmagt. För att denna samhällsmagt skall komma till större rätt, är det som jag tror det kan vara till gagn, att Andra Kammaren gör sin opinionsyttring, ty något annat är det icke, som ligger bakom detta beslut i detta ögonblick, än en opinionsyttring mot bolagsväldet.

Jag skall gerna erkänna hvad grefve Hamilton sade, att i själfva formen för detta beslut kan vara både den ena och andra haken, och att det här vore mycket bättre, om man kunde tänka sig att få en kontroll både öfver bolagens rätt att förvärfva fast egendom och öfver deras sätt att begagna de förvärf, som de gjort. Kunde man hafva fått till stånd en skrifvelse i den riktningen, skulle jag hyst större sympatier för densamma. Ty jag tror, att det är den vägen vi få slå in på i detta afseende, liksom när det gäller åtgärder till förmån för arbetarskyddet, att få till stånd en *kontroll mot den enskildes exploitering*. Vi måste se till, att, vare sig egendomen säljes till bolag eller enskilde, den icke faller i vanhäfd, att icke samhället i dess helhet derigenom tar skada. Vi måste bryta med den gamla föråldrade uppfattningen, att den enskilde har rätt att efter behof bruka *eller missbruka* sin egendom, här nu jorden. Han bör icke ha en sådan missbruksrätt öfver någon del af Sveriges jord.

Jag ber, såsom saken nu ligger, och då endast en opinionsyttring kan komma i fråga, samt Kongl. Maj:t af den förda diskussionen kan få en tillräcklig vägledning beträffande de olika meningar, som i frågan gjorts gällande, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Grefve Hamilton: Blott ett par ord. Den 4 maj år 1899 efter Kristi börd inträffade i svenska Riksdagen, att en framstående socialdemokrat, det svenska socialdemokratiska partiets ledare, uppträdde till försvar för ett förslag, som tillkommit i syfte att trygga de små bofasta jordegarnes eganderätt. Jag antar, att en så märkvärdig händelse kommer att outplånligt inristas på historiens blad.

Herr Sandquist: Jag ber blott att såsom min öfvertygelse i denna fråga få säga, att om landtmännen anse en sak vara rätt och

god, blir den icke förderlig därför, att personer ifrån olika politiska läger göra gemensam sak.

Jag vill därför protestera mot den insinuation, som grefve Hamilton här framkastade.

Herr Lundell: Jag vet icke någon bättre råd till lösningen af denna fråga till att skydda jorden både mot bolagsväldet och socialisterna, än att Sveriges bönder blifva fideikommissarier.

Ifråga om inskränkning i aktiebolags rätt till förvärf af fast egendom å landsbygden.
(Forts.)

Herr Öberg: Herr talman! I all anspråkslöshet ber jag, innan kammaren går att votera i denna fråga, att till kammarens ärade ledamöter få framställa den frågan: »hvilket vilja herrarne hellre: den gamla svenska sjelfegande bondeklassens bevarande, än att denna skall öfvergå, såsom nu börjats, till bolagsväldet»? För min del vill jag det förra, bevarandet af den svenska odalmannaklassen, och därför kommer jag, herr talman, utan tvekan att afgifva mitt votum för det förslag, hvartill lagutskottet på goda skäl kommit.

Herr Branting: Om grefve Hamilton gjort sig den mödan och mig den äran att något mera höra på hvad jag sade, tror jag knappast han skulle hafva tillåtit sig göra det inkast, som åtskilliga af herrarne tunno så dräpande.

Jag framhöll, som jag tror, med någorlunda tydlighet och skärpa, att rätta vägen för utvecklingen är icke att stanna vid grefve Hamiltons ideal af fri konkurrens och fri försäljning och köp på detta område, utan samhällsmagten bör få kontrollera, att rätten att bruka och missbruka icke måtte få, såsom hittills, obegränsadt utöfvas. Och jag gjorde ingen skilnad i detta fall mellan bolag och enskilda egare, det ber jag att få framhålla. Men om det skall vara någon insinuation mot socialismen, att vi skulle önska ett utarmadt proletariat under bolagsväldet i stället för en egendomsbesittande småbondeklass, så tillbakavisar jag den helt och hållet, och jag vet mig derutinnan vara i öfverensstämmelse med socialisterna, sådana de äro icke blott i Sverige, utan äfven på annat håll. Danmarks socialdemokrater t. ex. ha drifvit fram och understödt förslag i danska folketinget för att i detta land söka anskaffa små jordlotter åt husmännen. Och jag ser icke något skäl, hvarför de svenska arbetarne skulle följa en annan taktik än de danska.

Öfverläggningen förklarades härmed afslutad. Under densamma hade yrkats *dels* bifall till utskottets hemställan, *dels* afslag såväl derå som å den i ämnet väckta motionen. Sedan herr talmannen gifvit proposition å dessa yrkanden, förklarade herr talmannen sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra propositionen. Likväl begärdes votering, hvilken ock företogs efter följande nu uppsatta och af kammaren godkända omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i förevarande utlåtande n:o 56, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Voteringen utföll med 128 ja och 53 nej; och hade alltså kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

*Angående
ändring i
vissa delar
af gällande
sjölag.*

Slutligen företogs till afgörande lagutskottets utlåtande n:o 57, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kongl. Maj:t med begäran om utarbetande och framläggande af förslag till ändring i och tillägg till vissa delar af gällande sjölag.

Uti berörda inom denna kammare afgifna motion, n:o 18, hade herr *A. Johansson* i Möllstorp hemställt, att Riksdagen ville i skrivelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t ville låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådant tillägg i sjölagen af den 12 juni 1891 — utom hvad som stadgas i dess 26 § —

att hvarje fartyg, som intager last på befraktning till in- eller utländsk hamn, måste utvändigt på sidorna vara försedt med ett under kontrollerande myndighets tillsyn tillkommet lastmärke;

att i afseende på däckslast bestämmelser införas i likhet med dithörande föreskrifter i engelska sjölagen, att däckslasterna begränsas till viss höjd;

att, utom de i 41 § omförmälda besigtningar, en s. k. tvångsbesigtning hvarje år vid seglationstidens början i den hamn, der utklarering sker, verkställas till utrönande af fartygets sjöduglighet;

att andra momentet i 87 § borttages eller förändras till större trygghet för fartygsbesättning;

samt slutligen, att bestämmelser införas i syfte att förhindra öfveranstängning i fråga om arbetstid för inmönstrad besättning.

Emellertid hemställde utskottet,

att förevarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

I fråga härom anförde

Herr *Johansson* i Möllstorp: Jag har i min motion påpekat en del brister, som vidlåda vår sjölagstiftning, brister, som kunna hafva ganska svåra följder i släptåg. Att jag icke stått ensam om denna tanke, bevisas af de många uttalanden jag erhållit från sakkunnigt håll, hvilka gifvit fullt stöd åt mina yrkanden och jemväl varit tillgängliga vid denna frågas behandling i utskottet. Utskottet har icke heller i sitt betänkande förnekat, att dessa brister förefinnas, men kan icke tillstyrka deras afhjelpande, medan en sådan lagstift-

ning skulle komma att skadligt inverka på sjöfartsnäringen. Ja, det är ju tydligen samma mening, som gjort sig gällande vid den nuvarande lagens utarbetande. Att det i någon väsentlig mån skulle skada sjöfartsnäringen att större last icke finge intagas, än fartyget utan fara kunde rymma och bära, kan jag icke fatta, lika litet som skyldigheten att hålla stark och duglig materiel skulle göra det. På alla andra områden anses det vara ekonomiskt klokt att hålla stark och duglig materiel, men i detta fall, der det bättre behöfs än i något annat, tror man att det skulle verka till skada.

Såsom belysande för de missförhållanden, som motionen afser att afhjelpa, vill jag anføra ett uttalande i en norrländstidning för den 10 november 1898, der det heter: »*En brist i vår lagstiftning*, som, i förbigående anmärkt, många gånger blifvit påpekad, dock hittills utan resultat, är, att bestämmelser saknas om huru stor last fartyg få intaga — en brist, som synnerligen vid denna årstid, då sjöfarten närmar sig sitt slut och godstransporten i följd deraf är lifligare än vanligt, på ett i ögonen fallande sätt gifver sig till känna. Denna brist blir än betänkligare, då hänsyn tages till särskildt passage-refartygen. Man får nemligen ofta se de norrut gående ångarne öfver höfvan hårdt lastade, ja så hårdt, att däckets är i jernhöjd med vattenytan, såsom fallet var härom dagen med en Örnsköldsvik anlöpande ångare. Öfver hela fartyget, både på nedre och öfre däck, löpa stora godsmängder upptrafvade. Att vederbörande redier och befallhafvare söka tillgodose varuegare och på samma gång sig sjelfva, är helt naturligt, men detta bör icke få ske på bekostnad af människors säkerhet och lif. Ty uppenbart är, att det är förenadt med icke obetydlig risk att med fartyg, lastade på sätt här anförts, begifva sig ut i öppen sjö. Ja till och med inomskärs kan det vara riskabelt nog. Man erinre sig endast Bollsta-katastrofen å Ångermanelfven för några år sedan, då fartyget kantrade och gick till botten, hvarvid flera personer omkommo.

Visserligen bruka befallhafvarne, när fartyget är särdeles hårdt lastadt, icke löpa ut ur hamn under svår väderlek, men om än vädret är gynnsamt vid afgången, hinner storm mycket väl blåsa upp under resans fortgång, och då kan det blifva vanskligt nog.

Lagen har bestämda föreskrifter om hvilka räddningsredskap skola finnas till passagerarnes säkerhet. Men då däckens äro belamrade af gods, som till på köpet, om det icke är tillräckligt omsorgsfullt stufvadt, i mer eller mindre mån förskjuter sig, så att passagerarne icke kunna komma fram, hvartill gagnar då i farans stund räddningsredskapen? Den säkerhet, som ifrågavarande förordning är afsedd att bereda passagerarne, synes under dylika omständigheter vara helt och hållet illusorisk.

En ändring i här påpekade missförhållande är af behovet påkallad, i första rummet beträffande passage-refartyg.»

Då jag i min motion talar om däckslast, har jag hufvudsakligen tänkt på våra segelfartyg, som gå med virkeslast och många gånger äro lastade onaturligt högt upp på däckets, sedan de under däck fylts med så mycket virke, som der får rum. Jag har i dag, för att vara säker om att ej taga fel, skaffat mig underrättelser från sakkunnigt

*Angående
ändring i
vissa delar
af gällande
sjölag.*
(Forts.)

*Angående
ändring i
vissa delar
af gällande
sjölag.*
(Forts.)

håll och fått faktiska bevis på, att man lägger upp last på däckets ända till femton fots höjd och ännu mera. När nu ett sådant fartyg kommer ut i sjögång, möter storm och motvind och måste kryssa, så inträffar mycket ofta, att lasten förskjuter sig, så att fartyget får slag-sida. Då blir det nödvändigt för besättningen att söka om möjligt få däckslasten öfver bord för att åter få fartyget å rätt köl, och jag kan försäkra herrarne, att detta är ett arbete, som icke är synnerligen behagligt, helst som det måste utföras under stickande storm och många gånger midt i natten. Ofta måste dervid också en del surringar kapas, och att under ett sådant arbete besättningens lif mången gång står på spel, behöfver jag väl knappast nämna.

Genom de strängare bestämmelser rörande fartygs sjöduglighet, som finnas stadgade i England, utrangeras derstädes årligen en mängd äldre fartyg, som dels icke alls vidare få användas till fraktfart och dels icke få det, med mindre än att de skola genomgå en grundlig reparation. Det är tydligt, att egarne till dessa fartyg finna med sin fördel förenligt att sälja dem, och det påstås, att de skandinaviska länderna äro deras bästa kunder. Här finnas redan ganska många sådana fartyg, och fara är, att hela vår handelsflotta så småningom kommer att rekryteras af dylika, hvilket väl ej kan vara fördelaktigt. Jag vill taga ett exempel ur hopen. I början af februari sjönk en ångare vid inlöpandet i Stockholms hamn. Den var lastad med stenkol, och Stockholms isbrytare skulle bryta upp ränna för honom. Han kunde emellertid icke följa rännan så väl, utan stötte emot iskanten och sjönk. Besättningen, som utgjorde 13 eller 14 man, räddade sig nu visserligen, ty man var helt nära land, men om olyckan i stället skett t. ex. i Nordsjön, hade otvifvelaktigt många människolif gått förlorade. Denna ångare var tillsammans med en annan för skrotvärdet inköpt i England; jag har fulla bevis derpå. Och den var så dålig, att den icke kunde försäkras i något assurancesbolag. Den andra ångaren var emellertid ännu sämre.

Ännu många andra sådana sorgliga exempel kunde anföras, men jag skall vid denna sena timme icke framdraga mer än ytterligare ett. Det rör ett svenskt (jag menar ursprungligen svenskt) segelfartyg, som var lastadt med virke och för ungefär fjorton dagar sedan afgick från Kalmar. När fartyget kom ut i Östersjön, blåste der upp en liten kultje, och fartyget sprang läck i öppen sjö. Som det emellertid var lastadt med virke, flöt det på lasten, och kaptenen fick länsa undan tillbaka. Han kunde emellertid icke gå in i hamnen, utan ankrade på redde och for sjelf för att skaffa ut fartyg till bogsering. Då kaptenen åter skulle begifva sig ut till sitt fartyg, träffades han af en nedfallande mastopp, och blef ihjälslagen på stället. Man kan nu visserligen säga, att detta var en ren olyckshändelse, och det är visserligen sant, att så var fallet, men det kan dock icke förnekas, att det dåliga fartyget i första hand, om också indirekt, var orsak till olyckan.

Jag vill nu icke i detalj ingå på utskottets motivering och vederlägga denna, hvilket jag emellertid icke tror skulle vara svårt, men jag vill emellertid, medan jag har ordet, nämna ännu en sak. Utskottet har i slutet af sin motivering framhållit, att det skulle

förefinnas principiella skäl för förslaget afstyrkande, då det säger: Dessutom skulle genom de föreslagna lagbestämmelserna den nyligen vunna enheten i sjöfartslagstiftning mellan de tre nordiska rikena göras om intet, då föga sannolikhet förefinnes att åtminstone för närvarande kunna åstadkomma gemensam lagstiftning i den af motionären angifna riktning». Ja, denna öfverenskommelse mellan de tre nordiska landen har dock icke så mycken betydelse. Den är redan för många år sedan förintad af Norge. Den 15 mars 1894 fattade stortinget beslut att nedsätta en komité för utarbetande af förslag om statskontroll m. m. rörande fartygs sjöduglighet, den 2 maj samma år valdes ledamöter i komitén, den sammanträdde första gången den 4 juni samma år och underskref sitt betänkande den 1 december 1898. Förslaget är nu under stortingets pröfning. Jag har detta komitébetänkande här i min hand, det är ganska digert, men den person, som lemnat mig detsamma och som är sakkunnig på detta område, har underkastat detsamma sin pröfning och han säger, att det är mycket värdefullt. Komitén har delat sig i två partier, ett flertal och ett mindretal, som utarbetat hvar sitt lagförslag. Men båda partierna hafva emellertid kommit till det resultat, att det är absolut nödvändigt att göra någon ändring i detta fall, och att de nuvarande förhållandena icke kunna ega bestånd.

Då jag på intet sätt har funnit mig öfvertygad af utskottets utlåtande och jag anser saken vara af den vikt, att den bör tagas om hand af Riksdagen, så finner jag mig föranlåten att hemställa om afslag å utskottets framställning och bifall till min motion.

Häruti instämde herr *Ström*.

Herr Lindgren: Motionen afser att söka afhjelpa en del af de vedervärdigheter, för hvilka sjöfolket är utsatt i sitt arbete. De hafva ett arbete, som, enligt hvad alla måste medgifva, är ansträngande och tungt, och mången gång äro de ju utsatta för faror af mångahanda slag, och det är därför ej mera än som sig bör, att vi söka göra hvad göras kan för att lindra deras svårigheter och den risk de löpa.

Motionären har nu i sin motion framhållit åtskilliga förhållanden, som han anser dervid böra beaktas, och äfven om man icke vill instämma i alla detaljer i de uttalanden, som innehållas i motionen, så kan man dock icke tycka annat, än att man bör söka betrygga sjöfolkets ställning och säkerhet uti ifrågavarande afseenden. Bästa sättet, hvarpå detta bör ske, är icke så godt att angifva, och naturligtvis måste stor försigtighet vid valet af åtgärder iakttagas; ty för mycket reglementerande kan lätt blifva hinderligt och hämmande för sjöfartsnäringsen, utan att vara till åsyftad nytta för sjöfolket, och det tål sjöfartsnäringsen icke vid, särskildt i våra dagar, hvilket utskottet mycket riktigt betonar.

Man kan således hafva skilda åsigtter om sättet för sakens genomförande. Dock synes det mig, som att några praktiska skeppsredare och fartygsbefälhafvare jemte någon i sjöassuransförhållanden specielt

*Angående
ändring i
vissa delar
af gällande
sjölag.
(Forts.)*

Angående
ändring i
vissa delar
af gällande
sjölag.
(Forts.)

erfaren person skulle kunna göra upp ett förslag, som kunde läggas till grund för en lagstiftning i ämnet.

Utskottet säger i sitt betänkande, att de förhållanden, på hvilka motionären grundat sin begäran om lagstiftning i ämnet, synas utskottet beaktansvärda, men detta hindrar dock icke utskottet att helt och hållet afstyrka motionen, och då densamma redan fallit i Första Kammaren och utskottets betänkande der bifallits, så är det ju icke att hoppas, att för närvarande någonting skall kunna göras i saken. Jag föreställer mig emellertid, att frågan nog kommer igen, och särskildt tänker jag mig, att till en kommande Riksdag sjöfartskomitén, hvilken just består af sådana män, som jag nyss antydde, skulle kunna komma fram med något förslag som kunde gifva ett lämpligt uppslag i ämnet.

Då nu emellertid motionären yrkat bifall till sin motion, skall jag be att deruti få instämma med honom; detta dock endast såsom ett uttalande, att något bör åtgöras.

Herrar *Zetterstrand, Lawrell, Nyström, Norman och Thylander* instämde häruti.

Herr Branting: Herr talman! Den icke minst praktiska olägenheten af att allmän rösträtt icke finnes i vårt land införd, visar sig deraf, att vi till följd af detta förhållande gå miste om den sakkunskap i åtskilliga frågor, som röra arbetarnes angelägenheter, hvilken genom arbetarrepresentanter skulle tillföras Riksdagen. I England har det lyckats sjömännen och eldarne att i parlamentet sätta in en af deras organisations förtroendemän. Och det skulle verkligen vara önskligt, att äfven den svenska sjöfarande befolkningen blefve i någon mån representerad i Riksdagen genom en eller annan fackman. Ty då är jag viss om, att dessa skulle se saken med andra ögon än enbart *redareögon*, hvarmed lagutskottet betraktat denna viktiga fråga, och hvilket det låtit komma till uttryck i sitt betänkande.

Detta betänkande börjar med en erinring om att man »allmänt» anser, att mot de lagbestämmelser, som blifvit af motionären föreslagna, möta synnerliga betänkligheter. Ja, det är mycket sant, att det vid de nordiska sjöfartsmötena varit en kompakt majoritet mot vidtagande af åtgärder i dylikt syfte, men man bör dervidlag också besinna, att dessa möten varit besökta af personer, hvilkas verksamhet och näring just äro af beskaffenhet att böra ställas under någon kontroll, men icke besökta af representanter för dem bland sjöfolket, hvilka genom värdslöshet och ligkiltighet från vederbörandes sida kunna riskera lif och lem.

Man måste ju hysa mindre respekt för uttalanden från sådan partisk sida. Men man kan icke heller hafva mycken respekt, enligt min uppfattning, för det resonnement, som utskottet redan för mot *möjligheten* att genomföra bestämmelser angående lastlinie och däckslast. Det är dock ett faktum, att hos vår största sjöfarande nation, nemligen England, äro dessa bestämmelser genomförda i lagstiftning.

gen. Och jag kan icke föreställa mig, att det skulle vara sådan opraktiskhet rådande i den engelska sjömansverlden, att man der skulle bestämma saker, som alldeles icke låta sig genomföras på ett praktiskt och förståndigt sätt. Dessutom ser man ju, att tendensen i England är att skärpa sjöfartslagstiftningen, och att man der med kraftiga medel arbetar på att föra lagstiftningen vidare i den riktning, som motionären här begärt. Man har i England alltjemt gått från mindre stränga bestämmelser till strängare sådana för att hålla kontroll i de af motionären angifna afseenden. Och man har aldrig försport, att någon motrörelse mot denna lagstiftning der yppat sig, eller att man velat upphäva de bestämmelser, som blifvit fastslagna, fastän äfven vissa bland de engelska skeppsredarne ej med särdeles blida ögon sett den agitation, som förts i förberörda afseende.

Jag har här till mitt förfogande material från sakkunnigt arbetarehåll i frågan, men jag må upprigtigt bekänna, att då jag själf icke är fackman, bär det något emot att försöka allt för mycket gripa in i frågan. Deremot anser jag det likväl vara nödvändigt, att det af någon framhålles, att det verkligen finnes betänkliga missförhållanden äfven inom den svenska sjöfartsnäringsen, mot hvilka den gällande lagstiftningen kan inskrida, så att det blir något mera skydd för sjömännens lif och existens än nu är fallet.

En tidning, hvars ord brukar väga ganska tungt, nemligen Göteborgs Handelstidning, har vid upprepade tillfällen dragit skarpt i härad mot hvad tidningen kallar *sofvande lagbestämmelser*; och *bristen* på lagbestämmelser i Sverige uti förevarande afseende beröres i en liten uppsats, hvori erinras om några olyckshändelser, som delvis kraft menniskolif och som inträffade just till följd af bristen på de bestämmelser, som motionären nu föreslagit. Det heter i tidningen:

»Ångarne *Torshälla* i Mälaren och *Guldkroken* i Vettern förläste genom grofva lastningsfel. *Freja* i Venern kantrade på grund af oförständig lastning (tung däckslast, medan ingenting fans nere i fartyget) jemte vårdslösheten att ej se till, att en sidolucka var stängd. I det första och sista af dessa fall spildes menniskolif. Härom året sattes *Albert Ehrensvärd* utanför bohuslänska kusten i klart väder rätt upp på land, i det att rorgångaren somnat vid rodrät, medan kaptenen gått ned, utan att tillse, att styrmannen aflöste honom. Vid undersökningen visade sig denna olycka bero på oförlätlig öfveransträngning af manskapet. Nu senast ha vi *Göteborgs* strandning, föranledd derigenom, att rorgångaren och styrmannen båda två somnade på sina platser, medan utkiken, som skulle hålla till förut, syslade akterut.»

I ett af dessa fall, nemligen det, som rör ångbåten *Freja*, drunknade ej mindre än 11 personer, och dervid är också att märka, att samma båt hade två gånger förut varit nära kantring, men däckslasten var lyckligtvis så illa placerad båda gångerna, att den ramlade alldeles öfver bord, och derigenom räddades ångbåten dessa gånger.

För en annan olyckshändelse med en båt, som hette »Mudir» — det är en ganska anmärkningsvärd historia — redogöres också i Göteborgs Handelstidning. Den skrifer härom:

»Ångaren »Mudir», kapten G. E. Andersson, hemmahörande i Motala, öfverfölls, som vi omtalat, torsdagen den 24 sistlidne september af en svår storm, då den var på väg från Riga till Brake i Oldenburg. Halfva masten och däckslasten gingo öfver bord, och, hvad värre var, två m n af besättningen, nemligen andra styrman Lundqvist och maskinist Hallberg. Sjöförklaring öfver olyckan är afgifven i Brake, men man har anledning att yrka på, att noggrann undersökning skall

Angående
ändring i
vissa delar
af gällande
sjölag.

(Forts.)

göras om denna sak. Kapten Andersson å »Mudir» står nemligen *föret illa till boks för en omätlig lastning*. Han har fått anmärkning på sig därför, dels i en engelsk hamn och dels i Malmö. Vi hafva också hört omdömen från yrkesbröders sida om hans sätt att »lasta jems med däcket», d. v. s. att fartyget nedlastas så, att däcket ligger jems med vattenytan.»

När sådant kan ske och faktiskt har skett ej blott å aflägsat håll från oss utan äfven i våra egna farvatten, då må man väl också se till, om icke vår svenska sjöfart kan behöfva den statskontroll i detta fall, som kan vara af nöden för att skydda manskapets lif så långt sig göra låter. Sjöfartsnäringsen är ju alltid ett yrke, som är lifsfarligt, men har man dock icke rätt att fordra, att staten härvidlag gör hvad den kan, och hvad andra länders erfarenhet visar kan göras, på det att yrkesfaran icke må blifva ännu vida svårare, än den nödvändigtvis, tyvärr, måste vara?

Det säges vidare uti utskottets föreliggande betänkande i fråga om de årliga besigtningar, som motionären föreslagit, att »statskontrollen skulle sålunda komma att medföra ökad trygghet hufvudsakligen i fråga om de fartyg, som användas för trafik utefter våra kuster eller eljest å närliggande farvatten, men lär denna trafik icke kunna antagas i allmänhet innebära sådana vådor, att särskilda lagbestämmelser med hänsyn till densamma äro erforderliga».

Jag har fått till mitt förfogande ställdt ett bref, från en af mig känd person, som uti detta bref anför några saker, hvilka han å sin sida hört af en förste maskinist å en större handelsångare. Hans namn anser jag mig icke böra nämna. Men hvad i detta bref står, synes mig kunna i någon mån styrka, att det verkligen behöfver göras någonting för dessa fraktfarter på nära håll, hvilka utskottet anser icke vara förenade med den ringaste fara.

Denne man, skrives det i brevet, »kände personligen till flere engelska ångare, som, sedan de der förklarats sjöodugliga, för en spottstyfver sålts till svenskar, hvilka sedan plåstrat på dem, så att de lyckats taga sig öfver Nordsjön och derpå ytterligare lappat på skrofven, under det att maskin och pannor ofta varit och äro af beskaffenhet, att en maskinist aldrig kan vara säker att komma i land mera.

Men vi behöfva ej fara till England för att köpa gamla trasiga fartyg; de kunna köpas på närmare håll.

I Sölvesborg finnes ett par herrar, som ha till specialitet att köpa haverister, dem de sedan vid eget varf lappa upp och sätta i sjön. Särskildt äro några bröder synnerligen *väl kända* bland sjömän. Denna firma köper af »Neptun»-bolaget så många vrak det kan skaffa, köper dem för en spottstyfver och — lappar upp dem. Ja, det är frågan om, huruvida detta värda rederi har en enda ordentlig båt i sjön. Naturligtvis gå de flesta utan assurans och »klass» — men hvad gör det, penningar tjenas och tjenas plump. Det torde icke vara utan exempel att rederiet på ett år förtjenat hvad båten kostat.

Min sagesman hade sjelf tjenstgjort hos sagda rederi och med egna ögon sett hurusom, då kapten och manskap vägrat taga befattning med »likkistorna», de tvingats dertill: »vi taga väl annat folk då!» Besigtningen är ofta af den mest problematiska beskaffenhet.

Men icke blott Sölvesborgsherrarne göra i »likkistor», utan äfven andra förstå sig på den saken. Särskildt i Helsingborg finnas rederier, hvilka syssa med delvis liknande affärer.»

Sedan berättar han, hvad nyss här af motionären omnämndes, om ett fartyg från Gefle, hvilket icke tålde vid att köra på några isbitar vid infärden hit till Stockholm.

Det är dock icke ensamt från arbetarehåll, som man får höra uppgifvas sådana här missförhållanden, mot hvilka det väl måste anses vara lagstiftningens pligt att i den mån, den kan, inskrida.

Vid senaste nordiska sjöfartsmötet förekom i fråga om tvångsbesigtning vid seglationstidens början ett anförande från assuradörhåll, nemligen af assuransdirektören Lilljenau; och jag skall tillåta mig att ur en liten broschyr med titel: »Är en Plimsolls-lagstiftning nödvändig i Sverige? af Charles Lindby, särtryck ur Socialdemokraten», hvilken broschyr utdelats här i kammaren, och i hvilken återfinnes ett utdrag af berörda anförande, uppläsa en del af detsamma.

Denne talare såg naturligtvis icke frågan närmast från synpunkten »människolif», utan från den verkan det för assuradörerna kunde hafva, att en redare för fraktfart använde ett sjöodugligt fartyg. Han yttrar nu i frågan:

»Tyvärr är ej detta endast ett antagande, något som kan inträffa, det är en verklighet något som inträffar hvarje år, ja, snart sagt hvarje månad, under den tid sjöfarten för seglare är öppen kring våra kuster.

År 1893 i augusti månad inkom en skonert, hemmahörande i en plats å ostkusten af Sverige, destinerad med trälast från Finland till Köpenhamn, i marvatten, flytande på lasten, till en småländsk hamn, efter att hafva sprungit läck i öppen sjö. Fartyget, som mätte cirka 100 registerton och var byggt 1855, utlossade på besigtningmäns förordnande sin trälast och blef derefter kondemneradt, emedan kostnaden för skonertens försättande i sjövärdigt skick komme att öfverstiga dess värde. Detsamma uppskattades i fartygets skadade skick till kronor 500, under det reparationskostnaden utan tvifvel skulle stiga till betydligt mera, alldenstund skadorna enligt besigtning sinstrument voro följande:

Brädrängarne på ömse sidor sönderslagna, laskarne och näten i bordläggningen öppna och drevet utarbetadt, 5 däckshjelkar afbräckta, 2 akter och 3 för om storluckan. 24 stycken knän dels afsprungna, dels lösa, 8 bordläggningsplankor om bat ord och 6 om styrbord lossarbetade, liksom waterbord och skarndäck samt bult, spik och nagel gifvit sig såväl i botten som å sidorna...

Haveriet blef först utageradt i slutet af september månad. Så mycket mera öfverraskade blefvo lastassuradörerna, som knappast hunnit svälja förtretet öfver det nyss beskrifna bedröfliga haveriet, då de redan den 7 oktober samma år från en af sina agenter mottogo anmälan om *försäkring med samma fartyg af en full last af järnmalm från Mälaren till östersjöhamn.*

Med telefonens och telegrafens tillhjälp undersöktes nu förhållandet, hvarvid befans, att fartyget efter en *så kallad* reparation, hvilken kostat cirka 160 kronor, afseglat från den hamn där kondemnationen egt rum, för att intaga en af de, *afven för fullgoda fartyg, mest riskabla* laster, och detta under en så framskriden årstid som oktober månad. Som vanligt innehöll certepartiet uppgift om fartygets i allo existerande *godhet och sjövärdighet*, fullständiga bemanning etc., etc., och det var endast med svårighet och under inhöstande af lastegarnes och skeppsmäklarens högljudda misshag som assuradörerna lyckades komma fria från försäkring af *malmlasten i oktober månad* med ett fartyg, som visat sig icke kunna bära en *last af bräder sommartid.*»

När sådana exempel kunna anföras, är det ju tydligt, att någon verklig behöfver göras till åstadkommande af rättelse i dessa missförhållanden.

Hvad slutligen beträffar den öfveranstängning, som förekommer bland sjöfolket, skall jag be att få hänvisa till en tidning, som står skeppsredareintresset mycket nära, nemligen Nya Dagligt Allehanda. Denna tidning har vid ett visst tillfälle i juli månad år 1898 mycket skarpt tagit i tu med sjöfolkets öfveranstängning å inrikesbåtarna och dervid berättat, huru det går till att sjöfolket *dunder* en 36 å 40 timmar i sträck — natt och dag — utan nämnvärda hvilostunder

*Angående
ändring i
vissa delar
af gällande
sjölag.
(Forts.)*

Angående
ändring i
vissa delar
af gällande
sjölag.
(Forts.)

varit i fullt och ansträngande arbete vid lossning och lastning och på morgonen, strax efter soluppgången, vid fullkomligt stilla väder, dödstrött och utsläpad kommit till rodet; då finnes knappast något annat tänkbart, än att hos mannen naturen skall taga ut sin rätt.

För att kunna hålla sig vaken och krafterna uppe måste arbetsfolket ofta tillgripa stimulantia, hvilket, som man kan förstå, verkar, när reaktionen inträffar, allt mera förslappande och utmattande. Vi hafva hört uppgifvas, att rogångare *måst stryka tobaksolja* eller andra retande medel i ögonen för att icke plötsligt öfverraskas af sömnen. Och vi hafva likaledes hört berättas, att tillfällen verkliga gifvits, då rogångare, till ytterlighet ansträngda af sitt arbete, omöjligt kunnat motstå sömnen, utan *gått på däck* och *sofvit* och vaknat, först då de med pannan eller någon annan kroppsdel stött mot hårda föremål »

I England har blifvit införd en bemanningslag, genom hvilken man der sett till, att fartyg icke bemannas otillräckligt, hvarigenom denna orimliga öfveransträngning, som här i vårt land eger rum, skulle förhindras. Detta är också en sida af saken, som utskottet icke kan komma ifrån med sitt påstående om det s. k. »faktiska» förhållande, att »svenska fartyg i allmänhet äro tillfredsställande bemannade och att någon öfveransträngning ombord å desamma i regel icke förekommer annat än i undantagsfall, då det är den öfverhängande faran, som gör, att alla krafter spännas till det yttersta.

I England ha, sedan det börjades med denna lagstiftning, under de senaste 20 åren icke mindre än 1,795 fartyg kvarhållits, deraf 900 för olämplig eller för djup lastning. Under de sista månaderna har hela antalet sådana fartyg uppgått till 69.

Man ser således, att denna lagstiftning i England är långt ifrån oeffektiv; och ingen kan beräkna, huru stora vinster i människolif, som dessa torra siffror representera, huru mycken sorg, olycka och nöd, som förebygts, derigenom att samhället inskridit mot de allt för hänsynslösa redarne.

Nu förstår ju hvar och en, att jag icke vill säga — och ingen inom sjömanscorpsen gör det heller, så vidt jag vet — att alla redare skulle vara så beskaffade som här i vissa undantagsfall förekommit. Men när man å andra sidan enbart är hänvisad till redarnes goda vilja och till deras känsla af samvete och rätt i detta fall, då kan det icke hjälpas, att det faktum måste fram, att det finnes dåliga människor jemte de goda. Och de, som få lida därför, bli våra sjömän. Jag tror, att de äro värda ett bättre öde än så; och jag är öfvertygad att, om också motionen denna gång fallit genom Första Kammarens åtgörande, skall den dock i denna kammare — hoppas jag — vinna något mera erkännande. Jag hoppas framför allt, att motionären icke skall låta sig förtröttnas genom denna första motgång att komma igen ett följande år.

Jag vill blott till sist erinra om hvad som verkliga faktiskt har passerat vid ett tyskt rederi. Det var en sak, som drogs inför den tyska riksdagen af min partivän *August Bebel*, hvilken med papper och intyg visade rättigheten af sitt påstående. Det fins, såsom han sade, vissa firmor, hvilka hade det som yrke att utsända fartyg, som

icke kunde hålla sjön, för att kunna få lyfta höga assuranser. En redare Schiff från Elsfléth var särskildt okänd för detta. Man vet, att hans prokurist en gång skref till honom: »Hugo» och »Rebecka» — det var två fartyg — hafva gått till botten. Jag har haft nöjet att lyfta försäkringssumman. *Olyckligtvis är besättningen räddad.* Ja, »olyckligtvis», ty på försäkringssumman måste egaren återföra besättningen till fäderneslandet och föda densamma.»

*Angående
ändring i
vissa delar
af gällande
sjölag.
(Forts.)*

Till sådana ohyggliga fall har profitjagten visat sig kunna leda i detta yrke, der kontrollen från arbetarne sjelfva är så synnerligen svår på grund af de säregna förhållandena. Så mycket mera skäl bör det vara för oss att se till, att från statens sida göres hvad göras kan för att en sådan kontroll må komma till stånd i någon mån äfven här i landet. Och om också våra redare helt visst komma att slå sig för sitt bröst och säga, att de naturligtvis icke äro såsom dessa, hvilka jag nyss talade om, tror jag ändock, att de erfarenheter, som vi ha rundt omkring oss, tillräckligt tydligt visa, att äfven här något behöfver göras; och på grund deraf skall jag be att få yrka bifall till motionen såsom en opinionsyttring.

Herr Lundgren: Herr grefve och talman, mina herrar! Jag är försatt i den besynnerliga belägenhet att, ehuru intresserad för framgången af det önskemål, som motionären här hänskjutit till kammarens behjertande, dock nödgas yrka afslag på hans motion. Förklaringen härtill är ganska lätt att lemna: det är, att motionen saknar all utredning.

Det går icke så lätt — det veta herrarne litet hvar — att första gången få igenom en motion i Riksdagen, i synnerhet när den saknar all utredning. På samma sätt får motionären, huru behjertansvärd än hans motion är, icke vänta sig, att den skall vinna Riksdagens bifall denna gång.

Det är icke nog med att komma fram med nakna påståenden, man måste också kunna anföra något slags bevis för dessa; men något sådant har icke motionären presterat. Det är sant, att under diskussionen här några omständigheter och fakta anförts, som skulle tjena såsom bevis för den sak, för hvilken motionären pläderat. Men de fakta, som här åberopats, hafva nästan — får jag säga — varit af den beskaffenhet, att man börjat tycka, att de slå något öfver på den andra sidan. Och det skadar den sak, för hvilken de eljest skulle tala.

Motionären gör på samma sätt i sin motion. Han säger der: »Då man nästan dagligen blir genom tidningarne underrättad om rimade sjöolyckor med spilda människolif . . .» Jag förmodar, att det är motionärens mening att tala om den svenska handelsflottan, när han så uttrycker sig. Således skulle vi nästan dagligen höra talas om förluster af svenska fartyg med spilda människolif. Låtom oss då undersöka, huru det förhåller sig med den saken! Jag har af intresse för motionen sökt taga något reda på förhållandena i detta fall. Det finnes då, att antalet förolyckade svenska fartyg 1897 utgjorde 39, 1896 42, 1895 56 och 1894 28.

*Angående
ändring i
vissa delar
af gällande
sjölag.
(Forts.)*

Mina herrar! Det är ett långt stycke från detta antal — huru stort det i och för sig är — och att nästan dagligen höra talas om »sjöolyckor. Detta är en öfverdrift, som skadar i stället för att gagna den sak, för hvilken man talar.

Dertill kommer, att det icke alls är sagdt, att anledningen till dessa fartygs förolyckande är att söka deri, att de icke varit sjövärdiga. Det kan ha varit andra orsaker, som gifvit anledning dertill, t. ex. kollision. På hvilken sida än felet legat, ej kan den tillskrifvas bristande sjövärdighet; möjligen har den berott på, att däcksvakten ej sett upp.

Det har återopats exempel från England på de bestämmelser, som i förevarande afseende der äro gällande för att visa, att sådana också skulle vara behöfliga här hos oss.

Om vi antaga, att det fins något att anmärka i detta afseende äfven hos oss — motionären har nemligen ett exempel, som skulle tyckas angifva detta — så är dermed icke sagdt, att samma missbruk, som förekomma i andra länder, förekomma äfven i vårt land, åtminstone icke i sådan utsträckning som der. Allt detta vet man icke, så länge någon utredning ej lemnats.

Jag skall icke vidare uppehålla herrarne med något långt anförande. Men det vill jag säga, att jag tror, att vi ha anledning vänta, att den kongl. komité, som för närvarande är sysselsatt med sjöfartsfrågan, också skall egna den sak, som här är före, den uppmärksamhet den förtjenar. Och jag tror, att motionären också skall få sin önskan uppfylld derigenom att denna fråga — till icke ringa del genom det initiativ han tagit i sin motion — kommer under behandling af denna af fackmän bestående komité, som nog icke underlåter att taga den i skärskådande.

På grund af hvad jag här anført, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets betänkande och afslag å motionen.

Herr Fredholm: Då denna fråga genom Första Kammarens beslut är för denna riksdag förfallen, skulle jag icke ha begärt ordet, om jag ej förliden höst haft tillfälle deltaga i uppgörande af planen för de arbetsstatistiska undersökningar, till hvilka Riksdagen beviljat medel.

Vid detta tillfälle var den första fråga, som togs under öfvervägande, hvilket område inom näringslivet skulle blifva föremål för undersökningen. Och i likhet med året förut ansåg man till en början, att sjöfartsnäringen vore en så vigtig näring för hela landet, att den i främsta rummet dervid borde komma i fråga. Med anledning deraf ansåg man sig också böra tillkalla och rådfråga åtskilliga med sjöfartsyrket förtrogna män, och dessa lemnade då en del upplysningar om, huru lifvet gestaltade sig ombord å svenska fartyg. Om man äfven i detta som i andra fall får med en viss försigtighet acceptera hvad personer, som sjelfva äro intresserade, säga i frågan, så fick jag dock af hvad som då meddelades det intryck, att om endast hälften af hvad de rådfrågade anförde var sant, så vore detta dock alldeles tillräckligt för att göra den af motionären väckta frågan förtjent af att blifva föremål för en genomgående undersökning. Det

är denna omständighet, som föranlett mig att anse den förevarande frågan af synnerligen stor vikt för vårt land och som bestämt mig att nu yttra mig något om densamma.

Utskottet förmåler gent emot motionärens förslag att införa allmänna bestämmelser om lastlinie och höjden af tillåten däckslast, att det skulle möta svårighet att finna någon allmängiltig grund, efter hvilken det ena som det andra kunde bestämmas. Jag vill alls icke bestrida rättigheten af detta utskottets påstående. Nog torde det förefinnas stora svårigheter i detta afseende, det föreställer jag mig. Men då detta problem kunnat lösas i England, synes det mig, som om det skulle kunna lösas äfven i Sverige — ehuru måhända icke på alldeles samma sätt som der. Men om detta ej skulle låta sig göra, vore det i allt fall ett stort önskemål vunnet, om det blefve föreskrifvet, att fartyg skulle underkastas årliga besigtningar med afseende på deras sjövärdighet.

Derom säger utskottet, att sådana årliga besigtningar genom statens försorg, enligt dess förmenande, endast behöfva ega rum i fråga om passagerareångfartyg med hänsyn till den fara för människolif, som bristfällig utrustning af dylika fartyg innebär. Jag vill med anledning deraf fråga: föreligger icke fara för människolif äfven med afseende på andra fartyg än passagerarefartyg? Skulle då icke sjömän också vara människor och lika mycket förtjenta af lagstiftarens omtanke som passagerare?

Nu säger utskottet, att besättningen har möjlighet att trygga sig mot faran att färdas å icke sjövärdigt fartyg, derigenom att den enligt 87 § i sjölagen kan begära besigtning, innan fartyget lemnar hamnen. Ja, visst. Men i detta fall löper besättningen den risken att, om besigtningmännen skulle förklara fartyget sjövärdigt, få ersätta all kostnad och förlust, som genom besigtningen vållats. Så vidt jag vet, är det en humanitetsregel som bör iakttagas vid all lagstiftning, att, om man anført klagomål och dessa vid pröfning befinnas ogrundade, man dock får lindring i de kostnader, som af klagomålet förosakats, om det visar sig, att man ej saknat allt fog för sin klagan. Om således besigtningmännen förklarar fartyget sjövärdigt, hvarför skulle det då icke i samband dermed kunna stadgas, att besättningen befriades från att betala besigtningkostnaderna eller någon del deraf, såvida det vid besigtningen konstaterades, att något fog för dess begäran om besigtning förefunnits.

I detta sammanhang har utskottet vidare anført, att en ytterligare trygghet för att fartyg hållas sjövärdiga ligger deri, att äfven befälhafvaren sjelf löper fara för sitt lif, om fartyget icke är sjövärdigt. Ja, den tryggheten är lika med noll, ty det förhåller sig med många befälhafvare så, att de icke hafva något val, utan äro tvungna att taga hvad som bjudes, då de icke befinna sig i det ekonomiska läge, att de kunna vägra att emottaga befälet på ett fartyg, som icke konvenerar dem. De äro helt enkelt tvungna att taga hvad som bjudes dem.

Vidare har utskottet emot hvad motionären föreslagit i afseende på fartygs bemanning anført, att någon öfveranstängning i regel icke eger rum annat än vid öfverhängande fara för lif och egendom. Jo,

*Angående
ändring i
vissa delar
af gällande
sjölag.
(Forts.)*

*Angående
ändring i
vissa delar
af gällande
sjölag.*
(Forts.)

enligt de upplysningar, som lemnades i den komité, hvarom jag talat, är det för mig klart, att öfveransträngning i stor skola eger rum för de sjömän, som äro sysselsatta i kustfarten. Kustfartygen gå dag och natt, de lasta och lossa dag och natt, och besättningen får därför också vara i verksamhet dygnet om, hvilket icke kan leda till annat än öfveransträngning.

Nu säger utskottet, att en lagstiftning sådan som denna måste företagas med mycken försigtighet. Jag erkänner rigtigheten häraf. Den siste talaren sade tillika, att det icke föreligger någon utredning om, att det förhåller sig sasom motionären uppgifvit och såsom en talare före mig likaledes framhållit. Det är just därför jag anser en undersökning behöflig, men en sådan utredning kan icke anses föreligga, om och när man hört endast den ena parten och icke den andra. Jag skulle därför gerna se, att, om det vore möjligt, regeringen toge denna sak om hand och föranstaltade undersökningar icke blott inom arbetsgifvares krets, utan äfven hos arbetstagarne, ty de hafva, efter hvad jag förnummit, sannerligen ganska mycket att upplysa. Och om genom en dylik undersökning sådana upplysningar erhöles, att lagstiftningen ansågs böra ingripa, så vill jag säga, att det enligt min mening är lika viktigt, att en sådan lagstiftning kommer till stånd på sjöfartsnäringens område som inom de industriella områdena, der Riksdagen redan beslutat sig för införande af yrkeslagstiftning.

Hvad som i mina ögon gör det så viktigt, att denna fråga blir underkastad en omsorgsfull utredning, är att jag befarar, att om vi icke i vårt land göra något för sjömännena, skola våra yrkesdugliga sjömän lemna våra fartyg och låta anställa sig på utländska fartyg. Och hvad få vi då kvar? Jo, sjömän som icke hafva yrkesutbildning, vi få torpare i skärgården, som under somrarne taga hyra, men icke äro fackutbildade sjömän. Hvad detta betyder med afseende på säkerheten för passagerare och gods, behöfver jag ej närmare utveckla. Det är i ögonblick af fara, som besättningens duglighet pröfvas, och det beror då på sjömännens yrkesskicklighet och sinnesnärvaro att rädda icke blott sig sjelfva utan äfven passagerare och gods. Icke minst ur denna synpunkt, är det som jag anser, att denna fråga har så stor vikt och betydelse.

Utan att inlåta mig på, huru den ifrågasatta lagstiftningen borde anordnas, har jag velat uttala min åsigt om nödvändigheten af att frågan derom blir underkastad noggrann undersökning icke blott inom sjöfartskomitén utan äfven genom att höra de personer inom sjömansyrket, som icke äro företrädde eller hafva tillfälle att yttra sig i nämnda komité.

Jag skall sluta med att i likhet med en föregående talare såsom en demonstration yrka bifall till motionen.

Med herr Fredholm förenade sig herrar *Höjer*, *Hammarström* och *Olsson* i Stockholm.

Herr Grundell: Herr talman! Ja ber att få uttala mina varmaste sympatier för de önskemål, som blifvit i föreliggande motion

uttalade. Så vidt jag kan finna, har motionären icke saknat giltiga skäl för de yrkanden, han framställt. Men om, såsom möjligt är, de af lagutskottet anförda skälen för afslag äro af den betydighet, att motionen icke nu har utsigt att vinna framgång, har jag för min del velat uttala den önskan och förhoppning, att denna motion måtte till en annan Riksdag återkomma i en så omarbetad och förbättrad gestalt, att dess behjertansvärda syfte må kunna vinnas till betryggande af de tusendens lif och välfärd, som hafva egnat sig åt det mödosamma och farliga sjömansyrket.

Jag vill till slut anföra ett litet exempel, som ligger mig ganska nära, kanske så nära, att jag icke ens bort nämna det. I den familj, jag tillhör, voro vi fem bröder. Fyra af dem egnade sig åt sjömannens yrke, tre af dessa hafva funnit sin graf i hafvet. En af dem seglade för många år sedan från en svensk hamn för att öfver Nordsjön begifva sig till England. Innan fartyget afgick från hamnen, uttalades det af flera, äfven sakkunniga, ganska starka betänkligheter, huruvida det fartyget någonsin skulle hinna sitt mål, emedan det var för hårdt lastadt. Det försvann spårlost. Och sedan detta blef känt i den ort, derifrån fartyget afgick, uttalades ännu högljuddare och bestämdare, att den last fartyget intagit var sådan, att det icke funnits någon utsigt för att fartyget skulle hinna fram.

Jag hade från början ej tänkt framställa något yrkande, men då såväl af motionären som äfven från annat håll framstälts yrkande om bifall till motionen, så skall äfven jag instämma deri.

Herr Brodin: Med anledning af den föregående diskussionen skall jag anhålla att få yttra mig i denna sak.

Motionären började med att till stöd för sin motion och de deri framställda yrkanden åberopa hvad han inhemtat ur en tidningsartikel. Hans yrkanden i motionen, så vidt jag kan fatta densamma, gå ut på vissa ändringar i sjölagens bestämmelser angående handelsfartyg i allmänhet, och yrkandena omfatta sålunda icke det fall, som han relaterade. Han började nemligen med att relatera, hurusom passagerarebåtar öfverlastas med däckslast. Vi hafva emellertid redan en lagstiftning beträffande passagerarebåtar, och deri är bestämdt, att det skall vara så och så mycket lastfritt däck för hvarje passagerare. Om icke denna lag efterlefves, så blir dock ej förhållandet bättre genom att stifta en ny lag, som kanske icke heller skulle efterlefvas. Om det finnes en lag, så bör man tillse, att den efterlefves. Och jag har velat påvisa, att vi hafva en lagstiftning i fråga om passagerarebåtar.

Vidare talade motionären om, att det på segelfartyg förekommer däckslast ända till femton fot och deröfver. Det är en sak, som jag vågar helt och hållet bestrida. Motionären har dervid tydligen förvexlat segelfartyg och ångfartyg. Det finnes visserligen ångfartyg, som äro särskildt konstruerade för att bära en däckslast af femton fot eller mera, men sådana segelfartyg finnes det icke. Hvad segelfartyg beträffar, kunna de vara så konstruerade, att de icke tåla någon däckslast alls, medan andra, som äro bredare och styfvare, rent af äro bättre sjöfartyg, då de hafva någon däckslast, än då de

*Angående
ändring i
vissa delar
af gällande
sjölag.*
(Forts.)

*Angående
ändring i
vissa delar
af gällande
sjölag.
(Forts.)*

äro utan däckslast. Jag har haft exempel derpå. Det beror helt och hållet på huru hvarje särskildt fartyg är konstrueradt.

Sedan talade motionären om en ångare, som sjunkit här i Stockholms skärgård vid ingående genom isen, på grund af sin dåliga beskaffenhet. Jag vet ej, om sjelfva skrofvat var så dåligt. De ångare, som köpas från England, äro vanligen ej så dåliga till skrofvat, men pannorna och maskinen bruka vara dåliga, så att de engelska redarne icke vilja kosta på reparation deraf utan hellre sälja båtarna. Emellertid har jag icke någon kännedom om det fall, som motionären nämnde, om den ångare, som sjunkit. Men jag kan tala om ett fall, som händt mig sjelf. Jag bygde en ångare, som tidigt om våren gick med trälast till Lübeck. På Ålands haf stötte han på is, och då han kom till Lübeck, hade han ett stort hål i bogen, men fartyget hade i alla fall flutit på kollisionskottet, ett skott, som alltid finnes på de bättre ångarna. Fartyget kom sedan tillbaka och reparerades, och då hade den ännu kvar det stora hålet i bogen. Jag har haft tillfälle att reparera andra goda klassfartyg, som varit utsatta för ishinder, och det var en gång en ångare, som hade ett så stort hål, att man skulle kunnat köra in der med hästar och vagnar, men den hade ändock flutit på kollisionskottet. Det behöfver sannerligen ej vara dåliga fartyg, därför att de taga skada, om de stängas med isen.

Man har talat om lagstiftningen i Norge i detta hänseende. Ja, der har visserligen en parlamentarisk komité varit tillsatt i ärendet, men den har ej kommit till något resultat, utan majoritet och minoritet hafva afgifvit olika betänkanden, och tills dato är intet åtgjordt i denna lagstiftning.

Herr Branting förklarade sig tro, att de svårigheter, som enligt utskottets utlåtande skulle möta för genomförande af ifrågavarande lagstiftning, icke vore så stora. Jag vill då påpeka, att man för den engelska lagstiftningen, som endast afser sjögående fartyg på längre farvatten, icke dem som gå på kusttraden utan endast fartyg som gå till England och komma från England, höll på och arbetade i många år, innan man kom till något resultat. Board of trade har särskilda tjenstemän tillsatta på olika platser inom riket för att tillse, att lagen efterlefves. Den engelska lagen tillämpas ej blott på engelska fartyg, äfven andra fartyg, som komma till England, äro underkastade densamma. Sålunda är hvarje svenskt fartyg, som kommer dit, underkastadt denna lag. Föreligger den minsta anledning att antaga, att ett fartyg är öfverlastadt, blir det besigtning. Nu hafva den engelska lagens fordringar blifvit mer och mer bekanta för de sjöfarande, och många hafva fått dessa engelska märken satta på sina fartyg, för att de ej skola komma i kollision med den engelska lagen. Man lastar numera i allmänhet sina fartyg efter de engelska reglerna, och man kan säga, att de fartyg, som gå utrikes och således åtminstone någon gång komma till England, äro underkastade denna lagstiftning. Men ifrågavarande problem är svårt att lösa. Derfor behöfver man verkställa noggranna beräkningar, för hvilka fordras en betydande sakkunskap, och enligt mitt förmenande torde man kunna få sakkunnige härtill i Stockholm, Göteborg, Malmö och möjligen någon annan

större stad; men å öfriga platser torde sådana ej finnas, som kunna på ett förståndigt sätt handhafva tillämpningen af en dylik lag, om man nu skulle, med ledning af den engelska lagstifningen, utfärda en sådan.

Särskildt vill jag påpeka, att denna engelska lag går ut på lastning till olika djup vinter och sommar och likaså till olika djup, när det gäller Nordsjön eller Atlanten — således beroende äfven på de olika farvattnen. Herrarne kunna sjelfva inse, hvilken mångfald af bestämmelser detta kräfver. Likaså har man att taga hänsyn till vattnets salthalt i den hamn, der fartyget ligger och intager last, för att iakttaga det bestämda djupgåendet, då det kommer ut i saltvattnet.

Så talades det om besättningarnes öfveranstängning. De fall deraf, som här hafva påpekats, hafva alla gått passagerareångfartyg, som gått utmed kusten. Men jag ber då att få erinra, att dessa fartyg endast i högst få undantagsfall ha verkligt sjöfolk till besättning, utan deras besättning består af karlar, som tagas från kajen, hamnschåare, som man tillfälligt tager ombord och förmår att följa med mot veckolön eller visst i månaden. Men de kunna icke komma under sjölagens bestämmelser, ty de äro aldrig påmönstrade, såsom sjölagen fordrar i fråga om sjöfolk. De kunna sålunda ej räknas till sjöfolk. Om nu kaptenen på ett passagerareångfartyg gör upp med en sådan schåare att följa med på resan och denne då vet, hvilka förhållanden han kommer i och hvad betalning han får, så lär icke någon lagstiftning kunna hindra dylika aftal. Sjölagens föreskrifter äro här ej tillämpliga, ty folket är ej mönstradt.

På sjögående fartyg åter, der besättningen är mönstrad, går det så till, att man har vakter på fyra timmar. Man arbetar fyra timmar och sofver fyra timmar, så att folket har alltid minst åtta timmars hvila i dygnet, så framt ej något särskildt inträffar. Arbetstiden i hamn är från kl. 6 på morgonen till kl. 6 på qvällen med en half timmes frukost, en timmes middag och dessutom en kort stunds rast på eftermiddagen för kaffe. Arbets- de öfver tiden, få de extra betalning. Kan man under sådana förhållanden tala om öfveranstängning?

När fartyget kommer till sjös, händer det ju, om det blir storm och hårdt väder, att besättningen får arbeta strängt för att frälsa fartyg och lif; men det hör till yrket och kan ej genom lagstiftning regleras. Icke heller är det under sådana förhållanden lämpligt att söka anordna någon slags strejk, ty då skulle ingen komma med lifvet derifrån.

Här har vidare talats om dessa gamla fartyg, särskildt ångbåtar, som inköpts från England. Ja, det är sant, att de äro gamla, men de äro icke därför dåliga, utan de flesta af dem äro goda fartyg — det bevisas bäst deraf att flertalet af de från England inköpta fartygen äro klassificerade hos Lloyd, der de äro underkastade besigtning — och en ganska noggrann besigtning — hvar tredje eller fjärde år, vid äfventyr att eljest ej få behålla sin klass. De engelske redarne anse nemligen vanligtvis med sin fördel förenligt att bygga nya båtar undan för undan; så fort fartygen blifva gamla, säljer man

*Angående
ändring i
vissa delar
af gällande
sjölag.
(Forts.)*

*Angående
ändring i
vissa delar
af gällande
sjölög.
(Forts.)*

dem hellre för billigt pris än att reparera dem. Detta förfarande kan vara förmånligt särskildt ur den synpunkten att — såsom är fallet här i Sverige — assurancesbolagen visserligen vid haverier lemna ersättning för fulla reparationskostnaden, så länge fartyget ej är sex år gammalt, men deremot, om det är äldre, draga af $\frac{1}{3}$ »nytt för gammalt», som det heter, så att redaren får i ersättning blott $\frac{2}{3}$ af reparationskostnaden. Det blir sålunda större risk att segla med gamla båtar än med nya, och därför säljas hellre de gamla billigare. De svenske redarne hafva hittills saknat tillräckliga kapital för att köpa nya och dyra båtar, för hvilka anskaffningskostnaden ju numera går upp till en half eller tre kvarts millioner och deröfver. De ha i stället köpt gamla båtar och satt dem i stånd samt börjat sina rederiäffärer på det sättet. Och detta tror jag icke vara klandervärdt. Om de nu också på den affären förtjena penningar, så att de kunna utvidga sin rörelse och köpa flera båtar och kanske bygga nya, så tror jag ej heller detta vara klandervärdt. Men jag tror, att man bör taga reda på förhållandena, innan man ger sig till att kritisera redarne så här offentligt och påstå, att alla dessa båtar äro gamla och dåliga.

Herr Branting talade om båtar, som kondemnerats. Jag vill då påpeka, att det visst icke är sagdt, att sådana båtar äro dåliga. Ett fartyg råkar ut för ett haveri och skall repareras. Reparationen skulle gå upp till en ganska betydlig summa, och då är det ofta fördelaktigare för rederiet att göra upp med assuradörerna och erhålla en del af assurancessumman och sälja fartyget, särskildt då det är gammalt och otidsenligt. Jag känner fall, då fartyg, som gjort haveri, icke alls varit svårt skadade utan ganska obetydligt — de kunna hafva fortfarande varit ganska goda och starka, men på grund af sin otidsenlighet — de ha t. ex. varit ranka eller bränt mycket kol — hafva de ej kunnat användas i fraktfart i konkurrens med tidsenliga fartyg med utsigt till förtjenst. Om man då med stöd af sjölagen kunnat kondemnera fartyget, har man gjort det — icke för att det varit dåligt, utan emedan det varit oändamålsenligt.

Det är många fartyg, som på detta sätt efter haveri sålts för billigt pris till redare, som sedan reparerat dem.

Hvad beträffar det fall, som herr Branting särskildt nämnde, så är förhållandet det, att ett par redare i södra Sverige hafva sjelfva anlagt en stor torrdocka och verkstad. De hafva gjort till sin specialitet att uppköpa fartyg i haveri och sedan taga dem till verkstaden och der reparera dem för kanske hälften eller mindre — af hvad arbetet skulle hafva betingat i den hamn, dit fartygen inbergats; ty vid sådana haverier är ju praxis, att alla skola förtjena bra, och många vilja vara med och dela. Derfor bli dessa haverireparationer i allmänhet orimligt dyra. Den affär, som desse sydsvenske redare så baserat, har gått mycket bra; de ha nu många fartyg, så att de ej längre behöfva besöka assurancesbolagen, utan äro sine egne assuradörer och låta fartygen gå på egen risk. Och är det väl antagligt, att den redare, som sjelf står risken för sina fartyg, skall skicka ut dem i sådant skick, att han riskerar att förlora kapitalet? Jag tror

det icke. Det ligger sålunda mycken öfverdrift i de påståenden, som här framkastats.

Vi ha sedan frågan om alla dessa olika besigtningar. Jag vill då först påpeka, att för alla fartyg, som gå på aflägsnare farvatten, och äfven för en del, som gå här hemma omkring, fordras det att de ha klass, d. v. s. äro registrerade i engelska Lloyd eller franska Bureau Veritas, som äro de två förnämsta klassificeringsbolagen. Detta går så till, att fartygen genom dessa bolags agenter besigtigas och klassificeras hvart tredje eller fjerde år och sedan mot en viss afgift införas i bolagens böcker — stora register, som upptaga alla fartyg i världen om 100 ton och deröfver. I dessa register står då fartygets namn, dess byggnadsår och byggnadsmaterial, dimensioner och så det märke eller den klass, bolaget gifvit till ledning för assuradörerna af fartyg eller last. Dessa register gå öfver hela världen bland handlande och assuradörer. Sedermera fins det andra besigtningar, dels af enskilda svenska assurancesbolag, som ha sina besigtningmän med rätt och skyldighet att besigtiga hos dem assurerade fartyg, och dels af ömsesidiga assurancesföreningar i södra Sverige och på ostkusten samt vestkusten, som hafva årliga besigtningar af de hos dem assurerade fartyg.

De fartyg, som icke undergå besigtning, äro således blott sådana, som icke äro assurerade utan för hvilka redarne sjelfve stå risken; och det är i de flesta fall mindre fartyg, der kaptenen och besättningen äro intressenter i fartyget och besättningen ofta nog utgöres af kaptenens familj. Om det verkligen kan vara af nöden att för dem inrätta en sådan här institution, är något, som jag ej kan yttra mig om.

Jag vill emellertid på intet vis häfda den ståndpunkten, att vi skulle sätta oss öfver detta; men jag vill framhålla, att det är alldeles nödvändigt, att ifrågavarande lagstiftning behandlas som en internationel fråga — man får icke gå här och lagstifta och lägga hinder i vägen för den svenska sjöfartsnärings, innan ännu några andra gått in på ett sådant förslag, utan man bör dervidlag gå hand i hand med andra. Vi befinna oss för närvarande på samma punkt som England, derigenom att dess lagstiftning träffar äfven våra fartyg som komma dit. Hvad våra kustfartyg och prämar beträffar, så blir det väl svårt att bestämma om besigtningar på dem alla och att bestämma olika lastlinier, allt efter som de gå på Östersjön eller Mälaren och insjöar. Här möta större svårigheter, än en icke-fackman kan föreställa sig. Hvad jag velat påpeka, är endast det, att man i denna fråga bör gå till väga med den yttersta försigtighet och endast följa andra, så att lagstiftningen blir internationel.

Herr talman! Jag anhåller att få för närvarande yrka bifall till lagutskottets förslag, enär jag anser denna sak icke vara så utredd, som vederbör och erfordras för att af Kongl. Maj:t begära förslag till lagstiftning i detta hänseende.

Herr K. G. Karlsson i Göteborg: Jag ber om ursäkt för att jag begärt ordet, ehuru tiden är så långt framskriden, men det är

*Angående
ändring i
vissa delar
af gällande
sjölag.*

(Forts.)

*Angående
ändring i
vissa delar
af gällande
sjölag.*
(Forts.)

svårt att derifrån afhålla sig, då man känner ett djupt intresse för frågan.

Då man ser på utskottets betänkande, får jag verkligen medge, att jag känner mig böjd att instämma i herr Brodins ord — han stälde dem dock ej till utskottet, utan till några talare, som deltagit i debatten — om folk, som yttrar sig utan sakkännedom. Jag skulle vilja säga, att detta i viss mån varit fallet just med utskottet. Jag vill blott framdraga några exempel. Så säger utskottet här rörande öfveransträngningen på fartyg, att det hyser tvekan, om behof förefinnes i vårt land af en dylik lagstiftning, och tillägger sedan, att i regel förekommer icke sådan öfveransträngning. Här hafva redan af föregående talare framdragits synnerligen bevisande exempel på dylik öfveransträngning. Jag tager mig friheten påpeka blott de fall, som af talaren på stockholmsbanken anfördes från ångaren »Göteborg» och »Albert Ehrensvärd». Båda stötte på grund, enär rorgångaren af öfveransträngning somnat vid ratten. Jag tror icke, att det behöfves mera för att visa, att fall af öfveransträngning förekomma — den, som är det ringaste inne i förhållandena vet, att detta är faktiskt.

Här har talats om utredning. Jag antager, att det förefallit motionären så, som vore känd sak så god som vittnad. Här har talats om nakna påståenden — man kan tala om nakna fakta också; och här finnas fakta, som åtminstone *borde* vara kända af litet hvar.

Herr Brodin nämnde nyss, att dessa besättningar å våra kustångare icke bestå af sådant manskap, som är underkastadt sjölagens bestämmelser. Jo, mina herrar, kan det ges bättre bevis för behofvet af ändrade bestämmelser än detta, att ganska stora kustångare, som föra ett stort antal passagerare, ha rätt — de måste väl ha rätt dertill, då de göra det — att gå utan besättningar, dugliga att sköta fartyget. Ensamt detta är tillräckligt bevis för att något behofver göras.

Utskottet säger här, bland annat, att det hyser betänkligheter vid att företaga sådana här ändringar i lagstiftningen, som skulle betrygga sjöfolk mot de med deras yrke förenade faror, därför att man derigenom skulle för mycket ingripa på rederinäringens område; och det tillägger så: »Det bästa skyddet för besättningen kommer i allt fall att ligga deri, att redare och befälhafvare i allmänhet ega samma intresse som besättningen af fartygets sjövärdighet». Jag vågar påstå, att det är en verklig djerf sats, detta. Här, frågar jag, redaren samma intresse som sjömannen ombord af fartygets sjöduglighet? Redaren kan sitta hemma på kontoret eller i sin familj i godan ro, under det sjömannen kanske kämpar sin sista kamp ombord å det fartyg, redaren skickat ut. Då säger man: men det skulle ju blifva redarens förlust. Nej, mina herrar, den betäckes i allmänhet af assuransen.

Emellertid erkänner jag villigt, att lagstiftningen icke bör onödigtvis lägga några restriktioner på rederirörelsen; men å andra sidan måste man väl kunna våga det påståendet, att lagstiftningen icke får allt för mycket väja undan för vinstbegäret. När jag i detta sammanhang talar om vinstbegäret, hoppas jag, att ingen tror mig vilja

dermed säga något förklenligt om våra redare. Det är nemligen en allmän mensklig känsla och därför lätt förståelig, att man vill på sin affär förtjena så mycket som möjligt, men just därför, att detta är så allmänmenskligt, fordras det, att man har någon hållhake derpå, att detta begär kommer i kollision med andra intressen, särskildt med arbetarnes, i ordets allra egentligaste bemärkelse, *livsintressen*. Jag tror det därför vara högeligen af behovet påkalladt, att lagstiftningen här träder emellan.

Till slut vill jag, om så skulle blifva fallet, att denna fråga remitteras till sjöfartskomitén, uttala den förhoppningen, att denna komité måtte höra icke allenast redarne utan äfven fartygsbefälhafvareföreningar och sjömännens fackföreningar, de sistnämnda icke minst.

Då utskottet emellertid har velat låta påskina, att befälhafvarne och de, som sjöfarten närmast rör, icke hafva så stort intresse af denna sak, skall jag här be att få om icke uppläsa, så dock påminna om innehållet af ett par skrifvelser, som kommit från håll, der man verkligen har sakkänedom, nemligen dels Gefle fartygsbefälhafvaresällskap — som skickat in en skrifvelse till motionären — och dels Göteborgs fartygsbefälhafvareförening. Jag hoppas ingen skall kunna säga, att dessa ej äro kompetenta att yttra sig i frågan. Gefle fartygsbefälhafvaresällskap yttrar bland annat: »Vi tacka motionären för, att denna för den sunda sjöfarten och dess intressen så viktiga fråga blifvit väckt inför ett mera opartiskt auditorium än som befolkade s. k. sjöfartsmötena.» Och Göteborgs fartygsbefälhafvareförening säger, bland annat: att den »tillåter sig i anledning af motionen, som den å allmänt möte förehaft till öfverläggning, tillkännage, att föreningen till fullo vitsordar såväl de af motionären anförda skäl för motionen som ock det inom sjömansverlden allmänt kända behovet af en förbättrad lagstiftning i det syfte, motionen omförmäler, särskildt beträffande lastmärke, däckslast och besigtning å fartyg».

Jag har tagit mig friheten att läsa upp detta, därför att motionären i sitt anförande förbigick det.

Jag skall nu ej längre upptaga tiden, utan ber att få instämma med dem, som yrkat att man såsom en demonstration må bifalla motionen.

Häruti instämde herr *Nydahl*.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr talmannen till proposition upptagit de gjorda yrkandena, afslog kamraren utskottets hemställan och biföll den i ämnet väckta motionen.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

§ 14.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden:

*Angående
ändring i
vissa delar
af gällande
sjölög.*

(Forts.)

*Angående
ändring i
vissa delar
af gällande
sjölag.*
(Forts.)

statsutskottets memorial, n:o 7 a, angående fastställande af ett ordinarie anslag under sjetta hufvudtiteln; samt lagutskottets utlåtande, n:o 61, i anledning af väckta motioner angående vissa ändringar i lagstiftningen rörande inteckning i fast egendom; och

samma utskotts memorial, n:o 62, i anledning af ej mindre återremiss från Första Kammaren af vissa delar af det i lagutskottets utlåtande n:o 51 framlagda förslag till lag angående ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken, än äfven kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande samma förslag.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 1,26 på natten.

In fidem
E. Nathorst Böös.

Fredagen den 5 maj.

Kl. $\frac{1}{2}$ 2 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 28 nästlidne april.

§ 2.

Till kammaren hade inkommit ett så lydande intyg, som upplästes:

Att ledamoten af Riksdagens Andra Kammare, grosshandlaren B. V. Hedgren, som lider af lunginflammation och njurlidande, är urståndsatt att deltaga i denna Riksdags arbeten, intygar.

Stockholm den 4 maj 1899.

Sture Carlsson,
distriktsläkare.

§ 3.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelser:

dels till Konungen:

n:o 60, angående regleringen af utgifterna under riksstatens första hufvudtitel, innefattande anslagen till kongl. hof- och slottsstaterna;

n:o 61, angående regleringen af utgifterna under riksstatens andra hufvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet;

n:o 69, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse från kronans mark inom Piteå socken af ett område till plats för en kapellbyggnad m. m.;

n:o 70, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning till Umeå stad af en del af Klabböle kronolaxfiske i Ume elf;

n:o 71, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af mark från förra öfverjägmästarebostället 1 mantal Gote n:o 1 i Vermlands län för en vattenledning till Arvika köping;

n:o 72, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af en till förra militiebostället 1 mantal Skrukeby n:o 8 i Östergötlands län hörande lägenhet;

n:o 73, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af en till förra kronofogdebostället 1 mantal Wik n:o 1 i Södermanlands län hörande lägenhet;

n:o 74, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående för-

Andra Kammarens Prot. 1899. N:o 32.

säljning af en till häradskrifvarebostället $\frac{1}{2}$ mantal Plittorp n:o 1 i Kalmar län hörande lägenhet;

n:o 75, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af två under kronohemmanet $\frac{5}{8}$ mantal Askö n:o 1 i Södermanlands län lydande lägenheter;

n:o 76, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till landtförsvaret af ett till indragna furirsbostället Mjölby n:o 15 Södergården hörande område;

n:o 77, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående jordsöndring från indragna militiebostället Tostebol n:o 1 i Ny socken af Vermlands län;

n:o 78, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till statens jernvägar af kronolägenheten Ingenting i Solna socken af Stockholms län med visst undantag;

n:o 79, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående anvisande af medel till anskaffande af en ångfärja att insättas i ångfärjeförbindelsen mellan Malmö och Köpenhamn;

n:o 80, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående en väganläggning inom Norrbottens län mellan Jäckvik och riksgränsen;

n:o 81, angående de i 63 § regeringsformen föreskrifna kreditivsummor;

dels till fullmäktige i riksgäldskontoret:

n:o 82, angående utredning i fråga om konstitutionsutskottets memorial och öfriga expeditioner vid 1810, 1812 och 1815 års urtima riksdagar; och

n:o 83, angående höjning af anslaget för komplettering och utvidgning af Riksdagens bibliotek samt om ändring i stadgarna för biblioteket.

§ 4.

Föredrogos, men blefvo åter bordlagda:

statsutskottets memorial n:o 7 a; samt
lagutskottets utlåtande n:o 61 och memorial n:o 62.

§ 5.

Vid föredragning till en början af Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 20, i anledning af väckta motioner angående lindring i jernvägsfrakter för kalk, konstgjorda gödningsämnen och landtmannaprodukter, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda utlåtande hemställt; och skulle detta beslut, jemlikt 63 § 3 mom. riksdagsordningen, delgifvas Första Kammaren.

§ 6.

Härefter föredrogos och lades till handlingarna statsutskottets memorial, n:o 79, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut angående beräkningen af postverkets stater för år 1900 m. m.

§ 7.

Vid föredragning derefter af bankoutsrottets memorial, n:o 14, angående instruktion för nästa Riksdags bankoutsrott

biföll kammaren den i berörda memorial gjorda hemställan.

§ 8.

Vidare föredrogs sammansatta stats- och lagutskottets memorial, n:o 7, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande väckta motioner rörande folkskolelärares aflöning.

Punkten 1.

Lades till handlingarne.

Punkten 2.

Den föreslagna voteringspropositionen godkändes.

§ 9.

Slutligen föredrogs och godkändes sammansatta banko- och lagutskottets memorial, n:o 2, angående ersättning till utskottets sekreterare.

§ 10.

Ordet lemnades till

Herr vice talmannen Swartling, som yttrade: Herr talman! Då med hänsyn till tiden för Riksdagens afslutande det är af vikt, att sådana frågor, som möjligen kunna föranleda gemensam votering, blifva snarast afgjorda, tillåter jag mig hemställa, att kammaren ville besluta, att bevillningsutskottets betänkande n:o 29, angående beräkningen af vissa bevillningar för år 1900, måtte å morgondagens föredragningslista uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden.

Hvad herr vice talmannen sålunda hemställt bifölls af kammaren.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden:
statsutskottets utlåtanden:
n:o 86, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af f. d. exercisplatsen Petsarfverum på Gotland;

n:o 87, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af fasta egendomen n:o 23 i kvarteret Hvalfisken inom Ostermalms församling i Stockholm;

n:o 88, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om utredning angående embets- och tjenstemäns dagliga tjenstgöringstid;

n:o 89, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående förbättrad pension åt öfverstelöjtnanten i armén, majoren vid Gotlands infanteriregemente m. m. grefve A. F. Cronstedt;

n:o 90, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående utredning i fråga om inlösen af frälseskatteräntor;

n:o 91, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående de afsutna rusthållstruppernas likställande med det roterade infanteriet beträffande rusthållarnes skyldigheter och rättigheter; och

n:o 92, i anledning af väckt motion i fråga om ändring i gällande bestämmelse beträffande soldatkontrakten vid indelta armén, samt

bevillningsutskottets betänkande, n:o 30, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande förordning angående stämpelafgiften; och

samma utskotts memorial, n:o 31, angående ändring i instruktionen för taxeringsmyndigheterna.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 1,58 e. m.

In fidem:
E. Nathorst Böös.